

Ο ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ

ΕΤΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ 15^{ΟΝ}

ΙΟΥΝΙΟΣ 1911

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ.ΕΡ. ΒΩΚΟΣ

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΛΕΠΤΑ 80

Ο ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ ΙΟΥΝΙΟΥ 1911

ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ ὑπὸ Δουκᾶ Γεραλῆ.	
ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ : Μουρίλλο, ὑπὸ Θωμᾶ Θωμοπούλου	Σελ. 83
ΝΥΧΤΑ, ποίημα ὑπὸ Ζησίμου Σίδερη	> 88
ΑΤΘΙΔΕΣ ὑπὸ Θεοδώρου Βελλιανίτου	89
Η ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ ὑπὸ Στεφάνου Μαρτζώκη	93
Η ΝΕΑ ΧΟΡΕΥΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ὑπὸ Ἐρριχ Καίρερ	> 96
ΟΙ ΧΟΡΟΙ, ὑπὸ Α. Καρκαβίτσα	98
Η ΙΑΠΩΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΟΙ ΙΑΠΩΝΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΝ, ὑπὸ τοῦ Ἰάπωνος τεχνοκρίτου Γίρο Χαράδα	> 100
ΤΟ ΦΛΟΓΙΣΜΕΝΟ ΡΑΣΟ : Ἡ Ἁγία Σοφία, ὑπὸ Πλάτωνος Ροδοκανάκη	> 106
ΠΑΥΛΟΣ ΒΕΡΛΑΙΝ, ὑπὸ Αἰμιλίου Βεραρέν	> 107
ΕΡΩΤΟΣ ΣΒΥΣΙΜΟ, ποίημα Σουλλύ Προυδάμ, μετάφρασις Κ. Ουράνη	109
ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΑΙ : Στὸ δρόμο, ὑπὸ Γερ. Βώκου	> 110
Η "ΡΕΑ", ΤΟΥ ΣΑΜΑΡΑ ὑπὸ Γερ. Βώκου	> 112
ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ ὑπὸ Μανρινίου Μαίτερλιγκ	> 112
ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ : Ἐνὸς μηνὸς ἀντίλαλοι. — Ἡ ποίη- σις : Ὁ «Ἀνθισμένος Δρόμος» Στεφάνου Δάφνη, ὑπὸ Στεφάνου Μαρ- τζώκη. — Ἡ παγκόσμιος φιλολογικὴ κίνησις. — Ἡ Ζωγραφικὴ. — Ἡ Μου- σικὴ. — Ἡ Δημοσιογραφία. — Φιλολογικὴ Ζωή. — Αἱ ἐπιστῆμαι : Ἡ Ἀεροναυτικὴ. Ἡ Δημοσιονομία. — Ἡ Ἀρχαιολογία.	> 113
ΕΙΚΟΝΕΣ : Ὁ Μικρὸς Ζητιάνος (ἐκτὸς τοῦ κειμένου). — Ὁ Μουρίλλος. — Νεαρὸς Οἰνοπότης. — Ἡ κόρη μετὰ τὸ λουλούδι. — Ἡ Παναγία μετὰ τὸ κομβολόγι, ὑπὸ Μουρίλλο. — Κατερίνα Σέλτσερ. — Εὐα Πέτερ. — Κλεὼ δὲ Μερὸδ. — Ἡ Σελήνη. — Ὁ Μικρὸς Μαθητὴς. — Ὁ γέρω - Ψαράς. — Τὸ ξύλινο ἄλογο. Ἔργα Ἰαπώνων γλυπτῶν. — Ν. Καραβίας. Κυβέλη Θεοδωρίδου, ὑπὸ τῆς Κυρίας Θαλαίας Φλωρά - Καραβία. — Βινιέτες, κοσμήματα. Ἔρλερ, Φίσερ, Στούκ κλπ.	
ΑΓΓΕΛΙΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ.	

ΟΡΟΙ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΝ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ | ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Ἐτησίᾳ Δρ. 8 Ἐξάμηνος > 5 | ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ Ἐτησίᾳ Φρ. 10 Ἐξάμηνος > 6

Ὁ «ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ» ἐκδίδεται κατὰ μῆνα.

Αἱ συνδρομαὶ προπληρώνονται. Πᾶσα αἴτησις πρὸς ἐγγραφήν συνοδευο-
μένη ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου ἀπευθύνεται πρὸς τὸν διευθυντὴν καὶ ἰδιοκτήτην τοῦ
Καλλιτέχνη κ. ΓΕΡ. ΒΩΚΟΝ, Ἀθήνας, ὁδὸς Ἀκαδημίας 54.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους λεπτὰ 80. Ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεὶ πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βι-
βλιοπωλεῖα καὶ εἰς τὰ κίосκια. Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις εἰς τὰ ὑποπρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων.
Ἀντιπρόσωπος τοῦ Καλλιτέχνη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὁ κ. Παῦλος Βώκος 5 Battery Place.
διὰ τὴν Αἴγυπτον ὁ κ. Θεμιστοκλῆς Βώκος, Κάιρον.

Ὁ «ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ» δημοσιεύει ἀγγελίας πρὸς δραχ. 30 τὴν σελίδα
καὶ ἀναλόγως διὰ μικρότερον χρόνον.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ἈΝΑΤΟΛΗ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΚΑΙ

ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ & ΜΠΑΡΤ

ΑΘΗΝΑΙ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ

ΔΩΡΕΑΝ

**ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
Α. Δ. ΖΑΧΑΡΙΟΥ & ΣΑ**
ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ
ΑΡΙΘ. 215

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ. Ὀδὸς Γ' Σεπτεμβρίου ἀρ. 27

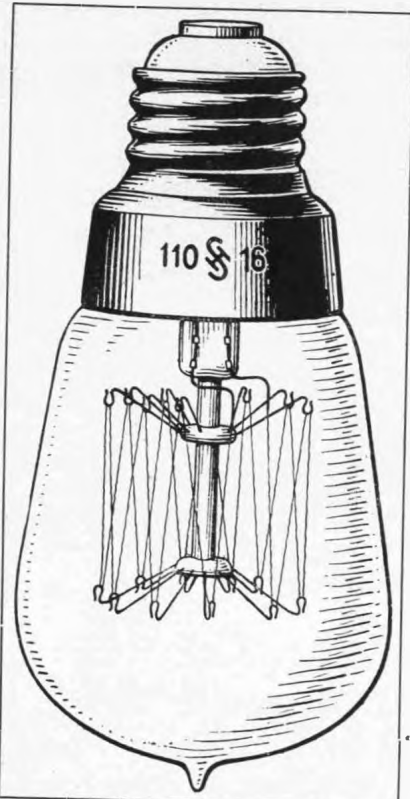
Τηλ. διεύθυνσις
ΤΕΧΝΗ-ΑΘΗΝΑΣ

**ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΘΕΡΜΑΝΣΕΩΣ
(Calorifere)**

- Αναλαμβάνομεν τὴν ἐγκατάστασιν κεντρικῶν θερμάνσεων μετὰ ἐγγυήσεως τῆς ἀποδόσεως ὁλοκλήρων οἰκοδομῶν, ξενοδοχείων, ἐπαυλείων, μεγάρων, δημοσίων καταστημάτων, νοσοκομείων, Τραπεζῶν, Συλλόγων κλπ.
- Ἐκπόνησις σχεδίων καὶ προϋπολογισμῶν δωρεάν.
- Πλέον τῶν 50 τοιοῦτων ἐγκαταστάσεων ἐν λειτουργίᾳ ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ ἐξῆς: Ἀνάκτορα προέκκλητος Νικολάου.— Ἐθνικὴ Τράπεζα κεντρικὴ καὶ ἐν Λαρίσσει.— Τράπεζα Ἀνατολῆς, ἐνταῦθα καὶ ἐν Σμύρῃ.— Τράπεζα Ἀθηνῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν Σμύρῃ.— Δαϊκὴ Τράπεζα.— Ξενοδοχεῖον Ἀκταῖον καὶ Palace.— Πτωχοκομεῖον Ἀθηνῶν.— Νοσοκομεῖον μεταδοτικῶν νοσημάτων Α. Συγγροῦ.— Αἰγινήτειον κλπ. ἰδιωτικὰς κατοικίας.
- Ἀπειράριθμα εὐχαριστήρια, σοσιατικά.
- Διαρκὴς παρακαταθήκη ὄλων τῶν ἀπαιτουμένων ὑλικῶν θερμάνσεως μόνον ἀ' ποιότητος καὶ ἀναγνωρισμένης στερεότητος, συνελπῶς ταχυτάτη προθεσμία παραδόσεως.
- Λιὰ πάσαν συμπληρωματικὴν πληροφορίαν ἀπευθυνθήτω πρὸς τὴν

Τεχνικὴν Ἑταιρίαν
Α. Δ. ΖΑΧΑΡΙΟΥ καὶ Σα, Μηχανικοὶ
ἐν Ἀθήναις ὁδὸς Γ' Σεπτεμβρίου ἀρ. 27

**ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ
ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ
Α. Δ. ΖΑΧΑΡΙΟΥ & ΣΑ**

ΛΑΜΠΤΗΡΕΣ ΤΑΝΤΑΛ

ΘΕΡΜΑΣΤΡΑΙ: Συστήματος Ἀμερικανικοῦ τῶν τελειότερων συστημάτων, ἡγγυημένης λειτουργίας, καὶ ἀντοχῆς, ρυθμιζοῦσαι τὴν θερμότητα κατὰ βούλησιν, ἀπὸ δεκαετίας εἰσαχθεῖσαι ἐν Ἑλλάδι. Διαρκὴς παρακαταθήκη εἰς πλουσίαν συλλογὴν.

ΘΕΡΜΟΣΙΦΩΝΕΣ: Τῶν τελευταίων συστημάτων (ἀνοικτοῦ συστήματος).

ΛΟΥΤΗΡΕΣ: Χυτοσιδηροὶ ἐσμάλτωμένοι μετὰ πορσελάνης.

ΤΑΝΤΑΛ: Ἡλεκτρικοὶ λαμπτήρες οἰκονομίας ἐκ μετάλλου Tantal 70% οἰκονομία ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.

Ἄπαντα τὰ ἐξαρτήματα ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων, Τηλέφωνα, Ἀνεμιστήρες, Εἶδη Ἀερίοφωτος, Πυρόσβεστρα κτλ. κτλ.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 50.000.000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ ΔΡ. 10.480.000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: Ἐν Ἑλλάδι: Ἐν Πειραιεῖ, Πάτρας, Σύμφ, Καλάμιας, Τριπόλει, Βόλω, καὶ Λαρίσσει.— Ἐν Κρήτῃ: Ἐν Χανίοις, Ἡρακλείῳ καὶ Ρεθύμνῳ.— Ἐν Τουρκίᾳ: Ἐν Κωνσταντινουπόλει (Ὑποκατάστημα ἐν Γαλατῇ μετὰ πρακτορείου ἐν Σταμπούλ), Ἀμισῷ, Τραπεζοῦντι, Κερασοῦντι, Σμύρῃ, Χίῳ, Λιμένι-Βαθέος (Σάμου), Μερσίνη, Ἀδάνοις, Θεσσαλονίκη, Σέρραϊς, Καβάλλα, Ἐάνθη καὶ Ἰωαννίνοις.— Ἐν Αἰγύπτῳ: Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, (μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Μιδάν), Καῖρω (μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Μούσκι), Ζαγαζίκι, Μανσοῦρα.— Ἐν Λοιδίνῳ: (Νῦ 22, Fenchurch Street). Ἐν Λεμεσσῷ (Κύπρου) καὶ ἐν Χαρτούμ (Σουδάν).

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Σ. ΦΡΑΓΚΙΑΛΗΣ, Πρόεδρος

ΙΩ. ΜΠΟΤΑΣΗΣ, Ἀντιπρόεδρος

Κ. ΒΕΡΟΥΓΚ

Ζ. Κ. ΜΑΤΣΑΣ

Ε. ΕΜΠΕΡΙΚΟΣ

ΕΜΜ. Α. ΜΠΕΝΑΚΗΣ

Δ. ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ

ΒΑΡΩΝΟΣ ΔΕ ΝΕΦΛΙΖ

Α. ΖΑΡΙΦΗΣ

ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ ΔΕ ΡΕΒΕΡΣΩ

Ι. ΗΛΙΑΣΚΟΣ

ΜΙΧ. ΣΑΛΒΑΓΟΣ

Α. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΟΝ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Γενικὸς Διευθυντὴς ΖΑΦΕΙΡΙΟΣ Κ. ΜΑΤΣΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ: ΑΘΗΝΑΪΚΗ—ATHENOCLES

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν ἐκτελεῖ πάσαν Τραπεζικὴν ἐργασίαν, ἥτοι: Προεξοφλήσεις ἐμπορικῶν γραμματίων καὶ συναλλαγματικῶν, προκαταβολὰς ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων, εἰσπράξεις τοκομεριδίων, παντὸς εἶδους χρεωγράφων, φορτωτικῶν, συναλλαγματικῶν, γραμματίων ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐκτελεῖ χρηματιστικὰς ἐντολὰς. ἐκδίδει ἐπιταγὰς, πιστωτικὰς ἐπιστολὰς καὶ τηλεγραφικὰς ἐντολὰς πληρωμῶν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ καὶ τῇ ἐξωτερικῇ ἀνοίγει τρέχοντας λογαριασμοὺς, ἡγγυημένους, δέχεται καταθέσεις χρεωγράφων πρὸς φύλαξιν ἀντὶ ἐλαχίστων δικαιωμάτων καὶ ἐνοικιάζει διαμερίσματα χρηματοκιβωτίων διαφόρων διατάσεων ὑπὸ ἄρως λίαν εὐνοϊκοῦς διὰ τὸ κοινόν.

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν δέχεται καταθέσεις εἰς χρυσόν, εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ εἰς τραπεζογραμματία ὑπὸ ἄρως λίαν εὐνοϊκοῦς.

Αἱ εἰς χρυσόν καταθέσεις εἶνε ἀποδοτέαι εἰς ὃ νόμισμα ἐνηργηθήσαν, αἱ δὲ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ὁμοίως ἀποδίδονται δι' ἐπιταγῶν (chèques) τῆς Τραπεζῆς ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ἀνταποκριτῶν τῆς. Οἱ δεδουλευμένοι τόκοι πληρώνονται καθ' ἑξαμηνίαν ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους.

Ταμειυτήριον, με' ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν, λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΠΟΛΛΩΝ,,

ΩΔΕΙΟΝ ΛΟΤΤΝΕΡ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1899

ΑΘΗΝΑΙ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3.

Τὸ **ΩΔΕΙΟΝ ΛΟΤΤΝΕΡ** ἰδρυθὲν πρὸ δεκαετίας καὶ διενθυμόμενον πῦρὰ τῆς Κ^α_ς Λίνας φὸν Λόττνερ εὐρίσκεται εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς εὐρὴ καὶ εὐάερον μέγαρον μετὰ κήπου.

Αἱ ἐπιτυχίαι του τόσῳ εἰς τὴν μουσικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μόρφωσιν τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν του ὄσῳ καὶ εἰς τὰς συναυλίας του καὶ τὰς ἐκτελέσεις μεγάλων ᾠδικῶν ἔργων ὑπὸ τῆς μικτῆς χορωδίας του εἶνε τοιαῦται ὥστε πᾶς λόγος καθίσταται περιττός.

Ἐν τῷ Ὁδείῳ Λόττνερ διδάσκονται ὅλα τὰ μαθήματα τῆς θεωρητικῆς μουσικῆς, ἐπίσης ὀργανικὴ καὶ φωνητικὴ μουσικὴ, κλειδοκλύμβαλον, τετράχορδον, βάρβιτος, συμφωνικὴ μουσικὴ τῆς αἰθούσης, ἄσμα, χορωδία κτλ.

Ἡ διδασκαλία γίνεται παρὰ τῆς Διευθυντρίας Κ^α_ς Λίνας φὸν Λόττνερ, τῶν καθηγητῶν κ. κ. Καρόλου Μπέμμερ (χορωδία καὶ βιολοντζέλο) καὶ ἄλλων δοκίμων καθηγητῶν καὶ διδασκαλιστῶν. Ἦδη ἐκ Βερολίνου ἀφίκετο ἔξοχος καθηγητὴς τοῦ βιολίου ἐκ τῆς ὑψηλῆς Μουσικῆς Σχολῆς τοῦ Ἰωακείμ ὁ κ. I. Σαῦφερ.

Ἡ παρεχομένη εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τὰς μαθητρίδας μόρφωσις εἶνε τοιαύτη ὥστε οὗτοι μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν των δύνανται ὑφιστάμενοι τὰς ἐπὶ πτυχίῳ ἐξετάσεις νὰ ἔχουν πλήρη τὰ ἐφόδια τῆς ἐξασκήσεως τοῦ μουσικοῦ ἐπαγγέλματος.

Εἰς τὸ Ὁδεῖον Λόττνερ ἐφοίτησαν καὶ ἔλαβον τὸ μουσικόν των δίπλωμα καὶ φοιτοῦν μαθηταὶ καὶ μαθήτριάται ἐκ τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ.

Διὰ πληρεστέρας πληροφορίας στέλλεται εἰς πάντα αἰτοῦντα κανονισμὸς καὶ πρόγραμμα διδασκαλίας.

ΜΟΥΡΙΛΛΟ
Ο ΜΙΚΡΟΣ ΖΗΤΙΑΝΟΣ
(Μουσείον του Λούβρου)

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ*

ΜΟΥΡΙΛΛΟ

Η βενετική σχολή εύρισκετο ήδη εις τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης τῆς. Ὁ Τισσιανός, ὁ Παῦλος Βερονέζε, ὁ Τιντορέττο, καὶ ἡ ἄλλη χορεία τῶν μεγάλων Βενετῶν ζωγράφων ἀνύψωσαν τὴν βενετικὴν σχολὴν μὲ τὸν πλούσιον χρωματισμὸν τῆς εἰς τὴν πρώτην θέσιν. Τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἕλληνας ζωγράφος Δομένικος Θεοτοκόπουλος μαθητὴς τοῦ Τισσιανοῦ ἐγκαταλείπει τὴν Βενετίαν διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὅπου γίνεται ὁ πρόδρομος μιᾶς νέας περιόδου τῆς τέχνης. Ἀνοίγει τὸν δρόμον εἰς τὸν Βελάσκεζ, τὸν Ριμπέρα, τὸν Ζουρμπιράν, τὸν Γκόγια, καὶ δίδει νέαν ζωὴν μὲ τὴν μεγαλοφυίαν του εἰς τὴν Ἰσπανικὴν σχολὴν. Τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ταύτην κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βελά-

σκεζ ἀπεθανάτιζε διὰ τῆς τέχνης του τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς ἰππότεας τῆς Ἰσπανίας καὶ εύρισκετο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης του, ἐγεννᾶτο εἰς τὴν Σεβίλλην ἀπὸ πτωχοῦς γονεῖς ὁ Βαρθολομαῖος, Ἐστεβάν Μουρίλλο κατὰ τὸ 1617. Ὁ Μουρίλλο τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του τὰ διήλθε πτωχότατος, κατοικῶν εἰς τῆς ἑβραϊκὴν συνοικίαν τῆς Σεβίλλης. Ἐζῆ μὲ τὰ παιδιά τῶν δρόμων, τὰ ὁποῖα ἀργότερον ἔμελλε ν' ἀποθανατίσῃ διὰ τοῦ χρωστήρός του.

Δεκαετῆς ἦτο ὅταν ἀπέθανεν ὁ πατέρας του καὶ ἡ μητέρα του ἀπὸ τὴν πανώλην, ἡ ὁποία ἐμάστιζε τότε τὴν Ἰσπανίαν.

Ὁ θεῖός του Αὐγουστίνος Λογαρὲς τὸν ἐτοποθέτησε εἰς ἓνα ζωγράφον τῆς Σεβίλλης τὸν Δὸν Ζουάν ντελ Καστίλλο καὶ ἐκεῖ κατεγίνετο νὰ τρίβῃ χρώματα, νὰ πλένη πινέλα, νὰ καθαρῖζῃ τὸ ἐργαστήριον καὶ νὰ κάμνῃ τὸν ὑπηρέτην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου του. Διὰ τὸν πτωχὸν Μουρίλλο κανεὶς δὲν ἐσκέπτετο. Ἐπρεπε ν' ἀκολου-

* Βλέπε «Καλλιτέχνην» τεύχος Ἀπριλίου 1910 (Μιχαήλ Ἀγγελος), Μαΐου 1910 (Ραφαήλ), Ἰουνίου 1910 (Ασπανάδος ντὰ Βίντσι), Αὐγούστου 1910 (Τισσιανός), Σεπτεμβρίου 1910 (Παῦλος Βερονέζε), Ὀκτωβρίου 1910 (Τιντορέττο), Ἰανουαρίου 1911 (Κορρέγιος), Ἀπριλίου 1911 (Ἀνδρέας ντελ Σάριο) Μαΐου 1911 (Σάνδρον Μποτιτσέλι).

θήση τὴν μοῖράν του καὶ εὗρισκε καιρὸν νὰ ζωγραφίζῃ, νὰ σπουδάζῃ καὶ νὰ ἐργάζεται. Τὸ 1639 ὁ Ζουάν ντέλ Καστίλλο μετέωκησεν εἰς τὸν Κάδιξ καὶ ὁ πτωχὸς Μουρίλλο ἔχων νὰ θρῆψῃ τὴν μικρὰν ἀδελφὴν του ἐπροτίμησε νὰ μείνῃ εἰς τὴν Σεβίλλην ἐργαζόμενος εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς καὶ μόλις κερδίζων τὸν ἄρτον του.

Ὅτε ἐπανῆλθεν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ὁ φίλος του ζωγράφος Πέτρος Μόγια ὅπου εἶχε μεταβῆ πλησίον τοῦ Βάν Δὺκ καὶ ἐσπούδασε τὴν τεχντροπίαν του, ὁ Μουρίλλο εὐθὺς ἤλλαξε τὸν τρόπον τῆς ζωγραφικῆς του, ἀντὶ δὲ νὰ μεταβῆ εἰς Ἰταλίαν ἐπροτίμησε νὰ μελετήσῃ εἰς τὴν Μαδρίτην τὸν Βελάσκεζ, ὁ ὁποῖος τόσῃν φήμην εἶχε τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς ὅλην τὴν Ἰσπανίαν. Ὁ Βελάσκεζ ἀναγνωρίσας τὸ τάλαντον τοῦ συμπατριώτου του τὸν ὑπεστήριξε καὶ μετὰ δύο ἔτη ἐπιστρέφει εἰς τὴν Σεβίλλην πλησίον τῆς ἀδελφῆς του. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ μικρὰ Σεβίλλη γίνεται τὸ καταφύγιον τῆς θρησκευτικῆς ψυχῆς τοῦ Μουρίλλο. Οἱ συμπολίται του ἐκπλήσσονται κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὸν νέον δρόμον τῆς τέχνης του. Δὲν ἔβλεπον πλέον εἰς τὸν Μουρίλλο τὰς θεληματικῶς ἀσκητικὰς σάρκας τῶν πλαισίων ἀγιογράφων. Ἐξήφαινε τὰ τραχικὰ θεάματα, καὶ ἔκκαμε τὴν τέχνην του πλέον ἀνθρώπινον.

Ἀλλὰ διὰ νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὴν τέχνην τοῦ Μουρίλλο πρέπει ν' ἀνατρέξῃ εἰς τὴν Ἰσπανίαν τοῦ 17^{ου} αἰῶνος.

«Ἴδου ἡ Ἰσπανία, λέγει ὁ Βωτιέ, ἡ ὠραία αὐτὴ χώρα ἡ τόσον γραφικὴ καὶ τόσον ἀθλία συγχρόνως. Εἰς μίαν ἀκτίνα ἡλίου, ἡ ὁποία ἐνθυμίζει τὸ κλίμα τῆς καὶ συμβολίζει ὡσαύτως τὴν ἀρχαίαν τῆς δόξαν, ὀπισθοδρομεῖ καὶ σήπεται, νέα, δραστηρία, ἱκανὴ πρὸς ἐργασίαν, ἀλλ' ἀνιάτως ὀκνηρὰ καὶ μικρόλογος.

Τὸ ἐλάττωμα τῆς Ἰσπανίας, ὁμιλοῦμεν περὶ αὐτῆς κατὰ τὸν XVII αἰῶνα, εἶνε ἡ ἀπόλυτος περιφρόνησις διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπάρξεως. Ὁ πρακτικὸς νοῦς ἔλειπε τότε ἀπὸ τὸν λαὸν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἤξευρε διὰ μίαν στιγμὴν νὰ εἶναι ὁ ἰσχυρότερος καὶ πλουσιώτερος τῆς γῆς. Ἡ δύναμις του

ἐξητμήθη, ὁ πλοῦτος του ἔρρευσε ἐκ τῶν δακτύλων του ἕνεκεν τῆς ἀκνηδίας καὶ ἀταξίας του. Ὅλοι αἱ ιδιότητές του, τῆς ἐγκρατείας, τῆς ἐνεργείας, τῆς εὐφυίας, τῆς ὑπερηφανείας, ἀπεπνίγησαν ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς ἀφροντησίας καὶ τῆς νωχελουῆς ὀκνηρίας του. Ἐρωτήσατε τὸν ἀγιοπαῖδα τοῦτον, ὅστις δὲν ἔχει ἄλλο κάθισμα ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει ἄλλην ἐργασίαν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς πάλης κατὰ τῶν ἐντόμων, ἐρωτήσατέ τον ποῖος εἶνε. Ἐάν τις πιστεύσῃ τοὺς συγχρόνους ταξειδιώτας, θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ:

«Εἶμαι Hidalgo! υἱὸς παλαιοῦ χριστιανοῦ εὐγενοῦς ὡς ὁ Βασιλεὺς, καὶ μάλιστα κάτι περισσότερο». Καὶ θὰ σᾶς διηγηθῇ κάποιαν μυθώδη ἱστορίαν, ἣτις θὰ σᾶς ἀποδείξῃ ὅτι ἄνευ τῆς βοήθειας τοῦ προγόνου του τοῦ Δὸν Πέτρου, ἢ τοῦ Δὸν Ζουάν, ὁ τότε βασιλεὺς θὰ ἦτο χαμένος. Διὰ τοῦτο κρίνει, ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἐνασχόλησις τοῦ μισθωτοῦ καὶ τοῦ δούλου καὶ ἐπομένως ἀνάξια αὐτοῦ. Ἄλλως τε εὐχαριστεῖται μὲ τὸ ὀλίγον· μὲ μία γουλιὰ νερὸ δροσερό, μὲ τὰ μῆλα ἢ τὰ καρυδιὰ ποῦ βλέπετε φαίνεται τόσον εὐτυχῆς ὅσον καὶ ὁ βασιλεὺς. Αὐτοὶ οἱ πλοῦσοι: δὲν δεικνύουσι περισσοτέρας ἀπαιτήσεις. Ὁ Σαὶν Σιμόν μᾶς λέγει, ὅτι ὁ μαρκήσιος δὲ Μάνκερξ δὲν εἶχε φάγει ψωμί ἐπὶ πενήκοντα χρόνια. Ἡ τροφή του ἦτο ἓνα ποτήρι νερὸ παγωμένον μὲ ὀλίγην ῥοδοζάχαρην, καὶ ὀλίγον ὑστερότερα, ἢ σοκολάτα διὰ τὸ πρῶν, τὸ μεσημέρι κεράσια ἢ ἄλλα φρούτα ἢ μία σαλάτα καὶ ὀλίγον διυλισμένον νερό, χωρὶς νὰ ἐνοχλῆται ἀπὸ τὴν παράδοξον αὐτὴν διαίταν. Μία τοιαύτη λιτότης ἔπρεπε νὰ εἶναι λόγος οἰκονομίας καὶ πηγὴ δυνάμεως, καὶ ὁμως οὐδὲν ἐξ αὐτῶν.

Ἡ οἰκιακὴ ζωὴ, ἡ ἀφρονία, αἱ προμήθειαι καὶ πᾶν ὅ,τι φαίνεται ἄχρηστον ἐξηρέθη.

Εἰς τὰ καταστήματα θὰ ἴδῃτε κρεμμύδια, κουνιά καὶ ζωμόν. Ἄρχοντες καὶ ἀρχόντισσαι διατηροῦν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ἑκατοντάδας εὐγενῶν καὶ δεσποινίδων, οἱ ὁποῖοι διευθύνονται εἰς τὰ δημόσια μαγειρεία ὅταν ὀρέγωνται ἓνα ζωμόν. Σημει-

ώσατε, ὅτι ἡ περιττὴ πολυτέλεια δὲν λείπει καὶ ὅτι οἱ δούκες οὗτοι καὶ αἱ δούκισσαι τῶν ὁποίων ἡ ἀκολουθία ἀποθνήσκει σχεδὸν τῆς πείνης καὶ οἴτινες δὲν γνωρίζουν οὔτε νὰ ὑπηρετηθοῦν κατέχουσιν ἑκατὸν τεσσαράκοντα δωδεκάδας πιάτα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, πιατέλαις καὶ πιατελίτσαις καὶ τεσσαράκοντα σκάλαις χρυσαῖς διὰ ν' ἀνεβάσσουν τὰ πλούτη αὐτὰ εἰς τὰς πιατοθήκας. Ὅταν τὰ πρόσωπα αὐτὰ θέλουν νὰ ἐξέλθουν ἀναβαίνουν εἰς ὀχήματα ἀπὸ βελούδον μὲ κεντήματα χρυσᾶ, ἀλλὰ οἱ ἵπποι τρέχουν εἰς τὴν λάσπην μέχρι τῶν ἱμάντων, τὸ νερὸ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἄμαξαν ἀπὸ τὰς θυρίδας καὶ εἶναι θαῦμα ἐὰν δὲν πέσουν.

Τὸ παρατηρητικὸν τάλαντον τοῦ Μουρίλλο ὁ ὁποῖος μᾶς λέγει τοῦτο χωρὶς ἔμφασις, μὲ τὴν εἰλικρίνειαν μιᾶς ἀναγνώστως πρακτικῶν συνεδριάσεως. ἔδωκεν ὁμοίως μὲ τεχντροπίαν πληρηχάρITOS καὶ μυστικισμοῦ εἰκόνας ὡς ἡ «Κοίμησις τῆς Παρθένου» τοῦ Λούβρου. Ἡξευρε μάλιστα μὲ τελειότητα ἀξιοπαρατήρητον νὰ ἐνώνῃ τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἐκστάσεως εἰς τὰ ἀριστουργήματα ὡς ἡ «Ἁγία Ἐλισάβετ τῆς Μαδρίτης».

Ἐν τούτοις διὰ νὰ μὴ ναρκοῦται αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν τοῦ περιβάλλοντος, κρούει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μερικὰς ἀρρενωπὰς συγχορδίας. Ἐπικροτεῖ τὸν Βελάσκεζ καὶ ζωγραφίζει συγχρόνως τὸν «Μικρὸν Ζητιάνον» τοῦ Λούβρου, τὸν «Πίνοντα χωρικὸν» τοῦ Λονδίνου, ἢ

τὴν «Γαλικιανὴν» καὶ τὴν «Κλώθουσαν γραιάν» τὰ ὁποῖα εὗρίσκονται εἰς τὸ Prado.

Βεβαίως μετὰ πᾶσαν ἐξέτασιν καὶ σκέψιν ὁ Μουρίλλο εἶνε κατ' ἐξοχὴν ζωγράφος, ἔχει δεξιοτεχνίαν εἰς τὸν χρωστήρα μοναδικήν, πλάττει μὲ εὐλυγισίαν καὶ μαλακότητα, ἔχει τὴν ἀρμονίαν τῶν χρωματισμῶν, τὸ χάρισμα τῆς ἀπεικονίσεως τῆς σαρκός. Γνωρίζει νὰ συμπλέκῃ πρόσωπα.

νὰ κάμνῃ τοὺς ἀγγέλους νὰ πετοῦν εἰς τὰ σύννεφα, φαίνόμενοι ὡς ἐρωτιδεῖς, νὰ περιτυλίσῃ ταινίας εἰς ἀνυψουμένας παρθένους καὶ νὰ ἀναλύῃ τὴν κόμην των, νὰ δίδῃ τὰ χαρωπὰ χρώματα τῆς νέας κόρης ἢ τὰς μαρμαρένας σάρκας τῆς γυναικός· νὰ δίδῃ ἔκτασιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των κατὰ τὴν ἱεράν στιγμὴν τῆς συλλήψεως. Ἡξευρε νὰ συνθέτῃ σκηνὰς ὡς τὴν τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» ὅπου ὁ εὐλαβὴς ἄγγελος κλίνει πρὸ τῆς εὐπειθοῦς Μαρίας.

Ἡξευρε νὰ συν-

θέτῃ συμπλεγμα ὅπως τῆς «Παρθένου μὲ τὸ κομβολόγιον», τὸ ὁποῖον ἴσως εἶνε τὸ ἀριστούργημα τοῦ ζωγράφου τῆς μητρότητος.

Δὲν ἀγνοεῖ τὴν μαλακότητα τῶν χαριῶν, τὰ παιγνίδια καὶ τὰ πονηρὰ γέλοια τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὅταν παριστᾶ τὸ Ἰησοῦν ὡς μικρὸν βοσκὸν θωπεύοντα τὸ ἀρνὶ καὶ κρατοῦντα τὸ ποιμενικὸ ῥαβδί ἐνῶ τὸ ποίμνιον βόσκει εἰς τὸν πλησίον κάμπον.

Παριστᾶ εἰς σκηνὴν πλήρη σοβαρότητος καὶ γλυκύτητος τὴν Ἁγίαν Ἄνναν διδά-

ΝΕΑΡΟΣ ΟΙΝΟΠΟΤΗΣ ΥΠΟ ΜΟΥΡΙΛΛΟ
(Ἐθνικὴ Πινακοθήκη τοῦ Λονδίνου)

σκουσαν τὴν Παρθένον, τὴν σοβαρότητα τῆς μητρός, τὴν προσοχὴν τῆς μικρᾶς κόρης εἰς τὴν ὁποίαν δύο ἄγγελοι πίπτοντες ἐξ οὐρανοῦ προσφέρουν ἓνα στέμμα. Εὕρισκει μαργαρώδη λευκότητα, διαφανῆ κυανᾶ καὶ ἐλαφρὰ χρυσώματα.

Γίγτοτε τὸ ἀκαδημαϊκὸν καὶ ἐξεζητημένον δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς συνθέσεις του. Αἱ Παναγίαι του καὶ οἱ ἅγιοι, τοὺς ὁποίους ζωγραφίζει ἔχουν ἐξ ὀλοκλήρου τὸν

Ἰσπανικὸν τύπον, καὶ ὅταν ἐκλέγη ἀκόμη μίαν ὠραίαν καὶ φυσικὴν ἔκφρασιν οὐχὶ σπανίως βλέπομεν εἰς τὰς ιδέας του μίαν χωρικὴν ἀπλότητα, ἣ ὁποία εὕρσκεται μεταξύ τῆς ἀγροίκου τέχνης τῶν Φλαμανδῶν καὶ τῆς κομψότητος καὶ καλαισθησίας τῶν Ἰταλῶν.

Εἰς τὰς εἰκόνας τῶν χωρικῶν ἡ φύσις παρουσιάζεται μὲ τὴν μεγαλειτέραν ἀλήθειαν καὶ ἡ πτυχολογία τοῦ ἰσπανικοῦ ἐνδύματος ἀντιγράφεται πιστότατα.

Πλείστα τῶν προσώπων τοῦ Ἰησοῦ ἔχουν ἀπειρον διαφάνειαν χρώματος καὶ μαγικὴν στυλιπνότητα, ἀλλ' ὅστις γνωρίζει καλῶς τὴν Ἀνδαλουσίαν ἀναγνωρίζει τοὺς τύπους καὶ τὸν ἀέρα τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἰσπανικῆς ταύτης ἐπαρχίας. Ὁ Πρόδρομος του καὶ οἱ ἅγιοι του, ἰδίως δὲ ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος, εἶνε εὐγενεῖς καὶ ὑπέροχοι εἰκόνες. Ἄλλ' ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Μουρίλλου οὐτε ἐντείνει οὐτε ἀπομακρύνεται τῆς φύσεως.

Ἡ ΚΟΡΗ ΜΕ ΤΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ ΥΠΟ ΜΟΥΡΙΛΛΟ
(Πινακοθήκη Dulwich)

Ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀπλότης προσξάρχουν πάντοτε εἰς τὰ ἔργα του. Ὁ τεχνίτης οὗτος εἰκονίζει ἐκεῖνο τὸ ὅποιον βλέπει καὶ οὐχὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον συλλαμβάνει, δὲν ἔχει ῥυθμὸν ἐξεζητημένον, ἀλλ' ὁ ῥυθμὸς του πηγάζει κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς πατρίδος του, τὴν ὁποίαν βλέπει καὶ αἰσθάνεται, καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του Βελάσκεζ, ὁ ὁποῖος ζήσας

μέσα εἰς τὰς αὐτὰς τῶν μεγιστάνων, ἔχει ῥυθμὸν μεγαλοπρεπέστερον καὶ δυνατὸν, ἀντιθέτως δὲ ὁ ἀπλοῦς καὶ ταπεινὸς Μουρίλλο οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς κόσμον, τὸν ὅποιον μόνον ἀπὸ μακρὰν ἐγνώρισε.

Ἡσυχος καὶ μετρημένη ἐκτέλεσις βγαλμένη μέσα ἀπὸ τὴν γλυκύτητα καὶ καλωσύνη τῆς καρδίας του, καὶ κάθε φορὰ ποῦ τὰ πρόσωπά του ἐκινουῦντο ἀπὸ τὸ πάθος, τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀφοσίωσίν του καὶ τὸν ζῆλόν του καὶ ὄχι ἀπὸ ἐλαττωματικὴν ἰδιοσυγκρα-

σίαν. Ἡ μετριοφροσύνη του τὸν ἐκράτει μακρὰν ἀπὸ τὰς ἀσκόπους ἐπιδείξεις τῶν μεγιστάνων, καὶ ὅταν ποτὲ ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Β' τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὴν αὐλὴν του ἐν Μαδρίτῃ ὅπως τὸν ὀνομάσῃ βασιλικὸν ζωγράφον, οὗτος ἀπεποιήθη καὶ ἐπροτίμησε νὰ μείνῃ εἰς τὴν μικρὰν του Σεβίλλην διὰ νὰ κοσμήσῃ τὰς ἐκκλησίας τῆς καὶ νὰ ζήσῃ μαζὴ μὲ τοὺς ἰδικούς του.

Ἡ αὐστηρὰ ἐν τούτοις κριτικὴ εὕρισκει,

Ἡ ΠΑΝΑΓΙΑ ΜΕ ΤΟ ΚΟΜΒΟΛΟΓΙ ΥΠΟ ΜΟΥΡΙΛΛΟ
(Πινακοθήκη Dulwich)

ὅτι θέτει εἰς τὰ ἔργα του πολλοὺς ἀγγέλους, πολλὰ ἄνθη, καὶ μ' ὅλον τὸ βέβαιον τάλαντον του αἰσθάνεται κανεὶς κούρασιν πρὸς τὰς μονοτονίας τῶν σχημάτων καὶ τῶν χρωμάτων, πρὸ τῆς γενικῆς σχεδὸν ἀπουσίας τῆς ἐκφράσεως.

Ἐπάρχει βέβαια κάποια εὐκολία, κατὶ τὸ ἀσυνείδητον εἰς τὸν Μουρίλλο. Τὸ ἔργον του ἔχει κάποια οὐσίαν, ἀλλ' αὕτη συντείνει εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ θαυμασμοῦ. Δὲν ἐγνώρισε λοιπὸν ἀκόμη τὴν ὑπαρξίν; Δὲν ἐδοκίμασε λοιπὸν τίποτε ὥστε νὰ διέλθῃ τὸν καιρὸν του εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν εἰκόνων τῆς ἀγιότητος, αἵτινες ὡς εἶνε βέβαιον ἐπέφερον τὴν κατάπτωσιν τῆς θρησκευτικῆς τέχνης καὶ ἀφῆρσαν τὴν ἐπαφὴν τῆς πρὸς τὴν ἀληθῆ ζωὴν;

Εὐτυχῶς ὑπῆρξε καὶ ὁ ἄλλος Μουρίλλο, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ἓνας Μουρίλλο, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφθασε μὲν ποτὲ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐκφράσεως, εἰς τὴν ἀπλὴν καὶ ἰσχυρὰν θέαν τῶν θεαμάτων τῆς φύσεως, τῶν παθῶν καὶ τῶν καλλονῶν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἐπραγματοποίησεν ὅμως διὰ τρόπον ἀσφαλοῦς, ἡσύχου, θελκτικοῦ σελίδας ἀληθείς, ἢ συνθέσεις σοφάς. Καὶ εἶνε αὐτὸς ὁ Μουρίλλο τῆς «Ἁγίας οἰκογενείας μὲ τὸ πτηνόν», τῶν χωρικῶν τοῦ τόπου του μὲ ὄλην τὴν οικειότητα καὶ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν των, ὅπου ἡ μητέρα κλύθουσα, καὶ ὁ πατέρας ἐργάζεται κρατῶν τὸ παιδί, τὸ ὅποιον παίζει μ' ἓνα πουλὶ καὶ μὲ τὸ σκυλάκι τοῦ σπιτιοῦ.

Εἶνε ὁ Μουρίλλο τῆς «Προσκυνήσεως

τῶν Ποιμένων» σκηπῆς ἀγροτικῆς καὶ ἀπλῆς ὅπου ὑπάρχει ὅλη ἡ ποίησις τοῦ σταύλου καὶ τῆς πτωχείας. Καὶ τέλος τῆς «Ἁγίας Ἐλισάβετ» ποῦ πλένει τὰς κεφαλὰς τῶν λεπρῶν μὲ πραγματικὴν λεπτομέρειαν, ἀπόλυτον ἐμφάνισιν τῶν πληγῶν, τῆς ἠθικῆς προσβολῆς τῶν ἀσθενειῶν τῆς ψυχῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν εὐμενῆ χάριν τῶν ἀκολουθῶν τῆς βασιλίσσης καὶ τὴν καλὴν καὶ σοβαρὰν φυσιογνωμίαν αὐτῆς τῆς ἁγίας, ἡ ὁποία εἶνε συγκινημένη εἰς τὸ θέαμα τῆς ἀθλιότητος. Δένει τὰς πληγὰς διὰ τῶν τρυφερῶν χειρῶν τῆς καὶ κατευνάζει τοὺς πόνους διὰ συμπαθῶν βλεμμάτων καὶ τῆς ἀπλότητος τῶν τρόπων τῆς.

Ὁ Μουρίλλο ἐνυμφεύθη τὴν Ντόνα Μπεατρίτσε ντὲ Καμπρέρα ὃ Σοτομαγιὸρ εὐγενοῦς καὶ πλουσίας οἰκογενείας ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε τρία τέκνα, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ υἱὸς του Γασπάρ ἐγένετο ζωγράφος.

Ἄμα ἀνεδείχθη ὁ Μουρίλλο εἰς τὴν πατρίδα του Σεβίλλην ἴδρυσε λαϊκὴν Ἀκαδημίαν τῆς τέχνης κατὰ τὸ 1660, ἡ ὁποία ἐκλείσει μετὰ τὸν θάνατόν του τὸ 1682. Τὸ ἔργον του εἶνε σκορπισμένον εἰς ὄλας τὰς πινακοθήκας τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ διὰ νὰ μελετήσῃ κανεὶς καλῶς αὐτὸ πρέπει νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Σεβίλλην καὶ τὴν Μαδρίτην. Εἰς τὸν τόμον αὐτοῦ περὶ τῶν Μουσείων τῆς Εὐρώπης τὸν πραγματευόμενον περὶ Μαδρίτης, ὁ Γουσταῦος Ζεφρουά ἀφιερώνει πολυτίμους σελίδας διὰ τὸ ἔργον τοῦ Μουρίλλο. λέγει δὲ ὅτι ὁ «Ἐρέρρα, ὁ Ριμπέρα, ὁ Θεοτοκόπουλος! . . .» τὰ τρία αὐτὰ ὀνόματα, βροντοῦν, κυλοῦν, ἀστράπτουν, κεραυνοβολοῦν. Τὸ ὄνομα τοῦ γλυκοῦ Μουρίλλο κάμνει τὴν ἐπίδειξιν φτερουγίσματος περιστερῶν μετὰ τὴν καταγιγίδα. Τὸ δὲ ἔργον του χαμογελά, ψάλλει καὶ λαμπυρίζει ἠδονικά».

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Γλύπτης

ΝΥΧΤΑ

Στὸν ὕπνο γέροντον τὰ πουλιά
καὶ τὰ δειτρά κ' ἡ πλάση
βαθειὰ παντοῦ εἶναι ἡ σιγαλιά
καὶ σὲ γιालοὺς καὶ δάση.

Νά, τὸ φεγγάρι ξεκινᾷ
μὲ τὸν ὀκνὸ του δρόμο,
σκιάζονται οἱ ἴσκιοι ὅπου περνᾷ
καὶ κρύβονται μὲ τρόπο.

Ὅλα κοιμῶνται. Κι' οἱ θυμοὶ
κι' οἱ γίγαντες οἱ πόνοι
καὶ τῶν ὄνειρων οἱ καημοὶ
καὶ τῶν κακῶν οἱ φθόνοι.

Κι' ἐγὼ μονάχος ξυπνητός . . .
Σκλάβοι ἡ ψυχὴ μου μένει
στὴν ἁρμονία τῆς νυχτὸς
ποῦ εἶναι παντοῦ χυμένη.

ΖΗΣΙΜΟΣ ΣΙΔΕΡΗΣ

ΑΙ ΑΤΘΙΔΕΣ

ΕΔΑΒΟΝ ἐσχάτως ἐπιστολὴν ἐκ Σμύρνης, διὰ τῆς ὁποίας μοῦ ζητοῦν πληροφορίας δι' ἐν τῆς πόλεως ταύτης περιοδικόν, ἂν αἱ Ἀτθίδες ἀναγινώσκουν, ἂν λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν κοινωνικὴν κίνησιν καὶ ἂν εἶνε μορφωμένοι ὅπως αἱ γυναῖκες τῶν πρωτευουσῶν τῆς Δύσεως. Τὸ ἐρώτημα ἀπευθυνόμενον πρὸς ἐμὲ μοῦ ἐφάνη παράδοξον, διότι οὐδεμίαν ἔχω εἰδικότητα περὶ τοῦ ζητήματος τῆς γυναικείας παιδείσεως ἐν Ἑλλάδι. Ἀπὸ πολλῶν χρόνων ἐξ ἄλλου ἔπαυσα συχνάζων τὰς αἰθούσας τῶν Ἀθηνῶν, ὥστε νὰ μὴν ἦμαι ἁρμόδιος νὰ ἀναμιχθῶ εἰς τοιοῦτο εὐαίσθητον ζήτημα.

Δευτέρᾳ ἐν τούτοις ἐπιστολῇ μοῦ ἐξήγησε τὸν λόγον. Ἐπειδὴ ὑπὸ τὴν ιδιότητα ἄλλοτε τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων παρεσκεύασα τὸν θεσμόν τῶν τηλεφωνητριῶν καὶ εἰσήγαγον κατόπιν πολλοῦ κόπου ἐν Ἑλλάδι τὴν γυναῖκα εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἐνόμισεν ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ ὅτι θὰ ἠδυνάμην νὰ ἔχω γνώμην περὶ τοῦ θέματος ὅπερ τὸν ἐνδιέφερε.

Ἐκ τῆς συμμετοχῆς μου εἰς τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα, ὡς καὶ κατὰ διαφόρους ἄλλας περιστάσεις, καθ' ἃς ἔτυχε νὰ ἀναμιχθῶ εἰς θέματα σχετιζόμενα πρὸς τὴν ἀλτροῦστικὴν κίνησιν ἐν Ἑλλάδι, ἔχω ἐσχηματισμένην πράγματι γνώμην. Τὴν γνώμην ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν Ἀθήναις δρῶσιν εἰς τὰ κοινωνικὰ ζητήματα μᾶλλον συστηματικῶς καὶ πλειότερον τελεσφόρως τῶν ἀνδρῶν. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀντίληψίς μου εἶνε ὅτι αἱ Ἀτθίδες ἀναγινώσκουν πλειότερον τῶν ἀνδρῶν. Τοῦτο συμβαίνει ἴσως διότι αἱ γυναῖκες μὴ περισπώμεναι εἰς ἐπαγγελματικὴν ἐργασίαν, ἀπορροφῶσαν πλείστας ὥρας τῆς ἡμέρας τοῦ ἀνδρός, διαθέτουσι πλειότερον χρόνον πρὸς ἀνάγνωσιν βιβλίων καὶ πρὸς διανοητικὴν κατ' ἀκολουθίαν μόρφωσιν. Τὸ πρᾶγμα πιθανὸν νὰ φανῇ ἐκ πρώτης ὄψεως περιέργον. Ἐν τούτοις

ὁ βαθύτερον ἐρευνῶν τὰ καθ' ἡμᾶς, πειθεταί, ὅτι οὕτως ἔχει.

Πρὸς τοῦτο δὲν ἔχει ἢ νὰ ἀναλογισθῇ τις τὴν ἕκτασιν τῆς ἀναμιξεως τῆς Ἀτθίδος εἰς τὴν κοινωνικὴν κίνησιν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τότε κατ' ἀνάγκην θὰ θαυμάσῃ τὰ κατορθώματα τῆς Ἀτθίδος ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος. Σχεδὸν ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει νεωτεριστικόν, ὅ,τι ἐξελίσσεται παρ' ἡμῖν σύμφωνα πρὸς τὰς νεωτέρας ἰδέας καὶ πρὸς τὰς νεωτέρας ἀλτροῦστικὰς τάσεις τῶν κοινωνιῶν εἶνε ἔργον τῆς γυναικός. Εἰς τὴν κοινωνικὴν δὲ ταύτην κίνησιν, τοιαύτην δεικνύει ἐπιμονὴν καὶ ἐπιτηδειότητα, ὥστε παρίσταται μόνον αὕτη ὡς δρῶσα, ἐν ᾧ ὁ ἀνὴρ χάνεται εἰς τὴν σκιάν καὶ παραμένει ξένος πρὸς τὴν τελουμένην πέριξ του μεταμόρφωσιν, Ἐπειδὴ δὲ ἡ γυνὴ ἀπὸ φύσεως τυγχάνει μᾶλλον ὑπομονητικὴ καὶ ἐπιμένει πλειότερον τοῦ ἀνδρός ὑπερνικᾶ πάσας τὰς δυσκολίας καὶ ὑπερπηδᾷ πάντα τὰ προσκόμματα. Εἶνε ἄλλως τε γνωστὸν ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῆς ὑπομονῆς δύναται νὰ κατορθωθῇ κατ' ἐπιμονῆς καὶ μόνιμον εἰς τὸν κόσμον. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ σύγχρονος ἀθηναία εἶνε καθ' ὑπερβολὴν προικισμένη μὲ ἀμφοτέρας τὰς ἠθικὰς ταύτας ιδιότητας.

* *

Γυναῖκες οὕτω ἀντιλαμβανόμεναι τὴν κοινωνικὴν ἀποστολὴν των, δὲν δύνανται ἢ νὰ παρακολουθῶσι τὰ γενόμενα ἀλλαχού καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ ἔχουσιν ἱκανὴν διανοητικὴν μόρφωσιν. Ἄνευ τούτων ἀδύνατον εἶνε νὰ εὐδοσῶσι τὰ ἔργα ἅτινα μετὰ θάρρους ἀναλαμβάνουν. Ἡθελέ τις ἐπομένως ἀδικήσῃ τὴν ἀθηναίαν γυναῖκα, ἐὰν τὴν ἔκριεν ὡς κοῦφον καὶ ἄστατον πλάσμα, μὴ ἀσχολούμενον περὶ οὐδενὸς ἄλλου, εἰμὴ περὶ τὸν στολισμὸν του καὶ εἰς οὐδεμίαν εὐρισκό-

μενον συνάφειαν πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν τοῦ ἔξω τῆς Ἑλλάδος κόσμου.

Ὁ διαπλασθεὶς χαριέστατος γυναικεῖος Ἀθηναϊκὸς τύπος, ὁ λεπτός, ὁ κομψός, ὁ εὐγραμμός, ὁ παρισινίζων, ὁ ἔχων ἐν τῇ ἀμφιέσει του πλειοτέραν καλαισθησίαν ἢ αἱ γυναῖκες τῶν πλείστων μητροπόλεων τῆς Δύσεως, δὲν εἶνε τόσο κοῦφος ὅσον ἤθελε τις πιστεύσει ἐπιπολαίως κρίνων αὐτόν. Παρ' ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς ἀξιεράστου φιλαρεσκείας, κατὰ βάθος ἔχει τὰς ιδιότητας τῆς θελήσεως καὶ τῆς ἐπιμονῆς. Οὐδὲν ἀπογοητεύει καὶ οὐδὲν ἀναχαιτίζει τὴν ἀτθίδα τοῦ σκοποῦ τῆς. Οὔτε ἡ ἀδιαφορία τῆς κοινωνίας, οὔτε ἡ ἔλλειψις τῶν ὑλικῶν μέσων καταβάλλει αὐτήν. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινωνίας κατορθώνει ἐπὶ τέλους νὰ ἐλκύσῃ καὶ τὰ μέσα νὰ ἐξεύρῃ. Οὕτω ἐξηγείται πῶς κατόρθωσαν αἱ ἀτθίδες νὰ φέρωσιν εἰς πέρας ἔργα, τὰ ὅποια ὅτε τὰ ἀνέλαβον προεκάλλουν μόνον τὰ μεϊδιάματα καὶ τοὺς σαρκασμούς.

Πολλάκις μεῦ συνέβη νὰ μείνω ἐμβρόντητος πρὸ τῆς συλλήψεως ἀπὸ μέρους νεαρῶν δεσποινῶν κοινωφελῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς ὁποίας θὰ ἐδίσταζε νὰ ἀναλάβῃ καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ κράτος. Καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας ἐν τούτοις τὰς ἔφερον θαυμασιῶς εἰς πέρας ἀβιάστως καὶ φυσικῶς.

Ἄλλοτε πάλιν μοῦ συνέβη νὰ εὐρεθῶ πρὸ ἀποκαλύψεως τῆς γυναικείας προόδου ἐκεῖ ὅπου πᾶν ἄλλο ἀνέμενον. Ἐπισκεπτόμην ποτὲ τὸ περίφημον Château τοῦ Saint-Germain ἐν συνοδείᾳ θελκτικότητας ἀτθίδος. Ἡ ὥραία κεφαλή τῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον κεφαλῆς μιᾶς τῶν παρθένων τῆς μετώπης τοῦ Παρθενῶνος, δὲν μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ τίποτε ἄλλο, ἢ ἐντυπώσεις τῶν ἐσθῆτων τοῦ Πακὲν καὶ ἀναμνήσεις τῶν προθηκῶν τῆς οδοῦ de la Paix. Ἐν τούτοις ὅτε ἐφθάσαμεν πρὸ τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου ἀναγλυφικοῦ σχεδίου τῶν πολιορκητικῶν ἔργων τῆς Ἀλεσίας ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τὴν ἤκουσα νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς γαλατικῆς ἐκείνης ἱστορίας, μετὰ γνώσεως, τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ

συναντήσῃ τις μεταξὺ τῶν μᾶλλον μορφωμένων ἀνδρῶν τῆς χώρας μας. Δὲν γνωρίζω δὲ πόσα ἀπὸ τὰ εὐπτερά ἐκείνα πλάσματα τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσος θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὰς γνώσεις τῆς πολυθελγήτρου ἀτθίδος.

Καὶ ἦσαν αὐταὶ μόνον αἱ ἐκπλήξεις μου; Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν ἄλλη κατάπληξις μὲ ἀνέμενε. Μετέβην νὰ ἐπισκεφθῶ νεαράν δεσποιναν, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἀπησχόλει εἰμὴ αἱ τέρψεις τῶν κοσμικῶν ἀπολαύσεων, ὅτι οὐδὲν ὄνειρον ἔχει εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἢ νὰ φέρεται ἀνεμόπους εἰς τὸν στρόβιλον μεθυστικῶν χορῶν. Παραδόξως, τὴν εὖρον βυθισμένην εἰς τὴν μελέτην ἐνὸς νέου βιβλίου τοῦ Φερρέρο, τὴν «Grandeur et décadence de Rome». Μία τόσο κομψὴ καὶ ἐπέρεστος κυρία νὰ ἀναγινώσκῃ τὴν «Φεμινὰ» τὸ καταλαμβάνω, ἀλλὰ τὸν Φερρέρο, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζουν ἀκόμη οὔτε οἱ ἐπιστήμονες!

Αὐτὰ ὅλα δι' ἡμᾶς τοὺς εὐρίσκομένους εἰς τὴν κατωφέρειαν τοῦ βίου, οἱ ὅποιοι ἐγνωρίσαμεν τὰς παλαιότερας Ἀθηναίας, ἃς ἀπεκάλεε ὁ μακαρίτης Παῦλος Καλλιγὰς δίποδα μαστοφόρα, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐν τούτοις ἦσαν ἀφοσιωμένοι σύζυγοι καὶ φιλόστοργοι μητέρες, εἶνε πλέον ἢ περίεργα, εἶνε καταπληκτικά. Πῶς ὅμως ἐν διαστήματι τόσο ὀλίγου χρόνου ἐπῆλθε τοιαύτη μετάπλασις σωματικῆ, ψυχικῆ, διανοητικῆ, καλαισθητικῆ εἰς τὴν Ἀθηναίαν γυναῖκα; Δι' ἐμὲ εἶνε θαῦμα. Διότι δὲν παρῆλθον ἐπὶ τέλους αἰῶνες, οὐδὲ κατεβλήθη καὶ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἰδιαιτέρα τις προσπάθεια περὶ ἀνωτέρας μορφώσεως τῆς γυναικός, διὰ τῆς συστάσεως ἀνωτέρων ἐκπαιδευτηρίων. Χθεσιναὶ εἶναι ἀκόμη αἱ δεσποιναι, αἱ σύρουσαι εἰς τὰς κονισαλέας ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν τὰς ἀκαλαισθήτους οὐράς τῶν φορεμάτων των, αἱ διερχόμεναι ὡς σηματοστόλιστα πλοῖα, μὲ ὅλα τὰ γνωστά καὶ τὰ ἀμυρίβηλα χρώματα εἰς ταινίας καὶ κομβοδέσμους ἐπάνω των. Οὔτε ἐπὶ τέλους χάνεται εἰς τὴν μυθολογικὴν ἐποχὴν ἡ γυνή, ἣτις ἐνετρώφα εἰς τὰς σελίδας τοῦ ὄνειροκρίτου καὶ αἱ μουσικαὶ τῆς γυν-

σεις περιωρίζοντο εἰς τὸ ἄσμα τῆς «ροδοπλασμένης βοσκοπούλας», ἣτις ἀπηλπισμένη ἐθρήνει τὸ ἀπολοσθέν τῆς ἀρνί εἰς τὴν ἐρημίαν», ὥστε ὁ Φριδανταλ ν' ἀποφαίνεται σήμερον ὅτι αἱ Ἀθηναίαι εἶνε μία ἀπὸ τὰς μουσικωτέρας πόλεις τοῦ κόσμου, ὑπ' ὄψει ἔχων τὴν μουσικὴν μόρφωσιν τῶν γυναικῶν.

* *

Πραγματικῶς κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν μεγίστη ἐσημειώθη πρόοδος, καὶ μεγάλη διανοητικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀνάπτυξις ἐν γένει μὲν ἐν Ἀθήναις, ἰδιαιτέρως ὅμως παρὰ τῶν γυναικῶν φύλῳ. Καὶ προκειμένου μὲν περὶ τῶν ἀνδρῶν, τὸ πρᾶγμα εὐρίσκει πρόχειρόν τινα ἐξήγησιν εἰς τὰ ληφθέντα μέτρα ὑπὸ τῆς πολιτείας, πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐκπαιδευσεως των. Ἀλλὰ διὰ τὴν γυναῖκα δὲν ὑπάρχει οὔτε αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἐξήγησις. Τὸ κράτος μόνον διὰ τὴν παραγωγὴν διδασκαλιστῶν ἐμερίμνησεν. Οὔτε ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια συνέστησεν, οὔτε τὴν τάσιν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ὑπεδαύλισεν. Ἄλλοτε ἢ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τέρψις δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὰ ἦθη καὶ ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἀτθίδος. Κατὰ τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν ἐνθυμοῦμαι ὅτι πλείσται τῶν γνωστῶν μου οἰκογενειῶν, λίαν εὐποροὶ σχετικῶς μάλιστα πρὸς τὰ τότε χρηματικὰ μέσα τῆς κοινωνίας, οὔτε βιβλιοθήκας εἶχον εἰς τοὺς οἴκους των, οὔτε οἶα δῆποτε βιβλία ἐπρομηθεύοντο. Αὐτὸ ἀκόμη τὸ εὐαγγέλιον δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ εὐρίσκῃ τις ἐν τῇ ἑλληνικῇ οἰκογενείᾳ. Πασίγνωστος ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἦτο μία οἰκογένεια, ἣτις διετήρει ἀντίτυπόν τι τῆς «Γενοβέφας», ὅπερ ἐδάνειζε μὲν εἰς φιλικὰς τῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ συνοδείας θερμῶν παρακλήσεων, μήπως τυχὸν πάθῃ τὸ φιλολογικὸν αὐτὸ κειμῆλιον, ὅπερ ἔτεπε τὰς ὥρας τῆς σχολῆς τῆς οἰκογενείας ἐπὶ ὀλόκληρα ἔτη.

Τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης πλειστάκις εἶχον ἀκούσει ἀναγινωσκόμενας ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς τὰς δραματικὰς περιπετειῆς τῆς ἡρώιδος καὶ τὰ πάθηματά τοῦ υἱοῦ τῆς Δολόρου, κατὰ πᾶσαν δὲ ἔτησίαν

ἀνάγνωσιν αὐτῶν αἱ κορασίδες εἶχον πρὸ χειρὸς τὰ δάκρυα διὰ τὴν ταλαιπωρηθεῖσαν ἀρετὴν τῆς Γενοβέφας καὶ ὁ πατὴρ δὲν ἔπαυεν ἀποθαυμάζων τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον εικοσιπενταετίαν, καθ' ἣν ἕτερον βιβλίον δὲν εἶχεν εἰσδύσει, ὅπως διαταράξῃ τὰ ἀδρανοῦντα νερὰ τῆς πνευματικῆς ταύτης λίμνης.

Ἄληθές εἶνε ὅτι ἀργότερον ἤρξαντο κυκλοφοροῦσαι καὶ μεταφράσεις μυθιστορημάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμά καὶ τοῦ Πονσὼν δὲ Τεραίγ. Τοῦτο ὅμως κατεβρόχθιζον μόνον οἱ ἄνδρες. Αἱ γυναῖκες μόλις κρύφα ἀνεγίνωσκον τὴν «Μαλβίαν» καὶ ἔχουν δάκρυα συμπαθείας διὰ τὴν τραγικὴν μοῖραν τῆς ἡρώιδος τοῦ ἀγγλικοῦ μυθιστορήματος. Σπάνιοι ἦσαν αἱ ἐξαιρέσεις γυναικῶν, αἰτινες διέσπων τὸν ἱερὸν κύκλον τῶν γυναικῶν ἀναγνώσμάτων καὶ ἐνετρώφων εἰς τὴν βέβηλον λογοτεχνίαν τοῦ Δουμά. Πασίγνωστος δ' εἶχε καταστῆ γραϊὰ τις δεσποῖνα τῶν Ἀθηνῶν, ἣτις ἀναγνώσασα τὸν «Κόμητα Μοντεχρήστον», τοσοῦτον κατεπλάγη, ὥστε μέχρι τῶν ἐσχάτων αὐτῆς ἡμερῶν τὴν ἀπησχόλει τὸ πρόβλημα ἂν ἔζη ἢ ἀπέθανεν ὁ διαβόητος κόμης.

Ἐννοεῖται ἐξαιρέσεις ἢ το μίαν εὐάριθμος κοινωνικὴ τάξις, ἡ φαναριωτικὴ, ἣτις ἐλάμβανε τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο κόσμων» καὶ ἐτρέφετο μὲ τὰ ἀριστουργήματα τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας. Ἐκτὸς αὐτῆς ὅμως κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην ἐποχὴν γενικῶς ἐρρέοντο μὲ δάκρυα αἱ σελίδες τῆς «Γενοβέφας» καὶ τῆς «Μαλβίνας». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τῆς σήμερον ὅτε αἱ Ἀτθίδες γνωρίζουν τὴν γαλατικὴν ἐκστρατείαν τοῦ Καίσαρος καὶ «τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν παρακμὴν τῆς Ρώμης» τοῦ Φερρέρο, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ ἀπροσπέλαστον ὄριον τῆς μουσικῆς μορφώσεως ἐθεωρεῖτο ἡ «Ροδοπλασμένη βοσκοπούλα» καὶ ἡ «Ἐρημος κόρη ἣτις ἔχει πέσει θῦμα σκληρᾶς ἀπάτης» μέχρι τῆς σήμερον, ὅτε ὁ Μπάχ καὶ ὁ Μπετόβεν εἶνε μουσικοὶ τῆς κοινῆς χρήσεως, ὑπάρχει τοιοῦτον χάσμα, ὥστε νομίζει τις ὅτι ἔχουν διαρρεύσει αἰῶνες, ἐν ᾧ μία

γενεά μᾶς χωρίζει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αἱ γυναῖκες τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἐποχῆς φαίνονται πλέον ὡς εἶδος ἀρχαίων ἱππαρίων, ὡς εἶδος παλαιοντολογικῶν μαστοδόντων, ἐν ᾧ αἱ συμπαθητικαὶ τῶν καὶ ἀφελεῖς μορφαὶ προσπαίζουσιν ἀκόμη πρὸ τῶν ὀμμάτων μας.

*
**

Ἡ σπουδὴ καὶ ἡ μελέτη εἶνε οὕτως εἰπεῖν σήμερον μία ἀπὸ τὰς κυριώτερας ἀσχολίας τῆς Ἀτθίδος. Ἐννοεῖται ὅταν ὀμιλῇ τις περὶ σπουδῆς καὶ μελέτης ἔχει ὑπ' ὄψει τὸ ἀφρόγαλον τῆς κοινωνίας. Προκειμένου ὅμως γενικῶς περὶ ἀπλῆς ἀναγνώσεως, ὅλοι σχεδὸν αἱ γυναῖκες τῆς πόλεως μας ἀναγινώσκουσιν· αἱ μὲν τὰς ἐφημερίδας μὲ τὰ περιπετειώδη ἀναγνώσματα καὶ τὰ φυλλάδια μυθιστορημάτων λαϊκῶν ἐκδόσεων, αἱ δὲ ἐκλεκτότεραι ἔργα τῆς πνευματικῆς λογοτεχνίας. Πλήθος βιβλιοπωλείων ὑπάρχουν καὶ ἀρκετοὶ εἶνε οἱ ἐκδοτικοὶ οἰκοί, οἱ καθιστῶντες δημοτικὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μᾶλλον δυσπρόσιτα βιβλία. Τὰ βιβλιοπωλεῖα ταῦτα ἐξοδεύουν μυριάδας τόμων κατ' ἔτος, οὐχὶ μόνον μυθιστορημάτων, ὡς ἤθελε πιστεύσει τις, ἀλλὰ παντὸς εἶδους βιβλία φιλοσοφικά, ἐπιστημονικά, ἱστορικά, περιηγητικὰ, ἀπομνημονεύματα, περιοδικὰ πραγματευόμενα περὶ εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ ἔργων τῆς νεωτέρας λογοτεχνίας, ὅλων τῶν γλωσσῶν καὶ ὅλων τῶν φιλολογικῶν ποιότητων.

Τὰ διεθνή ἰδίως βιβλιοπωλεῖα εἶνε ἐξαιρετικῶς μεγάλα, πλουσιώτατα εἰς πάσης ὕλης συγγράμματα, εἰς περιοδικὰ καθαρῶς λογοτεχνικά καὶ εἰδικῶν ἐπιστημῶν. Τὰ βιβλιοπωλεῖα ταῦτα σπεύδουν μόλις ἐκδοθῶν, νὰ προμηθεύωνται πάντα τὰ ἐκδιδόμενα βιβλία. Διὰ νὰ ὑπάρχουν δὲ τοιαῦτα βιβλιοπωλεῖα εἰς τὸ Ἄστυ, τεκμηριεῖται ὅτι ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες οὐχὶ μόνον μυθιστορήματα, ἀλλὰ καὶ πλήθος ἄλλων σπουδαίων βιβλίων. Τὸ περίεργον μάλιστα εἶναι ὅτι ἡ σπουδαιότερα πελατεία αὐτῶν εἶνε ἡ τῶν γυναικῶν.

Ὅτι ὑπάρχει μέγα πλήθος ἀνθρώπων

ἀναγινωσκόντων ἀπλῶς μυθιστορήματα τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τῆς Γαλλίας εἶνε ἀναντίρρητον. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται νὰ ἐξακριβωθῇ ἐνταῦθα τὸ ποῖόν τῆς παρεχόμενης πνευματικῆς τροφῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ νὰ πιστωθῇ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀθηναϊκὴ κοινωνία, καὶ ἰδίως ὁ γυναικεῖος τῶν Ἀθηνῶν κόσμος, οὐ μόνον ἀναγινώσκει, ἀλλὰ ὑπεραναιγνώσκει μάλιστα. Προοδεύει κατ' ἀκολουθίαν διανοητικῶς. Συγκρίνων δὲ τὴν ἐποχὴν τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας πρὸς τὴν σημερινήν, εὐρίσκω ὅτι ἡ πρόοδος τῆς γυναικὸς ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρωτεύουσῃ εἶνε καταπληκτικὴ.

Ἀλλὰ προκειμένου καὶ περὶ τοῦ εἶδους ἀκόμη τῶν ἀναγινωσκόμενων βιβλίων, δὲν φρονῶ, ὡς ἔγραψεν ὁ φίλος μου κ. Τσοκόπουλος, ὅτι ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει μέθοδος ἀναγνώσεως καὶ ὠρισμένη κατεύθυνσις αὐτῆς, προκύπτει πνευματικὴ στείρωσις καὶ δὲν ὑφίσταται πνευματικὴ ἐπικοινωνία πρὸς τὰς νεωτέρας φιλολογίας.

Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε πολύπλοκον, τυγχάνει δὲ ἄλυτον ἀκόμη καὶ εἰς κοινωνίας μᾶλλον προηγμένας τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐξοικειωμένας πρὸς τὰς μελέτας καὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν νεωτέρων φιλοσοφικῶν θεωριῶν. Οὐτε ἀλλαχοῦ ἄλλως τε ὑπάρχει γραμμὴ τις καὶ κατεύθυνσις πρὸς ὠρισμένα συγγράμματα, ἅπερ ἀναγινώσκει τὸ δημόσιον. Συνήθως πλὴν τῶν εἰδικῶς ἀσχολουμένων ἀνθρώπων, ὁ κόσμος ἀναγινώσκει ἀκανονίστως, καταβιβρώσκει πάσης ὕλης βιβλία καὶ ἐν ᾧ ἀφίνει ἐλαφρόν τι μυθιστόρημα νέου τινὸς συγγραφέως Γάλλου, λαμβάνει πρὸς ἀνάγνωσιν ἄλλο βιβλίον τοῦς «Maitres de la pensée moderne» τὸν Paul Janet, καὶ ἐν ᾧ ἀφῆκε πρὸ μικροῦ τὸν Νίτσε, ἐρρίφθη μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς θαλαμηπούλου» τοῦ Μιρμπῶ. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅμως ὅτι ἄκαρπος ἀποβαίνει ἡ τοιαύτη ἀνάγνωσις.

Ἡ ἀνάγνωσις, ὅπως καὶ ἂν γίνεται, εἴτε μεθοδικῶς εἴτε ἀμεθόδως, πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ καταλήγει ἀποτέλεσμα, εἰς τὴν εὐρυσιν δηλαδὴ τῶν γνώσεων καὶ εἰς τὴν γύ-

μνασιν τῆς διανοίας πρὸς μελέτην καὶ σκέψιν. Ἡ ἐναλλαγὴ μάλιστα τῆς πνευματικῆς τροφῆς ἀποβαίνει χρησιμώτερα, διότι ἡ κατὰ ὠρισμένον εἶδος βιβλίων ἀναγνώσις δύναται νὰ ἐπιφέρῃ πνευματικὴν δυσπεψίαν καὶ διανοητικὸν κάματον, τοῦ ὁποῦ ἡ πρώτη ἐκδήλωσις εἶνε ἡ ἀποκλειστικότης καὶ ὁ σχολαστικισμὸς. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ Ἀτθίδες ἐγνώρισαν γαλῶς κατὰ τίνα τρόπον νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ πῶς νὰ κατορθώωνον ν' ἀποφεύγωσι τὸν διανοητικὸν κάματον, νὰ διατηρῶσι δροσερὸν τὸ πνεῦμα τῶν καὶ νὰ ποικίλλουν τὰς γνώσεις αὐτῶν, ὥστε νὰ καθίστανται ἀληθῶς θελκτικώτατα πλάσματα.

Ὅμιλοῦμεν πάντοτε περὶ τῶν γυναικῶν

αἵτινες ἔλαβον συστηματικὴν τινὰ παιδείαν καὶ αἱ ὅποιοι ἐδιδάχθησαν, ἔστω καὶ ἀτελῶς τὸν τρόπον τοῦ μελετᾶν, δυναμένων κατ' ἀκολουθίαν νὰ παρακολουθήσωσιν ἐν συγγράμματι καὶ νὰ προσαρμόσωσι τὰς ἰδίας σκέψεις πρὸς τὰς τάσεις τοῦ νεωτέρου εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος. Αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως καὶ ὅλοι αἱ γυναῖκες τοῦ κόσμου, δὲν ἀναγινώσκουν ὅπως κατασταθῶσι σοφαί, ἀλλὰ ζητοῦσαι ἐν τῇ ἀναγνώσει τὴν τέρψιν, φέρονται λεληθότως εἰς εὐγενεστέρας σφαίρας τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. ἐπικοινωνοῦν μὲ τὰς νεωτέρας ιδέας καὶ διεπλάσθησαν εἰς τύπον, τὸν ὁποῖον ὅσον τις μελετᾷ τόσοσιν τὸν εὐρίσκει ἀξίεραστον.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἡ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ*

ΕΙΝΕ ἀνάγκη νὰ γυρίσω λίγα χρόνια ὀπίσω γιὰ νὰ πῶ μερικὰ πράγματα ποῦ νομίζω πῶς δὲν εἶνε περιττά.

Πρὶν ἀκόμη γεννηθῆ ἡ Ἐλένη μας, ὁ πατέρας μου ποῦ ἦτο καθηγητὴς στὸ Λύκειο τῆς Ζακύνθου, εἶχε μετατεθῆ στὴν Πετρίτσειο σχολὴ τοῦ Ληξουριοῦ. Ἐκεῖ πραγματικῶς εἶχαμε βρῆ μεγάλες περιποιήσεις ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατία τὰ περισσότερα μέλη τῆς ὁποίας εἶχαν σπουδάσει στὴν Ἰταλία. Μὰ ὁ λαός, ἡ καλλιτέρα νὰ πῶ ὁ ὄχλος, ἦτο πολὺ ὀπίσω. Οἱ καθολικοὶ τὸ θρήσκευμα τοῦ ἕκαναν τὴν ἐντύπωσιν ποῦ κάνουν οἱ Ἑβραῖοι σὲ κάμποσα μέρη. Τόσος ἦτο ὁ φανατισμὸς καὶ τὸ μῖσος αὐτοῦ τοῦ ὄχλου, ποῦ πολλὰ φορὲς ὁ δυστυχισμένος ὁ καθολικὸς παπᾶς, ποῦ ἦτο καπουτσίνος, ἐρχότανε στὸ σπίτι μας μὲ τσακισμένο τὸ κεφάλι. Τὴν στιγμὴν αὐτὴ λὲς καὶ τὸν βλέπω κοντό, λιγνὸ, μὲ κατάλευκα γένεια καὶ μὲ ματωμένο τὸ κεφάλι. Φαντασθῆτε τί τραβοῦσα κ' ἐγὼ ὁ φτωχὸς σὲ ἡλικία πέντε χρόνων ὅταν ἐβγαίνα στὴ γειτονιά: «Παληόφραγκε, παληόφραγκε», ἀκουα νὰ

μοῦ φωνάζουν. Μιὰ μέρα ἕνας μάγκας, διπλὸς ἀπὸ ἐμέ, δὲν ἀρκέστηκε στὴς βρισιές, ἀλλ' ἤρθε κοντά μου νὰ μὲ χτυπήσῃ. Ἐγὼ ποῦ εἶχα γεννηθῆ γεμάτος ὑγεία καὶ χειροδύναμος, δὲν χάνω καιρὸ, τὸν ἀρπάζω ἀπὸ τὴ μέση καὶ τὸν ρίχνω χαμου τοῦ μάκρου καὶ τοῦ πλάτου. Ἀναφέρω τοῦτο γιὰ νὰ δείξω πῶς τὴν πίεσιν δὲν τὴν ἐδέχτηκε ποτὲ ἡ ψυχὴ μου.

Ἀνάμεσα στὴς ἀριστοκρατικὲς οἰκογένειες ποῦ μᾶς ἐκτιμοῦσαν, ἦτο κ' ἡ οἰκογένεια τοῦ Μάμουλου. Αὐτὸς ὁ εὐπατρίδης εἶχε δύο, νομίζω, θυγατέρες ποῦ δὲν ξέρω νὰ πῶ πόσον ἦσαν ὡμορφες. Τὴν μία τὴν ἔλεγαν Λάουρα, κ' ἐπειδὴ μ' ἔπερνε στὴν ἀγκαλιά της καὶ μὲ φιλοῦσε, ἤθελε πάντα νάμαι σιμά της.

Οἰκονομικὲς δυσχέρειες ἀνάγκασαν τὸν πατέρα μου νὰ ζητήσῃ τὴν μετάθεσιν τοῦ στη Ζάκυνθο. Πολλοὶ κύριοι καὶ κυρίες μᾶς ἔκαμαν τὴν τιμὴ νὰ μᾶς συντροφεύσουν στὴν προκουμαία, πράγμα ποῦ τότε ἂν δὲν εἶχα τὴν ἡλικία νὰ τὸ αἰσθανθῶ, ὅμως τώρα μ' εὐγνωμοσύνη μοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ. Ἀνάμεσα στὴς κυρίες ἦτο καὶ ἡ Λάουρα. Μόλις τὴν εἶδα ἔτρεξα ἀμέσως σιμά

* Βλέπε «Καλλιτέχνην» τσῦχος Μαΐου 1911.

της. Αυτή με σήκωσε στην αγκαλιά της κ' εγώ τῆς εσφιγγα τὸ λαιμὸ μὲ τὴν ἀπόφρασι νὰ μὴ τὴν ἀφήσω. Σφύριζε τὸ βαπόρε κ' ἡ φωνὴ μου ξεψυχούσαν στὸ θόρυβο ἐκεῖνο κ' ἡ ἐλπίδες μου ἐφευγαν μαζί μὲ τὸν καπνὸ τοῦ βαποριοῦ. Γράφω αὐτὸ γιὰ νὰ ἰδῆ κανεὶς πὼς κ' εγὼ εἶχα τὴ Λάουρά μου. Τί εἰρωνεία!

Στὴ Ζάκυνθο κατοικήσαμε στὸ σπίτι τοῦ θείου μου τοῦ Μεσσαλά, ποῦ ἦτο δικαστὴς στὴ Λευκάδα.

Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ κατώγια τοῦ σπιτιοῦ μας οἱ μεγαλιότεροι ἀδελφοί μου καὶ μερικοὶ μαθηταὶ τοῦ πατέρα μου εἶχαν κάμει ἓνα θεατράκι κ' ἔτσι ἡ ὥρες μας περνούσαν εὐχάριστες. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴ διασκεδάσι ἦτο καὶ μία ἄλλη. Εἶχε ἀναστήσει τὰ μεγαλιότερά μου ἀδέλφια μία γυναικούλα πολὺ καλὴ κ' ἐνάρετη ποῦ τὴ νε λέγανε Χαραλάμπενα. Ἡ μανα μου, ποῦ ἤθελε πάντα νὰ κάνῃ τὸ καλὸ, τῆς εἶχε δώσει τ' ἄλλα κατώγια γιὰ νὰ καθεταί μ' ὅλη της τὴν οἰκογένεια. Ἐνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ της, Γιάννης, ἓνας ἀπὸ τοὺς κολοὺς μαραγκοὺς τοῦ τόπου μας, εἶχε τόσο ἐνθουσιασθῆ μὲ τὸ Λομβάρδο ποῦ τοῦ ἔκαμε ἓνα ποίημα στὴν καθαρῆουσα, πρᾶγμα σχεδὸν μοναδικὸ γιὰ Ζακυνθινὸ, καὶ τὸ τύπωσε. Ἐξεκαρδίζοταν ἀπὸ τὰ γέλοια ὁ Ντάνος ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ τ' ἀπαγγέλλῃ. Δὲν ἦτο μόνος αὐτὸς ποῦ ἔγραφε στίχους. Ἦτο καὶ μία γρηούλα ποῦ εἶχε ἀναστήσει τὰ μεγαλιότερά μου ἀδέλφια. Εἶχε γίνῃ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἓνα τρομερὸ κακούρημα σ' ἓνα ἐξοχικὸ παραθαλάσσιο μέρος, εἶχαν δολοφονήσει ὀλόκληρη οἰκογένεια. Αὐτὴ ἡ γρηούλα φαίνεται πὼς εἶχε φλέβα ποιητικὴ. Στὰ νιάτῃ της δὲν τὸ εἶχε νοιώσει, μὰ, δὲν ἤξεύρω πὼς, στὰ ἐβδομητὰ της χρόνια, καλλίτερα ἀργὰ ἢ ποτὲ ἀνοιξε αὐτὴ ἡ φλέβα γιὰ νὰ μᾶς ἐκπλήξῃ ὅλους.

Γιὰ νὰ κάμῃ τὸ περίφημο ποίημα ἔκαμε ἑφτὰ νύχτες κ' ἑφτὰ ἡμέρες ἀκριβῶς ὅσο ἐχρειάστη γιὰ νὰ πλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον. Καὶ μήπως κ' ἐκεῖνοι οἱ στίχοι δὲν εἶνε μία δημιουργία!

«Τί κακὸ μᾶς εὔρηκε», ἔλεγε ἡ συχωρεμένη ἡ μανα μου, μὰ τὸ κακὸ ἐλάβαινε

μεγαλιότερες διαστάσεις. Στὸ κατώγι ὁ Γιάννης, στὴ σοφίττα ἡ Τζανέττα, στὴν κουζίνα ἡ Ἀγγελική, ἓνα κορίτσι ποῦ εἶχαμε πάρει ἀπὸ τὸ ὄρφανοτροφεῖο, καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ πατέρα μου, τρεῖς τέσσεροι ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους διακρινότανε ὁ Ἐκτορας Σιγοῦρος, ποῦ ὕστερα ἀπὸ κάμποσα χρόνια εἶχε γίνῃ ἐξάδελφός μου, καὶ ὁ Ἀρθαντινός, ὁ ὁποῖος τὰ ἰταλικά ποιήματα τοῦ Σιγοῦρου μετέφραζε ἐλληνικά τὴν ἐποχὴ ποῦ ἔκανε τὴ μετάφρασι ἀπὸ τὸν Ἀνακρέοντα, καὶ ἀπὸ τὸ Σολωμὸ στὴν ἰταλική. Ὁ Θεὸς νὰ συχωρέσῃ τὴν ψυχὴ του, μὰ πιστεύω πὼς δὲ θὰ τὸ κάμῃ.

Γιὰ νὰ πῶ ὅλα αὐτὰ λίγο ἔλειψε νὰ λησμονήσω κάτι ποῦ πολὺ μὲ διασκεδάζε. Κάποτε ἡ μανα μου μᾶς εἶχε διηγηθῆ πὼς ὁ νόνας μου ὁ Μεσσαλάς εἶχε κάπου κρύψει πέντε ἔξη, δὲ θυμᾶμαι ἀκριβῶς, χιλιάδες τσεκίγια ποῦ μὲ τὸ θάνατό του δὲ βρέθηκαν. Ἡ Χαραλάμπενα ἐνόμισε, ἀφοῦ δὲν ἄφησε τρυπα ἀγυριστή, πὼς τὰ χρήματα ἦσαν μεσὰ στὸ πηγάδι. Καθε μεσημέρι μὲ τὸ γιοῦ της τὸ Γιάννη, ἔπερνε τὸ σχοινί, ἔβαζαν ἓνα δυο τσιγκελια καὶ τᾶρριχναν στὸ πηγάδι γιὰ νὰ βροῦνε τὸ θησαυρὸ. Κάθε ποῦ ἐσκαλωναν σὲ καμιὰ πέτρα στὸ βαθὸς: «βρέθηκαν, βρέθηκαν», ἐφώναζαν, μὰ τραβιώντας πλειὸ δυνατὰ, τὰ τσιγκελια ζεσκαλωναν καὶ βρισκοτανε κ' οἱ δυὸ τοῦ μάκρου καὶ τοῦ πλάτου. Τοῦτο πολὺ μὲ ὠφέλησε γιὰτὶ μ' ἔκαμε νὰ γνωρίσω μὲ ποιες ἐλπίδες, σχεδὸν πάντοτε, τρέφεται αὐτὴ ἡ δυστυχισμένη ἀνθρωπότης! Βέβαια δὲν ἤμπορούσα νὰ τὸ ἐννοήσω τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, μὰ ὁ σπόρος εἶχε ριχτῆ στὴν ψυχὴ μου.

Ἡ ζωρότης μου καὶ τὸ ἀνήσυχο πνεῦμά μου μ' ἔκαμαν νὰ γνωρισθῶ μὲ τέσσερα πέντε παιδιὰ τῆς γειτονιάς. Δὲν ἀφίναμε κανένα ἀπεύραγο, ἐκάναμε τοὺς στρατιώτες καὶ χίλιες δυὸ ἄλλες διακολιές. Εἶχαμε ταμῆο κ' ἐμαζεύαμε χρήματα. Ὁ μόνος ποῦ εἶχε τὴν ἐμπιστοσύνη ὅλην ἤμουν ἐγώ. Θυμᾶμαι ποῦ εἴμαστε ὅλοι ἐρωτευμένοι σ' ἓνα κορίτσι τρεῖς φορές μεγαλιότερο ἀπὸ μᾶς. Ὅλη τὴν ἡμέρα περνούσαμε ἀπὸ τὸ σπίτι της καὶ τῆς πετούσαμε ἄνθη. Αὐτὴ

ἡ φλογερὴ ἀγάπη ἐτελείωσε μὲ ζῦλο ἀπὸ τὸ μέρος τῶν γονέων μας καὶ μ' ἓνα ὑγρὸ ὄχι εὐχάριστο ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ κοριτσιοῦ. Ἔτσι βλέπεις ἀνταμείβονται οἱ φλογεροὶ ἔρωτες!

Τοῦτο ἦτο ἀκριβῶς τὸ 1864 ποῦ ἡ Ἐπτάνησος ἐγιώρταζε τὴν ἑνωσί της μὲ τὴν Ἑλλάδα. Τί γινότανε στὴ Ζάκυνθο! Ὅλοι φορούσανε κονκάρδες κ' ἔβλεπε χιλιάδες νᾶνε ἀδελφωμένοι καὶ νὰ χαίρωνται μαζί. Τί κίνησις ἦταν ἐκεῖνη καὶ στὸν αὐτὸ καιρὸ τί τάξι. Καὶ μίση καὶ πάθη κ' ἐκδικήσεις, ὅλα εἶχαν νεκρώσει κ' ἔμενε μόνον ἡ ἀγάπη ἐκεῖνη ποῦ ἀδελφώνει. Θυμᾶμαι τ' ἀσκέρια ἐκεῖνα, ἐκεῖνη τὴ ζωὴ ποῦ μόνον ἡ ἐλευθερία μπορεῖ νὰ δώσῃ. Ὁ τόπος μας εἶχε μείνει τρεῖς ἡμέρες χωρὶς στρατό, γιὰ τοῦτο εἶχε σχηματισθῆ πολιτοφυλακὴ. Ὁ Λομβάρδος εἶχε παίξει τὸ μεγαλιότερο μέρος κ' εἶχε δείξει μεγάλη φρόνησι καὶ μεγάλη οὐδεὲρκεια. Ἐπὶ κεφαλῆς ὠδηγοῦσε τ' ἀσκέρια στὰ πλέον ἀπόκεντρα μέρη, καὶ τόση ἦταν ἡ ρητορικὴ του δεινότης ποῦ κατώρθωσε ν' ἀπομακρύνῃ ἕως χίλιους χωρικοὺς ποῦ ἐρχότανε στὴ πόλι μὲ τὴν ἀπόφρασι νὰ λεηλατήσουν καὶ νὰ σκοτώσουν τὴν ἀρχοντιά, ἡ ὁποία γιὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνη της, τοῦ ἐπρόσφερε ἓνα ἀσημένιο στεφάνι ποῦ ὁ Λομβάρδος τὸ ἀφιέρωσε στὸν Ἅγιο Διονύσιο. Διάφοροι εἶπαν, ὅτι ἤθελε νὰ δημοκοπήσῃ. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι δὲ γίνεται πρᾶγμα ὅσο καλὸ κ' ἂν εἶνε ποῦ νὰ μὴ λάβῃ μίαν ἐπίκρισι.

Ὅποιος μελετήσῃ τὸ Λομβάρδο δύο ἀνθρώπους βλέπει σ' αὐτόν. Ποτε τὸν κομματάρχη τὸν ἀδυσώπητο, τὸν ἐκδικητικὸ, τὸν ἀνῆρωπο ποῦ μένει ἀπαθὴς ἐμπρὸς σὲ σωρὸ ἀπὸ πτώματα, καὶ ποτε τὸν ἀνῆρωπο τὸ γεμάτο ἠθικὴ ποῦ τρέμει στὸ πείσιμο ἐνὸς βρεφους, τὸν ἀνῆρωπο ποῦ δὲν εἶχε καιρὸ, καθὼς ἔλεγε, νὰ παϊτρευτῆ, μὰ αἰσθάνεται τὴν πατρότητα καὶ γίνεται ὁ πλειὸ γλυκὸ, ὁ πλειὸ φιλόστοργος πατέρας τῶν ἀνεψιῶν του. Ἄντρας μὲ μεγάλη δρᾶσι στὴν ἀντιπολίτευσι. Εἶχε τὰ χαρίσματα τοῦ μεγάλου καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ μικροῦ. Ἡ ἀγάπη κ' ἡ λατρεία τοῦ λαοῦ εἶχαν συντελέσει νὰ τοῦ δώσουν μία δημοτικότητα ἀπίστευτη ποῦ ἡ δειλία καὶ ὁ

φόβος τῶν ἀντιπάλων του ἐστερέωναν περισσότερο. Ἐδειχνε πολὺ περισσότερο τὴν ἐκδίκησί του στοὺς ἐχθροὺς του παρά τὴν ἀγάπη του στοὺς φίλους του. Δὲν ἤξερε τί εἶνε φόβος καθὼς δὲν ἤξερε τί εἶνε ἐπιείκεια. Τὴ δημοτικότητά του τὴν εἶχε σχεδὸν διατηρήσει ἕως τὴν ὕστερη στιγμὴ του καὶ ὁ θάνατός του ὑπῆρξε ἀληθινὴ ἀποθέωσις.

Ἦταν τὸ 67 ποῦ ἂν καὶ πολὺ μικρὸς, εἶχα χάσει κάθε λατρεία στὴν ἐκκλησία. Ἦμουν ἀναγκασμένος ὅμως νὰ συχναίω στὸ σχολεῖο τῶν καθολικῶν, νὰ πηγαίνω στὴ λειτουργία καὶ νὰ μάθω ἀπέξω τὴν κατήχησι. Αὐτὸ τὸ ἤθελαν οἱ γονεῖς μου, μὰ ἐγὼ ἄρχισα νὰ τὰ πέρνω ὅλα στὸ ἀστεῖο γιὰ νὰ μπορέσω νὰ συμμορφωθῶ μ' ὅ,τι ἡ ψυχὴ μου εἶχε ἀηδιάσει.

Ἐβλεπα καθαρὰ πὼς δὲν ἤμπορῶ πλέον νὰ χωνέψω τοὺς παπαδες, τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους, ποῦ μισοῦσαν τὴν Ἰταλία κ' ἔλεγαν τόσα ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν. Τῆς περισσότερες φορές πῆγαίνα στὸ σπίτι μὲ τὰ μάτια φουσκωμένα καὶ κατακκόκινα ἀπὸ τὰ δάκρυα. Μίαν ἡμέρα, ἦταν στὸ 66, ποῦ αὐτοὶ οἱ ἐνάρετοι ἀνῆρωποι μιλοῦσαν χλευαστικά κ' ἐτρίβαν τὰ χέρια γιὰ τὴ δυστυχισμένη ναυμαχία τῆς Λίσσας, ὁ θυμὸς μου καὶ ἡ λύπη μου εἶχαν φθάσει στὸ κτκακόρυφο. Ἦταν μεσημέρι καὶ τ' ἄλλα παιδιὰ εἶχαν ἀσκολάσει. Εγὼ ἔμεινα μόνος κ' ἄρχισα νὰ δαγκάνω τὰ χέρια μου διψῶντας ἐκδίκησι (ιδέτε τί μοῦ ἐδίδασκαν οἱ χρυσοὶ μου παπαδες). Τὴν ὥρα ἐκεῖνη σήκωσα τὰ μάτια γύρω στοὺς τοίχους ποῦ ἦσαν κρεμασμένες ἡ εἰκόνες καμμιὰ εἰκοσαρία ἐπισκόπων ποῦ εἶχαν μείνει στὴ Ζάκυνθο. Κι' αὐτοὶ λὲς καὶ μ' ἐχλεύαζαν μ' ἐκεῖνα τ' ἄσχημα πρόσωπα, μ' ἐκεῖνα τὰ ὑποπτα μάτια. Στὸ θυμὸ μου πέρνω τὴν πέννα, ἔτσι ἤξερα νὰ τὴν μεταχειρισθῶ στὴν ἡλικία ἐκεῖνη, καὶ βγάξω εἰς ὅλους τὰ μάτια.

Ὅταν ἐμεγάλωσα καὶ μποροῦσα κάπως νὰ ἐννοήσω ἀπὸ τέχνη, πῆγα μίαν ἡμέρα γιὰ νὰ ἰδῶ μήπως ἔβλαψα τὴ ζωγραφικὴ. Αὐτὸ β ββια θὰ ἦταν γιὰ μὲ πολὺ μεγάλη λύπη. Μὲ εὐχρηστήσι μου ὅμως εἶδα πὼς ἡ τέχνη θὰ μοῦ χρεωστῆ μεγάλην εὐγνωμοσύνη.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΖΕΛΤΣΕΡ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΥ ΡΩΣΣΙΚΟΥ ΜΠΑΛΛΕΤΟΥ

Η ΝΕΑ ΧΟΡΕΥΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΗΜΠΟΡΩ τώρα να κοιμηθῶ ἤσυχος. Εἶδα τὸ ὕψιστον τῆς ζωῆς, τῆς θείας Φανῆς τὰ σφυρὰ νὰ ὑψώνωνται ἕως τὸν Οὐρανόν».

Ὁ Φρειδερίκος Ρύκερτ, ὅστις ἔγραψε τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο διὰ τὴν Φανὴν Ἐλσλερ, εἶπε δι' αὐτοῦ ἐκφραστικώτατα : « Ἡ Ἐλσλερ χορεύει, ὡς ἱστορία ». Εἰς ἡμᾶς τοὺς Γερμανοὺς σήμερον φαίνεται ἀκατανόητος τοιοῦτος ἐνθουσιασμός διὰ μίαν χορεύτριαν. Κινοῦμεν τὴν κεφαλὴν ἀκούοντες, ὅτι εἰς τὴν ψυχρὰν Ἀγγλίαν τοιαύτην σύγχυσιν ἔφερε

εἰς τὰς καρδίαις, ὥστε τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης ἐξεδήλωσε τὸν μέγαν θαυμασμόν του διὰ τῆς ἀπονομῆς εἰς τὴν Ἐλσλερ τοῦ τίτλου τῆς διδάκτορος. Βεβαίως δὲν ἔχασαμεν τὴν ἰκανότητα τοῦ νὰ ἐνθουσιαζώμεθα διὰ τὴν τέχνην καὶ τοὺς καλλιτέχνας. Ἄλλ' ὁ χορός, φαίνεται, εἶνε χωρισμένος δι' ἡμᾶς ἀπὸ τὰς ἐκλαμβανομένας σοβαρὰς τέχνας.

Καὶ ἐν τούτοις πᾶσα τέχνη τῆς σκηνῆς κατάγεται ἀπὸ τὸν χορόν. Ἐχει διατηρήσει διὰ τῶν αἰώνων, διὰ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ τῆς

ΕΥΑ ΠΕΤΕΡ ΤΗΣ 9. ΟΠΕΡΑΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

ἀνθρωπότητος τὴν σημασίαν του, καὶ εἰς ἐκάστην ἐποχὴν, παρ' ἐκάστῳ λαῶ ἀνανεύεται. Ἄλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ συνέβη ὅ,τι καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τέχνας. Ἐχασε τὰς ἐν τῷ λαῶ ρίζας του, ἔπαυσε ν' ἀντλῆ νέας δυνάμεις ἀπὸ τὸν λαϊκὸν χαρακτῆρα, ἔγεινε ἀπὸ φυσικῆς ἐκφράσεως διαφόρων αἰσθημάτων τεχνικὸν προϊόν, στηριζόμενον εἰς γενικοὺς κανόνας καὶ περιοριζόμενον ἀπ' αὐτούς. ἀσχολία καὶ ποικιλία δι' ὀλίγους. Τέλος ἀπεκρυσταλλώθη εἰς τὸ τεχνικῶς ἐπεξεργασμένον μπαλλέτο.

Τὸ μπαλλέτο τοῦτο ἐθέλγει ἐπὶ πολλὰς γενεὰς τοὺς θεατὰς. Ἀπὸ τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων εἰσῆλθε εἰς τὸ θέατρον, ἀλλὰ μετὰ τινὰ καιρὸν τὸ κοινὸν δὲν ἐδείκνυε ἐνδιαφέρον δι' αὐτὸ καὶ παρήκμασε. Κατὰ τὴν οἰαρχεῖαν μίᾳς ἐξελίξεως, ἣτις ἐδείκνυε τάσιν πρὸς δημιουργίαν νέων τύπων ἐκφράσεως εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς τέχνης, εἰς τὸν χορόν ἐσηκολούθησε ἡ περιφρόνησις. Κατὰ τὰ τελευταία ὅμως ἔτη ἦτο

ΚΛΕΩ ΔΕ ΜΕΡΟΔ

προωρισμένον νὰ σημειωθῆ ἑνδιαφέρον καὶ πρόοδος εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Τερψιχόρης. Τὴν πρώτην ὠθησιν εἰς τὴν πρόοδον ταύτην ἔδωκεν ἡ Ἀμερικανὶς Ἰσιδώρα Δόγκαν. Ὁ χορὸς ἀποτελεῖ στοιχεῖον τοῦ ὄλου πολιτισμοῦ τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐποχῶν. Ἡ Δόγκαν ἐγνώριζε, ὅτι οἱ χοροὶ τοῦ παρελθόντος μόνον ὡς προϊὸν τέχνης δύνανται ν' ἀνασυσταθοῦν. Ὅτι ἡ Δόγκαν ἀπὸ ἀρχαία ἀγγεῖα καὶ εἰκόνας ἀνέστησε ἀκριβῶς ἐλληνικοὺς χορούς ἦτο μίᾳ σύμπτωσις.

Ἐφρόντισε ἀπλῶς νὰ ἀποκαταστήσῃ πάλιν τὸν χορόν ὡς γύμνασμα ὄλου τοῦ σώματος, με ἀρμονικὰς καὶ ρυθμικὰς κινήσεις. Ἡ Δόγκαν ἐπέτυχε πράγματι, ἀλλ' ὅμως ἔκτοτε ἐλησημονήθη, καίτοι πολλαὶ μιμητρίαι ἔφερον πολλάκις τὴν ἀνάμνησίν της. Ὁ λόγος κεῖται εἰς τὸ ὅτι ὁ χορὸς εἶνε

τέχνη αἰσθητικῆ, τέχνη διακοσμητικῆ, τὸ κύριον στοιχεῖον τοῦ χοροῦ εἶνε ἡ ὠραιότης. Τοῦτο ἐλησημόνησε ἡ Δόγκαν ἢ ἐνόμισε, ὅτι ἠδύνατο νὰ κάμῃ πῶς τὸ ἐλησημόνησε. Τὸ σῶμα της δὲν ἦτο κατάλληλον διὰ τοὺς χορούς.

Αἱ πλείστα τῶν νέων μεταρρυθμιστριῶν τῶν χορῶν ἤρχισαν ἐν Γερμανίᾳ, ἐκ Μονάχου. Τὸ Βερολῖνον μένει ἀκόμη ἡ πόλις τῆς σκέψεως μᾶλλον.

Τὰς Ντενίς καὶ Ρίτα Σάκχετο ἀπέστειλε τὸ Μόναχον· οἱ χοροὶ των διαφέρουν τῶν τῆς Δόγκαν. Ὁμολογοῦν, ὅτι ἡ τέχνη των με ὅλας τὰς προσπαθείας των πρὸς μεταρρύθμισιν εἰς ὀλίγα σημεῖα ἔχει νὰ ἐπιδείξη τι. Ἐν τούτοις

παρ' αὐταῖς ἐνεργεῖ ὁ ὕπατος τῶν νόμων τοῦ χοροῦ, τὸ κάλλος.

Ἡ Μπάρισσον ἔμεινε με τὴν τέχνην της εἰς τὰ βαριετέ, καλῶς πράττουσα. Αἱ ἀνωφελεῖς, ἂν ὄχι ἐπιβλαβεῖς ἀπόπειραι ὅπως εἰσέλθη εἰς ὑψηλοτέραν τέχνην, εἶνε ὠφέλιμοι διὰ βαριετέ. Δύνανται ἐκεῖ νὰ λεπύνουν τὴν αἴσθησιν καὶ νὰ παρασκευάσουν τὸ κοινὸν διὰ τὴν ἀνωτέραν τέχνην.

Ἡ ἐπισκόπησις τῆς κινήσεως περὶ τὸν χορόν κατὰ τὰ τελευταία ἔτη μᾶς δεικνύει

τὸ ἐξῆς περιέργων. Αἱ πλείστα τῶν μεταρρυθμίσεων ἔρχονται ἀπὸ τὸν διλεταντισμόν, καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες γελοῦν τὸν διλεταντισμόν εἰς τὰς ἄλλας τέχναις, εἰς τὸν χορὸν τὸν ἐπεκρότησαν. Βεβαίως γεννᾶται τις διὰ τὴν γίνῃ χορεύτρια, ὅπως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τέχναις, ἀλλὰ ἄνευ τεχνικῆς βάσεως, δὲν δύναται νὰ περπατῆ τέλειον ἔργον. Ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἐπεχείρησαν αἱ νέαι χορεύτριαι μεταρρυθμίσεις εἰς τοὺς χορούς, χωρὶς νὰ λάβουν προηγουμένως μόρφωσίν τινα εἰς σχολήν. Οὕτως ἔλειπε ἀπὸ αὐτὰς ἡ βεβαία βᾶσις, ἐφ' ἧς ἠδύνατο νὰ οἰκοδομήσουν, καὶ οὕτως ἔνευξ τῶν τεχνικῶν ἐλλείψεων τῶν ἀπέτυγον.

Μὲ τὸν καιρὸν ἀνεφάνησαν νέαι προσήτριαι τῆς χορευτικῆς τέχνης. Ὅλοι ἐστηρίζομεν τὰς ἐλπίδας εἰς τὴν Παυλόδα, ὅταν ἐξετυλίγητῃ πρὸ ἡμῶν τὸ λιγερόν της ἀνάστημα, τὸ ὅποιον ἦτο σὰν λευκὸ τριανταφυλλένιο μπουμποῦκι ποῦ κινεῖται εἰς τὸν ἕρπ τοῦ ἔρως. Τότε ἐνοήσαμεν πόσον ἡμεθεὶς τρελλοὶ νὰ ζητῶμεν νέαν τέχνην,

ἀφοῦ ἡ παλαιὰ ἦτο γεμάτη ἀπὸ ἀνθοῦσαν ζωὴν. Ἡ ἐπιτυχία τῶν Ρώσων μᾶς ἀπέδειξε, ὅτι αἰσθανόμεθα τὸ θέλητρον τῶν ὠραίων μελῶν χορευτριάς, ὅταν εἶνε ἐξευγενισμένον δι' ὑψηλοτέρας τέχνης. Ἡ Παυλόδα καὶ ἡ τέχνη της εἶνε προϊόντα ἀδιακόπου καλλιτεργείας, ἧτις ἕνα γνωρίζει σκοπόν: τὸ κάλλος. Μετ' αὐτῆς ἡ Ἐδουαρδόδα, καὶ ἡ θελκτικὴ μορφή της Βίλλ. Μαζῆ δὲ ὁ Νιγίνσκι, ὅστις ἀποτελεῖ μυθώδη ἐλαστικότητα. Ἄλλ' ὅ,τι πρὸ παντὸς ἀξίζει εἰς τοὺς Ρώσους τούτους εἶνε τὸ σύνολον. Χορός, μουσική, ἐνδυμασία, ρυθμὸς εἶχον ὅλα μαζῆ ἕνα τόνον.

Ἐν τούτοις παρ' ὅλον τὸν θαυμασμόν μας, πολλὴν λύπην μᾶς ἐπροξένησε ἡ παραβολὴ τοῦ ρωσικοῦ πρὸς τὸ γερμανικὸν μπικλέτο. Ἄλλὰ νομίζω, ὅτι εἶνε ἀδικον καὶ νὰ γλευκώμεν τὸ ἰδικόν μας ἀπέναντι τοῦ ρωσικοῦ. Εἶνε δυνατὴ μία ἐξέλιξις αὐτοῦ καλλιτεχνικῆ. Διότι δὲν ἔγινε, εἶνε ἄλλοῦ τὰ αἴτια

(Μετάφρασις Κ.)

ΕΡΡΗΧ ΚΑΙΡΕΡ

ΧΟΡΟΙ

ΣΕ κάποιον ἐλληνικὸν διήγημα τῆς τελευταίας δεκαετίας ἡ κόρη λέει στὸν ἑραστή της, δείχνοντάς του τὸ κέντημα: — Γύρισε, φοβιτσάρη, νὰ ἰδῆς τὸν ἑαυτὸ σου· καθρέφτη σου καμα νὰ καθρεφτιζέσαι μέσα.

Δὲν ξέρω νὰ εἰπῶ ἂν ὁ διηγηματογράφος εἶχε τὸ δῶρο νὰ γνωρίζῃ, ὅπως οἱ προφήτες τῆς Γραφῆς ὅτι «ἐκ γυναικὸς ἡ ἀπολύτρωσις» ἢ ἔτσι τῶρε: ἢ ὑπόθεσι τοῦ ἔργου — τυχαίνει καμιά φορά οἱ δημιουργοὶ ν' ἀκολουθοῦν ἀστόχαστα τὴν ὁρμὴ τῆς δημιουργίας τους — εἶνε ὅμως βέβαιον ὅτι οἱ κυρίες τῶν Ἀθηνῶν γρήγορα ἤρθαν νὰ δικαιώσουν τὰ λόγια του.

Τὸ Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων μὲ ἀρχηγῆτρια — ποῖαν ἄλλη; — τὴν κυρία Παρρέν, στὸ Ζάππειο καὶ στὸ Δημοτικὸ Θέατρο, ἔστησαν τὸ μεγαλόπρεπο ἐλληνικὸν καθρέ-

φτη καὶ ἔκραξαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἰδοῦν τὸν ἑαυτὸ τους. Κ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔτρεξαν καὶ εἶδαν καὶ ἀνατρίχισαν, τὸ ἀνατρίχισμα, ποῦ θαρρῶ παθίνει ὁ ἄνθρωπος, βλέποντας στὸ μαγικὸ γυαλὶ ὀλοζωντανῆ τὴν πεθαμένην σειρά του.

Ἐκεῖ εἶχαμε καταντήσει. Δὲν ξέρω τί ἄλλο ἔκαμε ἡ περασμένη πεντηκονταετία ἀλλὰ στὸν πολιτισμὸ ἀγωνίστηκε μὲ τὰ ὅλα της νὰ μᾶς φτάσῃ στὸ ὠμέγα. Καὶ τὸ κατόρθωσε, μὰ τὸ ναί, ἥρωικὰ τὸ κατόρθωσε. Γλώσσα, χοροί, τραγοῦδι, φορεσιά, περπατησιά, γινῆκαμε τέλειοι ἑυρωπαϊοί. Ποιὸς ἔδωκε τὸ σύνθημα δὲν τὸ ξέρω· ἢ καμώνομαι πῶς δὲν τὸ ξέρω. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς δείξαμε καὶ ἐμεῖς μεγάλην προθυμία. Νὰ τὸ φῶς νὰ καὶ ἡ πεταλούδα· ῥίχτηκε ἡ πεταλούδα στὸ φῶς πᾶνε τὰ χρυσὰ φτερά της. Ἔτσι καὶ ἐμεῖς. Καὶ

δὲν μόνον ἐδῶ στὴν Ἀθήνα μὰ καὶ στὶς ἐπαρχίες, στὸ μικρότερο χωριὸ τῆς Ἑλλάδας τὸ ἴδιο ἔγινε. Αὐτὰ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, τὸ εὐκολὸ συρρακίελα, παίρνει ἀπὸ δῶ φέρνει ἐκεῖ κάτου, ἐκεῖ πάνου, δῶθε- κείθε τὸ ξέθωρο βερνίκι τοῦ εὐρωπαϊσμοῦ, τοῦ ξενισμοῦ μὲ τὸ βαρέλι. Λὲς τοῦ χωριάτη νὰ τραγουδήσῃ, νὰ φέρῃ δυὸ γύρους, ἀμέσως «δὲν ξέρω». Δὲν ξέρε; ψέματα ντρέπεται. Σὰν εἶνε μὲ τοὺς δικούς του τὰ κουτσοκατφέρνει. Ἄμα ὅμως τύχη μπροστά του ὁ κύριος φοιτητῆς μὲ τὰ κολλαράκια του, ὁ κύριος ὑπάλληλος, τὸ ἰδανικὸ κῦτὸ τοῦ νεσέλληνα μὲ τὰ σκαρπινάκια του καὶ ἡ κυρία μὲ τὴν καπελάρα της, ποῦ νὰ τολμήσῃ νὰ ξεσκεπάσῃ τὴν ψυχὴν του! Κ' ἔτσι ἡ δύστυχη ἐλληνικὴ ψυχὴ κατάντησε μὲ τὸν καιρὸ ἀτροφικῆ.

Γιὰ τοῦτο οἱ κυρίες τοῦ Λυκείου εἶνε ἄξιες ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης. Τὰ εὐγενικὰ κορίτσια ποῦ κατόρθωσαν πρῶτα νὰ πετάξουν ἀπὸ πάνω τους, σὰν ἀποφορὶ συχαμερὸ τὴν πρόληψη, θὰ περάσουν μιὰ μέρα γιὰ ἡρωίδες. Γεννημένα σὲ ξένη ἀτμοσφαιρα — συμπαθᾶτε με γονοί! — μόνον τους κατόρθωσαν νὰ πεταχτοῦν γιὰ ν' ἀναπνεύσουν τὸ ζωντανὸ ἐλληνικὸν μαϊστράλι. Πετᾶτε, πετᾶτε, λεβεντοπούλια μου στὸ διάφανο αἶρα μας, στὸ γλαυρὸ καὶ διάφανο οὐρανὸ μας. Γενῆτ' ἐσεῖς οἱ γερανοὶ καὶ φέρτε μας στὸν κάμπο τὸ γνωστὸ καὶ σῦρτε τὴ φυλὴν μας πίσω στὸ πατρικὸν της σπιτί, ἴσια στὴν κοιτίδα τὴν ἀγνήν, στὴν κοιτίδα τὴν τερπνὴν, τὴν περικυκλωμένην ἀπὸ ἀνθρώπινα αἰσθητήματα καὶ ἀπὸ κάλλη φυσικά. Σὰν ἀκουσα τὸ ἀηδονολάλημα σας νὰ χύνε-

ται ἀπάνου στὸν ἐθνικὸν ρυθμὸν ἡ καρδιά μου ἀναγάλιασε καὶ τὰ χεῖλη μου τὰ βάρβαρα κινήθηκαν νὰ σᾶς συντροφεύουν. Καὶ σὰν εἶδα τὰ λυγερὰ κορμιά νὰ σειόνται νὰ λυγρόνται μέσα στ' ἀπαλὰ πέπλα, ὅπως μιὰ φορά τὸ κορμὶ τῆς μάνας μου, τὰ δυσκολοκίνητα μέλη μου πήρανε ζωὴ καὶ ἤθελαν νὰ βαδίσουν τὸ δρόμο τὸ γνωστὸ μὰ ξεγασμένο! Ὁ κ. Μελάς τὸ εἶπε στὸ χρονόγραφήμα του· δὲ θὰ μ' ἐμποδίσῃ ὅμως νὰ τὸ γράψω καὶ ἐγὼ πῶς τὴν πρώτην φοράν ποῦ σᾶς εἶδα, βερογολυγερές, στὸ Ζάππειο ζωντάνεψαν — τ' ὀρκίζομαι — ζωντάνεψαν γιὰ μένα οἱ στίχοι τοῦ Σολωμοῦ:

*Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλιάζει
πῶς ὁ κόρφος καθεμῆς
γλυκοβύζαστο· ἐτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας καὶ λευθερίας.*

Μόνον ἐσεῖς ἐλληνοπούλες μου, μόνον ἔτσι μπορεῖτε νὰ μᾶς δώσετε τὴν ἀληθινὰ ἐλεύθερη γενιά. Φτάνει νὰ μὴ βαρεθῆτε. Φτάνει καὶ ἐσᾶς καὶ τῶν Κυριῶν τοῦ Λυκείου νὰ μὴ μαραθῆ γρήγορα ὁ ἱερός ὁ πόθος. Γιατ' εἶνε τὸ μόλυσμα βαθύ, γιατί' εἶνε ἡ ἀρρώστια μας μεγάλη· θέλει ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονή. Ἡ κυρία Παρρέν ἔγραψε «νίκη!» Ὁχι· μὴ βιάζεστε· δὲν ἤρθε ἀκόμη· εἶνε ἀρχή. Καὶ ὅσο καὶ ἂν τὸ εἶπαν οἱ σοφοὶ πρόγονοί μας, ἡ ἀρχὴ δὲν εἶνε τὸ ἡμισυ τοῦ παντός. Σὲ τοῦτον τὸν εὐλογημένο τόπον πολλὰς ἀρχῆς καὶ γιὰ πολλὰ ἔγιναν. Μὰ ἔμειναν πάντα ἀρχῆς· δὲν ἔκαμαν βῆμα γιὰ νὰ φτάσουν στὸ τέλος. Ὅπως ὅποτε ὅμως ἐγὼ γιὰ τὴν ἀρχὴν ποῦ κάματε τὸ εἶπα καὶ τὸ λέω:

— Εὐλογημένες νὰ εἴσθε.

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Η ΙΑΠΩΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ*

ΚΑΙ ΟΙ ΙΑΠΩΝΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΑΠΩΝΟΣ ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΟΥ ΓΙΡΟ ΧΑΡΑΔΑ

ΑΛΛΟΣ γλύπτης εἶνε ὁ Ἀσάχι Γκυοκουζάν, τὸν ὁποῖον πολλοὶ γνωστὰ τῆς τέχνης θέτουν ὑπεράνω τοῦ Κούν λέγοντες, ὅτι τὸ ἔργον του εἶνε ὑψηλῆς

Η ΣΕΛΗΝΗ ΥΠΟ ΟΥΝΚΑΪ

νίον τοῦ Γκυοκουζάν εἰς ἓνα ἰατρὸν τῆς Γερμανίας. Οὗτος ἐξεπλάγη τόσον ὥστε τὸ ἔδειξεν εἰς ἓνα ἐκ τῶν Ἰαπῶνων φίλων του ἔρωτων ποῖον ἦτο τὸ ζῶον ἐν Ἰαπωνίᾳ, τὸ ὁποῖον εἶχε τόσοσιν προσομοιάζον κρανίον πρὸς τὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ἰάπων ἰατρός διεφώτισε ταχέως τὸν Γερμανὸν συνάδελφόν του καὶ τοῦ παρετήρησεν, ὅτι ἦτο ἀπλῶς ὁμοίωμα ἐν μικρῷ τοῦ ἀνθρωπίνου κρανίου. Τὸ ἐξήτασαν τότε μετὰ μεγαλειτέρας ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς καὶ εὐρηκαν, ὅτι ἦτο ἀκριβὲς καθ' ὅλας του τὰς λεπτομερείας. Ἡ ἐπικοινωνία τῆς μύτης καὶ τοῦ αὐτιοῦ διεκρίνετο καθαρὰ μὲ ὄλας τὰς καμπύλας καθὼς καὶ τὰ διάφορα ὀστά κ.λ.π. Ἐξέφραζον τὴν ἀπορίαν των μὲ θαυμασμόν πῶς ἀνθρώπινο χέρι ἠδυνήθη νὰ παραγάγῃ τόσοσιν ἀκριβὲς ἀντίγραφον. Ἐνα τῶν κρανίων τοῦ διδασκάλου τούτου ἐπέτυχε τὸ ἀνώτατον βραβεῖον εἰς τὴν δευτέραν Βιομηχανικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Τό-

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΜΑΘΗΤΗΣ ΥΠΟ ΟΥΝΚΑΪ

τελειότητος. Δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς ν' ἀρνηθῆ, ὅτι οἱ σημερινοὶ γλύπται τῆς Ἰαπωνίας ὀφείλουσιν πολλὰ εἰς τὸν Γκυοκουζάν, ὁ ὁποῖος διάγει σήμερον εἰς τὸ Κιότο προσημεριζομένην ζωὴν ἐγκαταλείψας τὸ Τόκιο ἀπὸ τινῶν ἐτῶν. Εἶνε ὁ διοργανώσας τὴν «Ἐταιρείαν τῶν Γλυπτῶν» τοῦ Τόκιο πρὸ εἰκοσαετίας. Ἦτο κατ' ἀρχὰς γλύπτης ἔργων ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ καὶ ἔγεινε διάσημος διὰ τὰ κρανία του. Ἡ λεπτολόγος φροντίς καὶ ἡ ὑπομονὴ μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Γκυοκουζάν εἰργάζετο καταδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἀκόλουθον ἱστορίαν, ἣ ὁποία ἀναφέρεται ἐπ' εὐκλείριον ἐνός κρανίου. Φαίνεται ὅτι ὁ Δ^ο Μαρτσουμάτο Γιούν εἶχε ἀποστείλει ἓνα κρα-

* Βλέπε «Καλλιτέχνην» τεύχος Ἀπριλίου 1911.

κιο. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ἐκείνην ὅλη ἡ καλλιτεχνικὴ νεότης, ἣ ὁποία εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὰς πλαστικὰς τέχνας ὑφίστατο τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Γκυοκουζάν. Ἐν τούτοις ἀπεσύρθη ἡσύχως ὅταν ὁ Τακαμούρα Κούν ἤρχισε ν' ἀναφαίνεται καὶ μετέβη εἰς Κιότο, ὅπου ζῆ ἀκόμη.

Αἱ λεπταὶ καὶ λεπτολόγοι ἐργασίαι ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ τοῦ διδασκάλου τούτου προσέλκυσαν μέγαν ἐνθουσιασμόν εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ Ἀγίου Λουδοβίκου, ὅπου ἔτυχε ἐπιστῆς ὑψηλῆς βραβεύσεως. Αὐτὸς πρῶτος μετεχειρίσθη τὸ ἐλεφαντοστοῦν διὰ μέγαν τεμάχια. Τὸ πρῶτον τοῦ ἔργον τοῦ εἶδους τούτου ἐξετέθη εἰς μίαν τῶν ἐκθέσεων τῆς Ἐταιρείας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Τὸ ὕψος δέκα ἐννέα ποδῶν παρίστανε μίαν τῶν κυριῶν τῆς αὐτῆς. Οὕτω ἀνεδείχθη διδάσκαλος οὐ μόνον εἰς μικρὰ λεπτολόγια ἔργα, ἀλλὰ καὶ εἰς μέγαν τοιαῦτα.

Ὁ Ἰσικάβα Μιτσουάκι ἀπὸ τὸ Κοβέι, ἄλλος γλύπτης, εἰς τὴν νεότητά του ἦτο μιγαμπόρι, δηλαδὴ γλύπτης κοσμημάτων διὰ ναοὺς καὶ βωμοὺς. Ὅταν ἡ ζήτησις τῶν ἀντικειμένων τούτων ἔπαυσε, ἀφιέρωσε τὸ τάλαντόν του καὶ τὴν δραστηριότητά του εἰς τὴν γλυπτικὴν ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ. Ἐγενε μετ' ὀλίγον διάσημος εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἐργασίας καὶ ἐμόρφωσε ἑκατοντάδας μαθητῶν, τινὲς τῶν ὁποίων κατέκτησαν κάποιαν φήμην. Εἰς αὐτὸν ἴσως ὀφείλεται ἡ μεγαλειτέρα διάδοσις τῶν ἐξ ἐλεφαντοστοῦ καλλιτεχνημάτων. Δὲν ἀσχολεῖται ἐπὶ εἰδικῷ θέματι, εἶνε καλλιτέχνης δι' ὄλα τὰ εἶδη. Δὲν ἐργάζεται μόνον ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ξύλου. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ ἀνάγλυφά του ἴσως προκαλοῦν τὴν καλλιτέραν ἐντύπωσιν. Ἐνα ἐκ τῶν θαυμασιωτέρων τοῦ ἔργων παριστᾷ παιδάκι συλλαμβάνον μίαν ἀκρίδα. Εἶνε ἀπὸ προσκεκολλημένα κομμάτια ἐλεφαντοστοῦ.

Ὁ Τακενοῦκι Κιούχι (ἀπὸ τὸ Κουϊγὲν) ἐσπούδασε τὰ βουδικὰ ὁμοιώματα ἰδίως τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Τεμπύο. Ἰπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην εἶνε ἀνεγνωρισμένη καὶ ἀνευ ἀντιπάλου αὐθεντία ἐν Ἰαπωνίᾳ. Ἡ εἰδικότης του εἶνε φυσικὰ

ἡ κατασκευὴ ὁμοιωμάτων βουδικῶν θεοτήτων. Εἶνε ἐξ ἴσου διάσημος διὰ τὰ ἐγχρώμα γλυπτὰ του. Κατέχει θέσιν καθηγητοῦ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Τόκιο καὶ θεωρεῖται ὡς αὐθεντία διὰ ἱστορικὰ θέματα. Ἀποστρέφεται βαθέως τὰς ρεαλιστικὰς τάσεις τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Ὑποστηρίζει, ὅτι εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἐνός προσώπου ἡ ἀνατομία ἐνδιαφέρει πολὺ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ θέματος. Πράγματι δὲ ἐξώθησε τόσοσιν μακρὰν τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ ἰδεῶδες, ὥστε δὲν ἐννοεῖ τὰς νεωτέρας τάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν συμβιβασμόν μετὰ τοῦ ἰδανισμοῦ καὶ τοῦ νατουραλισμοῦ. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀναφέρομεν τὸ πρωτότυπον εἰδῶλον τοῦ Νικίρεν ἐκ ξύλου, ὕψους τριάκοντα ποδῶν. Εὐρίσκεται τῶρα εἰς Χακάτα, ὅπου ἔχει πολυαριθμοὺς θαυμαστάς. Αὐτὸς πρῶτος ἔγλυψεν ἀγάλματα ἐπὶ ξύλου τόσοσιν μεγάλων διαστάσεων. Τὸ κοινὸν ἐθροβήθη ὀλίγον, ὅταν ἀπέστειλε εἰς τὴν τρίτην ἐκθεσιν τῆς ἐταιρείας τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ξύλινον ἄγαλμα ὕψους δέκα ποδῶν τοῦ αὐτοκράτορος Γιμμου, ὀρθίου μὲ τὸ τόξον εἰς τὸ χέρι, ἐπὶ βάσεως τῆς ὁποίας τὸ σχῆμα παριστᾷ τὴν γεωγραφικὴν περιφέρειαν τῆς Ἰαπωνίας.

Ὁ Γιονεγάρα Οὐνκάι εἶνε υἱὸς ψαρά. Ἐγενε ξυλουργός, ἀλλ' ἔχων φιλοδοξίαν καὶ καλλιτεχνικὴν ἀξιοσημείωτον τάσιν, κατέστη μετ' ὀλίγον διάσημος ὡς γλύπτης. Διὰ τὴν τελειοποίησιν τὴν ἰδιοφυίαν του μετέβη εἰς Κιότο, ὅπου συνήνητσε τὸν Οὐννο Μπιζέι καὶ τὸν Ὀγούρα Σανγίρο, οἱ ὁποῖοι εἶδαν ἓνα ἐκ τῶν ἔργων του ἔχον παράδοξον θέμα. Παριστάνει τσαγιέραν μεταβαλλομένην εἰς νυφίτσαν μὲ ἓνα καλόγηρον, ὁ ὁποῖος τὴν κυττάζει. Οἱ δύο καλλιτέχνη ἀνεγνώρισαν ἀμέσως, ὅτι ἦτο ἔργον προδίδον τάλαντον καὶ μέλλον τοῦ κατασκευαστοῦ του. Τὸν ἀπέστειλαν εἰς τὸν Τακαμούρα Κούν πλησίον τοῦ ὁποῖου ἐσπούδασε τὴν γλυπτικὴν ἐπὶ τρία ἔτη. Αἱ πρόοδοί του ὑπῆρξαν ἀστραπιαῖαι καὶ ἡ ἐργασία του ἐν γένει ἦτο ἀναμφισβητήτως ἀνωτέρου ποιοῦ. Τὸ πρῶτόν του ἔργον ἀνάγλυφον παριστάνον ἐπίππους ἀνδρας φέρον-

τας πανοπλίας ἐπηνέθη πολύ. Ὁ Οὐνκάι ἔμαθε παρὰ τοῦ Τακαμούρα Κούν τὴν τέχνην νὰ χειρίζεται τὸν πηλόν. Δυνάμεθα δὲ νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς του φιλοδοξίας ἐὰν ἐνθυμηθώμεν, ὅτι ὡς μαθητὴς τοῦ Χασιμάτο Γκάχο ἔμαθε ἐπίσης τὴν ζωγραφικὴν. Ὁ Γκάχο ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἰδανικωτέρους ζωγράφους τῆς νεωτέρας Ἰαπωνίας καὶ ἡ μεγάλη ἐπιρροή, τὴν ὁποίαν ἐξήσκησε ἐπὶ τοῦ Οὐνκάι καταφαίνεται εἰς τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα οὗτος συνέθεσε ἀφοῦ ἐσπούδασε τὴν ζωγραφικὴν. Εἰς τὸν καλλιτέχνην αὐτὸν ἐπίσης ὀφείλεται ὁ ἀνδριὰς εἰς φυσικὸν μέγεθος τοῦ Γέννερ, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται τῶρα εἰς τὸν κῆπον τοῦ μουσείου. Μεταξὺ τῶν ἀνδριάντων του ἕνας ἐκ τῶν καλλιτέρων εἶνε ἀναμφιβόλως ὁ τοῦ Γκάχο. Παριστάνει τὸν ἐνδοξον ζωγράφον μὲ ὄλην τὴν δυνατὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ εἶνε κατειργασμένος ἐπὶ ξύλου. Ὡς πλαστικὸς καλλιτέχνης ὁ Οὐνκάι χαίρει μεγάλην φήμην καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι βραδύτερον, ἂν ὄχι καὶ ἀπὸ τοῦδε, θὰ καταλάβῃ τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν Ἰαπωνίων γλυπτῶν.

Ἡ Σελήνη, τὴν ὁποῖαν δημοσιεύομεν, εἶνε ἔργον του. Ἐξετελέσθη πρὸ ἔτους καὶ δεικνύει τὴν μεταβολὴν τῆς τεχντροπίας τοῦ διδασκάλου ἐπελθοῦσιν ἀφ' οἴτου ἔλαβε μὲτῆματὰ ζωγραφικῆς ἀπὸ τὸν Γκάχο.

Ὁ Γιαμαζάκι Χούν εἶνε ἀκόμη μαθητὴς τοῦ Κούν ἐκ τῶν ὑποσχόμενων πολλὰ. Θεωρεῖται, ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ Οὐνκάι εἶνε οἱ δύο βραχίονες τοῦ Κούν. Ὅλα τὰ ἔργα του τὰ ἐκτεθέντα εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ Τόκιο ἠγορασθησαν παρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς

Οἰκογενείας. Ἡ εἰδικότης του εἶνε ἀνθρώπινα θέματα. Μεταξὺ τῶν μεγάλων του ἔργων δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὴν προτομὴν τοῦ αὐτοκράτορος Καμεγιάμα ἐκ ξύλου ὕψους δεκαπέντε ποδῶν. Τὰ τελευταῖα του ἔργα ὡς τὰ τοῦ Οὐνκάι ἀντανκλοῦν τὸν ἰδανισμὸν μᾶλλον ἢ τὸν πραγματισμὸν τῶν πρώτων του ἔργων. Τὸ ξύλινον ἀγαλμά του ὁ Τυχοδιώκτης δύναται νὰ ληφθῇ ὡς ζωηρὸν παράδειγμα τοῦ ταλάντου του. Ὁ Χούν ἔμαθε ἐπίσης παρὰ τοῦ διδασκάλου του τὴν χρῆσιν τοῦ πηλοῦ καὶ ἐφήρμοσε τὴν εὐρωπαϊκὴν μέθοδον, νὰ κατασκευάζῃ πρότερον πρόπλασμα ἐκ πηλοῦ πρὸ τοῦ κατεργασθῆ τὸ ξύλον. Ἄλλο ἔργον τοῦ καλλιτέχνου τούτου, τὸ ὁποῖον καὶ δημοσιεύομεν, παριστάνει οἰκογενειακὴν σκηνὴν τῆς ἀριστοκρατίας τῶν Σαμουράι. Βλέπομεν ἕνα παιδί, ποῦ μανθάνει εἰς τὸν νεώτερον του ἀδελφὸν ἔφιππον ἐπὶ ξυλίνου ἵππου, νὰ μεταχειρίζεται τὸν χαλινόν. Ἡ κίνησις τοῦ προσώπου καὶ ἡ ἔκφρασις τῶν μορφῶν τῶν παιδίων ἀποτελοῦν ἔντονον ἀντίθεσιν μὲ τὴν ἀκίνησιν τοῦ ξυλίνου ἵππου. Τὸ ὄλον εἶνε τέλειον.

Ο ΓΕΡΩΝ ΨΑΡΡΑΣ ΥΠΟ ΧΟΜΠΟΥΝ

Ὁ Σινκάι Τακεγίρο εἶνε γνωστὸς ὡς στρατιωτικὸς γλύπτης. Ὑπερέτησε εἰς Φορμोजο ὡς στρατιώτης καὶ οἱ φίλοι του ἐκεῖ ἀνεκάλυψαν τὸ τάλαντόν του διὰ τὴν γλυπτικὴν καὶ τὸν ἔπεισαν νὰ κατασκευάσῃ τὸν ἀνδριάντα τοῦ πρίγκηπος Κίτα Σιρακόβα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποῖου ὑπηρετοῦσε. Ὁ ἔφιππος αὐτὸς ξύλινος ἀνδριὰς, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται τῶρα εἰς Γουσιουκάν εἰς τὸ Κονδάν, τοῦ ἔδωσε τὴν φήμην δεξιῶ γλύπτου. Ὑπερέτησε εἰς τὸ ἵππικόν καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἐκπλήσεται κανεὶς

ὅτι ἠγάπησε πολὺ τὰ αἶονα καὶ τὰ ἀνήγαγε εἰς τὸ προσφιλέστερόν του θέμα. Μετέβη εἰς Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν τὴν ἐποχὴν τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως τῶν Παρισίων τοῦ 1900 καὶ ἐσπούδασε ἐκεῖ τὰς μεθόδους τῶν γλυπτῶν τῆς Δύσεως. Ἐπιστρέψας εἰς Ἰαπωνίαν ἔγεινε μαθητὴς τοῦ τοῦ Ἀζάκι Σοῦ καὶ ἔμαθε πρὸ αὐτοῦ τὴν ζωγραφικὴν ὡς ὁ Γιονκάρα παρὰ τοῦ Γκάχο.

Ὁ Γιουσίδα Χομεί ἔμαθε παρὰ τοῦ Σιμουούρα Σιμεί τὴν τέχνην τῆς γλυπτικῆς ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ. Μολονότι δὲ ἦτο τότε τριάκοντα πέντε ἐτῶν παρήγαγε ἐξαιρετὰ ἔργα καὶ ἀνέπτυξε πολὺ τάλαντον καὶ μεγάλην ἰκανότητα ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν διαφόρων θεμάτων. Ἐχει ἀναμφιβόλως λαμπρὸν μέλλον ἐνώπιόν του καὶ τινὲς προλέγουσιν, ὅτι θὰ γείνη ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους γλύπτας ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ τῆς Ἰαπωνίας προτοῦ ἀποσυρθῆ τῆς ἐνεργοῦ δράσεως Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὸ Κοροισάκι μὲν τὸν κόκορα* δεικνύει τὴν ἄκραν δεξιότητα μὲ τὴν ὁποῖαν ὑπερενίκησε τὰς δυσχερεῖας τριχύτης συνθέσεως. Τὸ ζῶον εἶνε γεμάτο ζωὴν καὶ κίνησιν.

Ὁ Χιραζάκι Χομπουν εἶνε νέος καὶ ἰκανὸς καλλιτέχνης, ὁ ὁποῖος ἔχει εἰδικότητα εἰς τὸ ἐλεφαντοστοῦν. Εἶνε πολὺ εὐσυνείδητος εἰς τὴν ἐργασίαν του καὶ δὲν παράγει ἢ ἐλάχιστα κομμάτια. Ὁ Χομπουν εἶνε ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν πάντοτε κᾶτι νέον διὰ νὰ δοκιμάσουν τὸ τάλαντόν των. Ἐν τούτοις πραγματικῶς ἀδιαλείπτως νὰ παριστάνῃ γέροντας εἰς διαφόρους στάσεις. Εἰς τὸν Γέροντα ψαρῶν του δὲν ἔχει κανεὶς νὰ θυμάσῃ μόνον τὸ ἐξαιρετὸν τάλαντον τοῦ καλλιτέχνου, ἀλλὰ καὶ τὰς μικρὰς λεπτομερείας τοῦ συνόλου τοῦ ἔργου. Οἱ κριτικοὶ τῆς Δύσεως ἠδύναντο αἰφνης ν' ἀντίπουν ὡς πρὸς τὴν δυσκναλογίαν τῆς κεφαλῆς ἐν σχέσει μὲ τὸ ὕψος τοῦ σώματος, ἀλλ' ἡ λεπτομέρεια καὶ ἡ ἀκρίβεια ἐν τῇ ἀναπαραστάσει τοῦ δικτύου, ἡ ἔκφρασις τῆς μορφῆς τοῦ γέροντος καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ στάσις τοῦ ψαρῶ εἶνε ἄξια ἐπαίνων.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ἄλλον διδασκαλὸν τῆς γλυπτικῆς τὸν Χιραγκούση Ντεντσού τοῦ ὁποῖου τὰ ἐκ ξύλου ἔργα εἶνε ἐξαιρετὰ, ὡς *Τὸ κοροισάκι** αἰφνης μὲ τὴν ἔκφραστικὴν εἰρωνικὴν στάσιν. Ὀφείλομεν ὡσαύτως ν' ἀναφέρωμεν τὸν Κανέδα Κινγίρο μὲ τὸν *Μουσικὸν τῶν δρόμων*** καὶ τὸν *Καπνίζοντα Γέροντα*, ἀμφότερα ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ.

Πράγμα ἀρκετὰ παράδοξον ἴσως ἡ Ἰαπωνία ἔχει μόνον μίαν γυναῖκα γλύπτριαν τὴν Δα Ὀγκούρα Μαζάκο, ἡ ὁποῖα ἐργάζεται ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ. Κατασκευάζει ὠριότατα ἔργα. Ἐνα ἐξ αὐτῶν, ἐπιγραφόμενον *Μία καλλονή*, παριστᾷ νεάνίδα μὲ τελητὸν ἄνθος εἰς τὸ ἕνα χεῖρ καὶ εἰς τὸ ἄλλο μὲ κλάδον ἀπὸ μπαμποῦ ἀπὸ τὸν ὁποῖον κρέμοντα: παιχιδάκια. Ἡ νεᾶνις ὑποτίθεται, ὅτι ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ντεσί. Τὸ ἔργον ἔχει χαριτωμένας γραμμὰς καὶ τὸ σύνολον εἶνε γλυκύτατον. Ἡ Δε Ὀγκούρα μόνον ἀγάλματα γυναικῶν καὶ παιδίων κατασκευάζει.

Μεταξὺ τῶν γλυπτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται τὸν πηλόν εὑρίσκομεν πολλοὺς καλλιτέχνους μέλλοντος, ἀξίους προσοχῆς. Ἡ μέθοδος τῶν γλυπτῶν τῆς Δύσεως, ἡ ὁποῖα συνίσταται ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν προπλάσματος ἐκ πηλοῦ πρὸ τῆς κατασκευῆς ἐπὶ ξύλου ἢ ἐπὶ ἄλλης ὕλης, εἰσχυθεῖσα παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ γλύπτου Ρογκούρα ὅταν μετέβη νὰ διδάξῃ εἰς τὸ Τόκιο, ἐγένετο ἀσπαστὴ ὑπὸ πολλῶν γλυπτῶν μας ἐχόντων προοδευτικὰς τάσεις. Εἶδομεν ἤδη, ὅτι ὁ Τακαμούρα Κούν καὶ οἱ διαπρεπεῖς μαθηταὶ του παρεδέχθησαν ὅλοι τὴν μέθοδον ταύτην, ἂν καὶ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἐμμένοντες εἰς τὴν παλαιάν. Ἐν τούτοις ὀφείλομεν ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ὁ νέος αὐτὸς τρόπος ἀπαλλάσσει πολλοῦ κόπου. Ἄλλοτε εἰργάζοντο ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ξύλου ἄνευ προπλάσματος.

Δυνάμεθα ἤδη ν' ἀναφέρωμεν τινὰς ἐκ τῶν μᾶλλον σημαινόντων γλυπτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται μὲ πηλόν. Ὁ Νουμάτα Τσίγκα εἰς ἐκ τῶν περιφανεστέρων τῆς

* Βλέπε «Καλλιτέχνην» τεύχος Ἀπριλίου 1911.
** Βλέπε «Καλλιτέχνην» τεύχος Ἀπριλίου 1911.

* Βλέπε «Καλλιτέχνην» τεύχος Ἀπριλίου 1911.

ΤΟ ΞΥΛΙΝΟ ΑΛΟΓΟ ΥΠΟ ΧΟΥΝ

κτηγορίας ταύτης έδειξε την καλλιτεχνικήν του ιδιοφυΐαν από τής παιδικής του ηλικίας. Είπε υιός άγγειοπλάστου από την 'Οζάκα. Κατεσκεύαζε ελέφαντας με τόσην δεξιότητα και κατά τρόπον τόσον διάφορον εκείνου, τόν όποιον ήσαν συνειθισμένοι να βλέπουν εν 'Ιαπωνία, ώςτε τους έξελάμβαναν ως είδη εισαχθέντα έξωθεν. 'Ο Ούννο Μπιζέι, ό διάσημος καλλιτέχνης έργων επί μετάλλου, ανέκάλυψε την ιδιοφυΐαν του και τόν έτοποθέτησε εις τó εργαστήριον του Τακενούκι Κιουγέν. 'Ολίγον βραδύτερον ό Τσίγκα διωρίσθη καθηγητής εις την Σχολήν τών Καλών Τεχνών του Τόκιο και άπεστάλη εις Γαλλίαν διά να σπουδάση επί τριετίαν εις Σέβρας, όπου έδημιούργησε άριστουργήματα και έπαρ-

σημοφορήθη διά την καλλιτεχνικήν του αξίαν. 'Η ειδικότης του ειπε τα ζώα και αι προτομαι άν και ειπε ικανός να παράγη έξαίρετα έργα διαφόρων θεμάτων. 'Ο Τσίγκα ειπε ακόμη καθηγητής τής Γλυπτικής εις την Σχολήν τών Καλών Τεχνών του Τόκιο.

Υπάρχουν πολλοί γλύπται ήδη διάσημοι, τους όποιους έμόρφωσε ό 'Ιταλός διδάσκαλος Ραγκούρα. Μεταξύ αυτών ευρίσκουμεν τόν 'Οκάμα Ουγιχίρο, ό όποιος έγεινε κατ' άρχάς γνωστός ως 'Ιάπων γλύπτης μεταχειριζόμενος την ευρωπαϊκήν μέθοδον. 'Ο χάλκινος άνδριάς του 'Ομούρα, ό όποιος ύψούται επί τών ύψωμάτων του Κουδάν Χιλλ με ένα τηλεσκοπίον ανά χειρας, ειπε ό πρώτος μεγάλος άνδριάς του

είδους τούτου. 'Ο χάλκινος επίσης άνδριάς του πρίγκηπος 'Αριζουγκάβα, τοποθετημένος απέναντι του ύπουργείου τών Στρατιωτικών, ειπε επίσης έργον του αξιον ιδιαίτερας μνείας. 'Ο 'Ογκούρα Σογίρο υπήρξεν ό έξοχώτερος ίσως μαθητής του 'Ιταλού γλύπτου και συνετέλεσε πολυ εις την διάδοσιν τής χρήσεως του πηλού μεταξύ τών 'Ιαπώνων καλλιτεχνών. Είπε δε και ό μόνος ίσως, ό όποιος αξίζει να μνημονευθή μεταξύ τών γλυπτών επί μαρμάρου εν 'Ιαπωνία. Τό μαρμαρίνον άγαλμα γυναικός, τό όποιον έγλυψε επί τεμαχίου μαρμάρου εύρεθέντος πλησίον του Μίτο, εξετιμήθη πολυ. Κατ' άρχάς ειργάζετο επί ξύλου, αλλά τώρα δύναται να μεταχειρισθῆ οίανδήποτε ύλην άν και ή ειδικότης του ειπε τό μάρμαρον. 'Η μεγάλη φιλοδοξία τής ζωής του, λέγει, ειπε να κατασκευάση πρό του θανάτου του τās προτομάς όλων τών μεγάλων άνδρών τής νεωτέρας 'Ιαπωνίας. Εφιλοτέχνησε τόν χάλκινον άνδριάντα του πρίγκηπος 'Ιτο εις τό Κομπέ και τόν του κόμητος 'Οκούμα εις Βασέδαν, του όποιου τα άποκαλυπτήρια έγειναν πρό διετίας, επίσης και τόν έφιππον άνδριάντα του αυτοκρατορικού πρίγκηπος. Είπε άπολύτως εύσυνειδήτος εις την έργασίαν του. Ποτέ δέν άφηκε να έξαχθῆ εκ του εργαστηρίου του έργον διά τό όποιον αυτός ό ίδιος δέν ήτο ικανοποιημένος. 'Ακόμη εν ένα άγαλμα άρέσει εις τόν πελάτην, αυτός δι δέν ειπει ευχαριστημένος θα έξακολουθή να εργάζεται επ' αύτου μη λαμβάνων υπ' όψει τους κόπους του...

Έπαρουσιάσαμεν εις τους άναγνώστας μας τους κυριωτέρους 'Ιάπωνας γλύπτας τής σήμερον. 'Αναμφιβόλως δε ή ανάπτυξις τής γλυπτικής εν 'Ιαπωνία προώδευσε περισσότερο τής ζωγραφικής. Τούτο προέρχεται εκ του ότι διά τās πλαστικάς τεχνάς δέν ένεφανίσθησαν εύτυχώς τόσοι κριτικοί όσω διά την ζωγραφικήν. 'Η συνήθης αυτών άναρμодиότης εκτροχιάζει τόν καλλιτέχνην και τόν φέρει πολλάκις εις σημειον να μη γνωρίζη ποίαν όδόν ν' ακολουθήσῃ. Οί γλύπται κατά τό μέλλον και ήττον αφήθησαν εις τās ιδίας των έμπνεύσεις.

Όπως εις την ζωγραφικήν, ό ιδανισμός εύρέθη εις σύγκρουσιν με τόν ρεαλισμόν. Οί 'Ιάπωνες ζωγράφοι τών ιδανικών σχολών έστενοχωρήθησαν πολυ ν' άποδεχθούν ό,τι υπήρχε καλλίτερον εις τās μεθόδους τών καλλιτεχνών τής Δύσεως διατηρούντες εν ταύτω την ζωήν των δημιουργημάτων των και ιδίως την έμορφία και την ρώμην τής πλαστικής των. 'Ως διά τους 'Ιάπωνας ζωγράφους τό πρόβλημα διά τους γλύπτας συνίσταται εις τόν συνδυασμόν και την έναρμόνησιν τών ιδανικών και ρεαλιστικών άρχών. Καθ' όν τρόπον ό 'Ιάπων ζωγράφος τής παλαιάς σχολής έσκέπτετο επί μακρόν τό θέμα του πριν χαράξη και μίαν γραμμην επί του χάρτου, κατά τόν αυτόν τρόπον ό επί ξύλου γλύπτης τής άρχηγόνου 'Ιαπωνίας έμελετούσε τό κάθε κτύπημα τής σμίλης του. Εις πολλά ιαπωνικά τεμένη υπάρχουν βουδικαί εικόνες κατά την εκτέλεσιν τών όποιων ό γλύπτης έγονυπετούσε, ως λέγουσιν, τρις εις σημειον σεβασμού πρό εκάστου κτυπήματος τής σμίλης, τόσον βαθέως ειγεν εισδύσει εις τό πνεύμα του θέματος.

Φαίνεται όλιγώτερον δύσκολος ό συμβιβασμός τών δύο αυτών διαφόρων ιδεωδών εις την γλυπτικήν ή εις την ζωγραφικήν. Τινές μάλιστα ειπε άπολύτως ικανοποιημένοι εκ τών νεωτέρων έργων τών Τακαμούρα Κούν, Γιαμαζάκι Χούν και Γιονκάρα Ούνκαί δηλοούντες, ότι τα έργα αυτά περικλείουν ό,τι καλλίτερον εκ του δυτικού ιδανισμού και συγχρόνως πάλιν ό,τι ώριώτερον εκ τής κληρονομίας του ιαπωνικού πνεύματος. Υπάρχουν άλλοι, οί όποιοι φοβούνται διά τό μέλλον τής πλαστικής μας τέχνης πιστεύοντες, ότι δύναται να έλθη έποχή καθ' ην ή ευρωπαϊκή μέθοδος θα υποκατασταθῆ εις την ιδικήν μας. 'Ο,τι και άν συμβαίη, καθήκον έχουσι εκείνοι από τών όποιων εξαρτάται τό μέλλον μας να έπαγρυπνούσιν εις τροπον ώστε τα έργα των να μη χάνουν τόν ουσιαστικόν ιαπωνικόν των χαρακτήρα, ό όποιος αποτελεί τό αληθές γνώρισμα τής φυλής μας. 'Ο,τι και άν κάμνουν όφείλουν να παράγουσιν έργα ειλικρινώς και άρτίως

εκφράζοντα τὸ ἰδιαίτερον ἐκεῖνο καλλιτεχνικὸν αἰσθημα τὸ προερχόμενον ἐκ πνεύματος γνησίως ἰαπωνικοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ διακρίνη τὴν τέχνην τῆς ἀπωτάτης Ἀνατολῆς ἀπὸ τὴν τῆς Δύσεως. Πρέπει ἡ ἰα-

πωνικὴ τέχνη νὰ παραμείνῃ ἰαπωνικὴ διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν θέσιν τῆς καὶ νὰ συνεισφέρει εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν κίνησιν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

ΓΙΡΟ ΧΑΡΑΔΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

ΤΟ ΦΛΟΓΙΣΜΕΝΟ ΡΑΣΟ

ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ

[Ἐξεδόθη εἰς κομψὸν τόμον μὲ βυζαντινὰς πολύχρωμες βινιέτες καὶ βυζαντινὰ στοιχεῖα τοῦ κ. Θ. Θωμοπούλου τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον νέον ἔργον τοῦ κ. Πλάτωνος Ροδοκανάκη, τοῦ συγγραφέως τοῦ «*De Profundis*». Εἰς προσεχὲς τεῦχος τοῦ «*Καλλιτέχνου*» θὰ γράψωμεν κριτικὴν περὶ τοῦ ὠραίου αὐτοῦ ἔργου. Πρὸς τὸ παρὸν δημοσιεύομεν ἕνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τῶν κεφάλαια].

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

⊖ ἦταν τοῦ μεσημεριοῦ ἡ τελετουργικὴ στιγμή, ὅταν παραμερίζοντας τις δεχοχοῦρες μαζωγμένες ὅπως ἦτανε πάνω στὸ τραγικὸ τῆς Ἐκκλησιᾶς κατώφλι, μπρὸς ἀπὸ μιὰ χουφτιὰ ροιδιοῦ κουκιᾶ σπαρμένα κατὰ γῆς, μπῆκα ὑπνωτισμένος τῇ μεγάλῃν εἰσοδῶ καὶ φτερουγίσαν οἱ ἐλπίδες μου περὶ φανες στὸ γλυκασμὸ τοῦ θόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ τὸ Χριστὸ τῆς κατεβῆκαν ἔπειτα νὰ προσκυνήσουν πού φυλάει καθισμένος στὸ μωσαϊκὸ, μὲ ἀνοιχτὸ τὸ εὐαγγέλιον στὸ στήθος, δείχνοντας μᾶτια γουρλωμένα σὰ νὰ εἶναι σαστισμένα ἀπ' τὰ ὅσα γίνονται δῶ κάτω.

Εἶδα καὶ τις κολῶνες τις πράσινες τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐφεσίας καὶ ἄγγιξα ἐκεῖνες ποῦναι σὰν τὸ αἶμα κόκκινες φερμένες ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Ἡλιούπολης, καὶ τὰ μάρμαρα τὰ ῥόδινα ἐχάιδεψα, ἀνατριχιάζοντας μὲ τὸ νοιώσανε σὲ φλέβες κίτρινες καὶ κυανὲς καὶ ἄσπρες. Ἀντίκρυσα καὶ τὸ ψηφιδωτὸ μὲ τὸν Ἰουστινιανόν, καὶ τὸ δρόμο τὸ σκαλιστὸ μέσα στὸν τοῖχον ἀνέβηκα, τὸν ἴδιο δρόμο πού ἀνέβηκαν βασιλισσες Πορφυρογέννητες μέσα σὲ ἄρματα μαλαμαχτενία.

Καὶ ὅταν ἔφτασα στὰ ὕψη τοῦ γυναικωνίτη, σὰ μπῆκα μὲς στὸ διαμέρισμα τὸ μαρμαρόπλεχτο ὅπου ἐστέκονταν οἱ αὐλικὲς γυρτὲς τριγύρω στὴν ἀγιοσύνη τῆς Αὐτοκρατορίσας, ντυμένες μὲ τὰ χρυσοκέντητα μεταξωτὰ τῆς Βυρηττός, θάρρεψα πὼς θ' ἀκούσω ἀπὸ τὸ χορὸ νὰ ξεσπαθῶνῃ μεγαλόπρεπη ἡ ψαλμωδία πού συγκλονίζει τὸ θολο...

ΣΙΓΗΣΑΤΩ ΠΑΣΑ ΣΑΡΞ ΒΡΟΤΕΙΑ

... ὅταν βγάζανε τὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ ὁ λαὸς ῥιχνότανε στὰ γόνατα μὲ τρόμο καὶ φόβο Θεοῦ...

ΚΑΙ ΜΗΔΕΝ ΤΟ ΓΗΙΝΟΝ ΕΝ ΕΑΥΤῆ
ΛΟΓΙΖΕΣΘΩ

Χοτζάδες τώρα ἀργοκίνητοι μὲ τὰ σμαραγδωτὰ σαρκία, πάνω σὲ στρωσίδια πλουμιστὰ ἀραδικασμένοι, βαστᾶνε τὸ Κοράνι τους καὶ μὲ φωνὴ ἀπ' τὸ θρησκευτικὸ μεθύσι ἀλλαγμένη ψέλνουν ἀδιάκοπα στὴ ρυθμιζομένη γλῶσσα τῶν ἀράβων, τὰ ὅσα εἶπε κ' ἔγραψε τῆς Μεδινᾶς ὁ μελαψὸς Προφήτης.

— Θὰ ξαπλωθοῦνε σὲ κρεβάτια σιολισμένα μὲ βαρούτιμα ὑφάδια...

εὐαγγελιζότανε γιὰ ὅσους τὸν πιστεύουν, Μωάμεθ. Ἐνθουσιασμένοι οἱ χοτζάδες ἐκουνούσαν τὸ κορμί τους ρυθμικὰ καὶ τραγουδάγανε σὲ ἤχους ναρκωμένους. τίς θρησκευτικὲς ἐπαγγελίες:

— Θὰ τοὺς ὑπηρετοῦνε πλάσματα πού ἀτελείωτη ἡ νιότη τους ἀργονκλᾶ σὲ χάρδια.

— Αὐτὰ θὰ τοὺς κερνᾶν γλυκὸ κρασί σὲ σκαλιστὰ ποιήρια πλουμισμένα μὲ πειράδια...

Ξετυλιγόντανε οἱ ψαλμωδίες σὲ ἡδονικὸ σκοπὸ καὶ πλέκανε χρυσᾶ γαϊτάνια ὅπου ἔδεναν τίς εὐπιστες ψυχὲς καὶ τίς τραβοῦσαν ὅλες μαλακὰ σὰ φοῦντες.

Ἰμμένα! τὸ μυαλό μου ἐνοιώθη σφιγμένο σὲνα κόμπο ἄλυτο, γορδιακό, καὶ κᾶτι ματωμένα δάχτυλα νὰ προσπαθᾶνε μὲ ἀπελπισιὰ νὰ τὸ γλυτώσουν ἀπ' τὸν χγριο πνιγμό.

Σιγὰ σιγὰ μοῦ φάνηκε πὼς αἰσθανόμουν νὰ τραβιῶνται ἀπὸ πάνω μου, ἴδια ορντάσματα οἱ Πιθανότητες οἱ ἐθνικὲς καὶ νὰ μὲ παρτᾶνε χωρὶς ἐθνικὰ ἰδανικά.

Περνοῦσε κ' ἔφειγε γοργόφτερη ἡ Πιθανότητα τῆς Αὐτοκρατορίας, κ' ἔπειτα ἡ Πιθανότητα ἐνὸς Ἀλέξανδρου καταχτητῆ καὶ πιὸ μακρύτερα ἡ Πιθανότητα τοῦ φθόγγου τοῦ ἑλληνικοῦ σ' ὅλα τὰ στόματα τοῦ κόσμου τονισμένου, καὶ ἄλλες Πιθανότητες ἕνα σωρό, ὅλα τὰ ὄνειρα καὶ οἱ ἐλπίδες τῆς ἀριστοκρατικῆς φυλῆς, ἐξόριστες ἀπ' τὴ καρδιά μου. Καμμιά δὲν ἐγυρνοῦσε ἀπ' αὐτὲς νὰ μὲ κυττάξῃ μὲ παρηγοριᾶς ματιὰ, γιὰτὶ κρατοῦσαν ὅλες μιὰν ἀρχαία λήκυθο ὅπου κατέβαιναν πικρὰ τὰ δάκρυα τῆς ἀγωνίας των.

Σὰ νᾶσαν ἀδερφές τῆς Δόξας τῶν Ψαρρῶν τοῦ Γκούζη εἶχαν ὅλες τὴ φριχτὴ περπατησιὰ τῆς, μοιάζοντας μὲ περὶ φανο σταυραετῶν κοπάδι πού ὑψώθηκε τὰ περασμένα χρόνια. θέλοντας μέσα στοῦ ἡλίου τὴ λαμπράδα νὰ φωλιάσῃ, ὡς πού θαμπωθήκανε τὰ μᾶτια τους καὶ κλείσαν οἱ φτεροῦγες τους σ' ἕνα βαράθρωμα ταρταρικό τοῦ Ἐωσφόρου.

ΠΑΥΛΟΣ ΒΕΡΛΑΙΝ

[Τὴν 18 παρελθόντος μηνὸς ἐτελέσθησαν εἰς τὸ Παρίσι τὰ ἀποκαλυπτήρια τιμητικοῦ μνημείου τοῦ ποιητοῦ Παύλου Βερλαίν. Ἐπὶ τῇ ἐνκαιρίᾳ δημοσιεύομεν τὴν περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ποιητοῦ τῆς Γαλλίας γνώμην ἐνὸς ἐκ τῶν ἐπιφανέστερων Βέλγων ποιητῶν τοῦ Αἰμιλίου Βεραρέν, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε φίλος του καὶ παρέμεινε ἐνθερμὸς θαυμαστῆς του].

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ

Τὸ ὄλον ἔργον τοῦ Παύλου Βερλαίν εἶναι ἡ ἱστορία μιᾶς πάλης. Αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ ἐβεβαίωσε. Ἡ σὰρξ καὶ τὸ πνεῦμα διεξεδίκησαν τὴν ψυχὴν του. Ἡ πάλη ὑπῆρξεν ὁμοία ἐκεῖνης, τὴν ὁποῖαν ὅλοι ὑφίστανται καὶ θὰ ὑφίστανται μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν τὸ σχολαστικὸν χριστιανικὸν πνεῦμα ἐξασθενίζον ὁλονὲν περισσότερον. Θὰ φέρῃ εἰς συμφωνίαν τοὺς δύο παλαιούς ἀντιπάλους καὶ θὰ ἀποδοθῇ ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἐνότης εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνειδήσιν. Ὁ Βερλαίν οὐδέποτε ἐγνώρισε τὴν ἡσυχίαν. Ἐρρίφθη ἀπὸ τῆς ὀδύνης εἰς τὴν μετάνοιαν, ἀπὸ τῆς ἡδονῆς εἰς τὸν ἐξαγνισμόν,

ἀπὸ τῆς χαρᾶς πρὸς τὴν θλίψιν καὶ τὴν συντριβὴν. Ἡ ὑπαρξίς του συνταράσσεται ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν ἢ ἐπανέρχεται εἰς τὴν γαλήνην ἀπὸ τὴν προσευχὴν. Φλέγεται πάντοτε εἴτε ἀπὸ ἐλαττώματα εἴτε ἀπὸ ἀρετὰς. Ἐρυθραῖς φλόγες τὸν κατασπαράσσουν μὲ τὰ καύματά των ἢ τὸν καταυγάζουν μὲ τὰς λάμπεις των. Εἶνε πρωτίστως ἄνθρωπος ἄν καὶ εἶνε χριστιανός. Καὶ τὴν διπλὴν του φύσιν ὡς μεγάλος ποιητῆς ἐξέφρασε, ἔψαλε καὶ ἀπεθανάτισε.

Εἶπα «μεγάλος ποιητῆς». Θὰ ἤθελα ν' ἀποδείξω, ὅτι ὁ Παῦλος Βερλαίν εἶνε ἄξιος τοῦ τίτλου τούτου

Μέγας ποιητής εἶνε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀναμειγνύει τόσον βαθέως τὴν προσωπικότητά του πρὸς τὴν ὠραιότητα, ὥστε ἀποτυπώνει εἰς ταύτην νέαν μορφήν, τοῦ λοιποῦ αἰώνιαν. Ἐν πρώτοις φαίνεται, ὅτι δὲν ἐξομολογεῖ, δὲν ἐξωτερικεῖται, δὲν ἐξαιρεῖ εἰμὴ ἑαυτὸν μόνον. Ἄλλ' ἀκριβῶς συμπίπτει νὰ εἶνε ὁ ἴδιος τόσον σύμφωνος μὲ τὰς ιδέας τοῦ αἰῶνος του, μὲ τὴν ἀδιαλείπτως προβαίνουσαν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπότητος, ὥστε ἀποκαλύπτεται ἡ συνειδήσις ὅλων. Ὑπάρχουν ἐν αὐτῷ ἀτομικότης καὶ γενικότης συγκεχυμένοι, δημιουργία καὶ ἀναγνώρισις, προσφορά καὶ ἀποδοχή. Ἐνίοτε οἱ μεγάλοι ποιηταὶ διαδέχονται ἀλλήλους ὡς ἀντιθέσεις. Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ὑπῆρξε ζωγράφος καὶ ὄνειροπόλος. Μετέβαλε τὴν γλῶσσαν εἰς ὕλην Μετεχειρίσθη τὴν φράσιν ὡς πηλόν, ἐχάραξε τὰ κοῖλα μέρη καὶ τὰ ἀνάγλυφα καὶ τὴν ἐνέδυσε μὲ λαμπρὰ χρώματα.

Ἡρεύνησε τὰ λεξικά διὰ ν' ἀνεύρη λέξεις ὁμοίας πρὸς πολύτιμα πετράδια καὶ μέταλλα. Οἱ πλούσιοι καὶ ἠλεκτρικοὶ τόνοι ἐκυμάτισαν. Τῆξις σφοδρῶν ἀποχρώσεων ἀνέλυσε τὰς στροφάς του εἰς ἐκρήξεις πυρκαϊᾶς. Συχνὰ ὁ ζωγράφος ἐγένετο γλύπτης. Καὶ ἡ πουπὴ τῶν στίχων ἐνδεδυμένων μὲ ἀπαστράπτοντα χάλυβα διέτρεξε ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν κεράτων, τὰς ἠχηρὰς κοιλαδας τοῦ ρομαντισμοῦ.

Ὁ Παῦλος Βερλαῖν ὑπῆρξεν ἀντιθέτως μουσικός καὶ εὐαίσθητος. Ἐπνευματοποίησε τὴν γλῶσσαν. Οἱ λεπτοὶ τόνοι, ἡ εὐκαμψία, τὸ εὐθραστον τῶν φράσεων τὸν εἰλικυσαν. Συνέθεσε δὲ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην

ἐξαιρέτα πραγματά, οἶονεῖ ρευστά καὶ κινήρια.

Φαίνονται μολὶς ὡς δόνησις εἰς τὸν ἀέρα. ὡς ἦχος αὐλοῦ εἰς τὴν σκιάν, εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης, ὡς φυγὴ μεταξίνης ἐσθῆτος εἰς τὸν ἄνεμον, ὡς ρίγος κρυσταλλίνων ποτηριῶν ἐπάνω εἰς μίαν ἐταζέραν. Κάποτε περιελάμβαναν μόνον τὸ εὐκίνητον σύμπλεγμα δύο χειρῶν ὡς εἰς προσευχὴν. Ἡ ἀγνότης, ἡ διαφάνεια καὶ ἡ ἀθωότης τῶν πραγμάτων ἀπεδόθησαν δι' αὐτῶν. Τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὁ Παῦλος Βερλαῖν ἐξηρέυνησε τὰ βάθη ἄλλοτε ἤρεμα, ἄλλοτε τρικυμιώδη. Ἐσπούδασε κακίας τινὰς τῆς παρακμῆς. Ἐπανηγύρισε τὴν ἐνδιάθετον καὶ σιωπηλὴν τρυφερότητα. Ἐψαλε ἰδίως τὸν μυστικισμόν.

Θὰ εἶνε πάντοτε ἰδιάζουσα δόξα εἰς τὸν Παῦλον Βερλαῖν, ὅτι συνέλαβε, ἐζήσε καὶ ἀνήγειρε καλλιτεχνικὸν ἔργον, τὸ ὅποιον μόνον ἀφ' ἑαυτοῦ ἀντανακλᾷ ἐν μεγεθύνσει τὴν ἰδανικότητα καὶ τὴν πίστιν, τῆς ὁποίας τὴν ἀνθησιν εἶδαν ἀναπτυσσομένην τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια.

Ἐπάρχουν ἠθικολόγοι, οἱ ὅποιοι ἐμέμφθησαν τὴν ἄτακτον, βίαιοπαθῆ καὶ ἀμαρτωλὴν ζωὴν τοῦ Βερλαῖν. Τῆ ἀληθείᾳ ἐρωτᾶται ἐὰν πρέπη νὰ οἰκτείρωμεν τὴν ζωὴν αὐτὴν ἐνθυμούμενοι τὰς κραυγὰς τῆς μετανοίας, τῆς πραότητος, τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς θυσίας μὲ τὰς ὁποίας τὴν ἐξηγόρασε. Ἄ! νομίζω, ὅτι εἶνε ἡ περίπτωση νὰ ἐπαναλάβωμεν μαζῆ, μὲ ἓνα ἄγιον ἱατρὸν :

«Εὐλόγημένα ἀμαρτήματα, πτώσεις γόνιμοι καὶ θαυμασταί».

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΒΕΡΑΡΕΝ

ΕΡΩΤΑ ΣΒΥΣΙΜΟ

(ΤΟΥ ΣΟΥΛΛΥ ΠΡΟΥΔΩΜ)

Στὸ ὕστερον ἀναστενάγμα τοῦ μαύρου χινοπώρου
 Ὅπου χαϊδεύει ἀπαλὰ τὰ βούρλα ποῦ ριγοῦνε
 Στὴ λίμνη, σιγομίλημα σβυσμένο ἀπερνάει :
 Ἐἶνε ἡ ἐτῆ καὶ τὸ νερὸ ποῦ θλιβερὰ μιλοῦνε.

Ἄετι ἡ ἐτῆ : «Μαράθηκα, καλέ μου, κῦτταξέ με,
 Κι' ἡ προσανάδα μου ἔπесе μέσα στὰ κρούσταλλά σου
 Σὺ ποῦ ἤσουν α ὀνίτροφος νὰ γίγη ἄφησε μνήμα
 Στὴν περασμένη μου ἄνοιξη τὰ ὀλόπαγα νερά σου.

Γλυσιτράει τὸ φύλλο ἄτονο καὶ πάει νὰ κίτρινίσῃ
 Τὸ μαυρισμένο τὸ νερὸ, κι' ἐκεῖνο τῆς μιλάει :
 Ὡ μαραμένη ἀγάπη μου, ἔτσι ἓνα - ἓνα φύλλο
 Μὴ ξαναφίνης, μοναχό, σὲ μένα νὰ κυλάῃ.

Κακὸ μοῦ κάνει τὸ φιλι αὐτὸ σὲ βεβαιώνω,
 Τόσο ὅσο τὰ χτυπήματα ποῦ πέρνω ἀπ' τὰ κουτιά,
 Καὶ εἶνε ἡ ἀνατριχίλα του σὰ μιὰ πληγὴ μεγάλη
 Ποῦ ὄλο πλαταίνει ἀπὸ καιρὸ χωρὶς νὰ κλείνῃ πιά.

Ἐἶνε σημάδι στὴν ἀρχὴ κι' ὕστερα τέτοιος κύκλος
 Ποῦ ὅσο τρέμει δυνατὰ τόσο καὶ κύκλους κάνει,
 Καὶ τὰ λουλούδια ὅπου ζοῦν μεσ' στῆς ὀχτές μου νοιώθουν
 Κάποιο βαρὺ ἀναφυλλωτὸ στὰ πόδια τους νὰ φτάνῃ.

Μὲ βασανίζει τὸ ἀργὸ αὐτὸ ξεψύχισμά μου
 Γιατὶ θωρῶ, ἀγάπη μου, πῶς μὲ ξεχνᾷς σιγά
 Τίνας' τα ὅλα μαζωτιά, σκληρὴ, στὸν ἐραστή σου
 Τοῦ θλιβεροῦ μας χωρισμοῦ τὰ ξέθωρα φιλιὰ.

Κ. ΟΥΡΑΝΗΣ

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ

Στὸ φίλο μου Σταμ. Σταματίου

ΓΥΡΙΖΟΝΤΑΣ ἀπὸ τὸ μεγάλο βουνὸ ἐπεράσαμε τὸ μακρυνὸ δάσος τῶν πεύκων ἀνάμεσα σὲ ἄγρια χαμόκλαδα, σὲ μονοπάτια ποῦ εἶχαν ἀνοίξει οἱ βοσκοὶ καὶ ποῦ σὲ λίγο ἐχάνοντο στὴν ἄγρια βλάστησι. Κάνένα δὲν ἀπαντήσαμε γιὰ πολλὴ ὥρα καὶ οὔτε ἐβλέπαμε ὀρίζοντα κάτω ἀπὸ τὰ ψηλὰ πεῦκα. Πρὸ μικροῦ εἶχαμε φύγει ἀπὸ ἓνα τοπίον ἐκείνων τῶν ἀρμονιῶν ποῦ γράφει πρῶτα ἡ φύσις γιὰ νὰ εὔρουν ἔπειτα ἔτοιμο τὸ ἔργο τους οἱ μεγάλοι ζωγράφοι. Ὅλοι αὐταὶ αἱ συνθέσεις δὲν εἶνε τίποτε ἐὰν ἡ ψυχὴ μας δὲν βρίσκεται νὰ συναντήσῃ στὴν εὐμορφίᾳ τους τὸ δικό της αἶσθημα. Τὸ ὠραῖο τοπίον μπορούσαμε νὰ τὸ ἰδοῦμε στοὺς ζωγράφους τῆς Ἀναγεννήσεως μὲ μίαν τάσιν νὰ εἶνε ἡ σκηνὴ ἀνθρωπίνων πλασμάτων μὲ τῆς πιὸ ἐλευθερῆς, τῆς πιὸ ἀδέσμευτης φυσικῆς κινήσεως. Μπορούσαμε ἀκόμα νὰ τὸ αἰστανθοῦμε σὰν δικό μας στοὺς πίνακας μερικῶν εἰδυλιακῶν ζωγράφων. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἦταν διανοητικὴ ἐκζήτησις γιὰ μένα, ἡ δευτέρη ἦτον αἶσθημα. Γιὰ τὸ σύντροφό μου ἦταν ὁ δυνατὸς ρυθμὸς σὲ ὄλα.

Ἀφοῦ γιὰ ὦρες ἐταλαιπωρηθήκαμε παλαίθοντας μὲ τοὺς κλάδους γιὰ νὰ μὴ μᾶς ματώσουν τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια ἐξαφνα βρεθήκαμε σὲ μιά κοιλάδα ποῦ ἐλαφρὰ γλυστροῦσε ὡς τὴ θάλασσα κάτω. Ψηλὰ βουνὰ ἔγραφαν τὸν ὀρίζοντα ποῦ στῆς κορυφῆς του ἐκρυστάλλιζαν χιόνια. Θαρρῶ πῶς ἦταν τὰ βουνὰ τῆς μεγάλης ποιήσεως. Ὁ σύντροφός μου μ' ἐρωτοῦσε γιὰ τὰ ὀνόματά τους. Ἄλλὰ βέβαια ἦταν τὰ πιὸ ἐνδοξα βουνὰ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ μεταξύ ἡ φαντασία μας ἦταν ἐλεύθερη ν' ἀναδημιουργήσῃ τοὺς παληοὺς κόσμους, τοὺς κόσμους ποῦ ἔζησαν μὲ τὰ τραγικώτερα συμβάντα.

Ἐνα ἀγέρι δυνατὸ μᾶς ἐκτύπησε τὰ πρόσωπα φερμένο ἀπὸ τὴ θάλασσα, ποῦ ἐκαθρέφτιζε βαθεῖα μέσα τῆς τὰ παράλια. Πόσα ἄλλα μου ταξείδια θυμήθηκα τότε σ' αὐτὴ τὴν ἀκτὴ τῶν ὠραίων γραμμῶν. Ἦταν ἡ μεγαλειότερη ἀθωότητα καὶ γαλήνη μιᾶς ψυχῆς τότε ὅπως κάθε ἀνθρώπος εὐρήκε στὴ ζωὴ του. Στὰ θαμπά, ἀπροσδιόριστα κυττάγματα τῶν ἀθῶων ματιῶν ἐπλανέσαμε τὰ ἴδια ὄνειροπολήματα τῶν γυναικῶν, ποῦ μᾶς ἔδωκαν τὴ ζωὴ. Μᾶς τραβάει τότε μιά ἄγνωστη δύναμις ποῦ δὲν ἤμποροῦμε νὰ ὀρίσουμε σὲ κάμμιὰ προϋπόθεσι τὰ δικά μας συμβάντα. Μᾶς λέγουν: θὰ ταξιδεύσης καὶ ταξιδεύομεν, θὰ βαδίσης ἐκεῖ καὶ βαδίζομεν. Ἄλλοι φροντίζουν γιὰ μᾶς. Τὸ ψωμί εἶνε τότε γλυκὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους ποῦ παλαίθουν γι' αὐτό, δὲν εἶμεθα ἐμπόδιο. Ὅλοι μᾶς δίδουν μιά ἀξία καὶ μιά σημασία περισσότερη ἀφ' ὅσῃν ἤμπορούσαμε νὰ ἔχουμε. Ἄλλὰ καὶ τότε εἶμεθα τὰ θύματα κάθε ἐποχῆς, παίρνομε λεληθότως τῆς ιδέης τῆς, τὴν κατευθυνσίον τῆς γιὰ νὰ τὴν κρίνομε στὰ μεστὰ χρόνια τῶν ἀγῶνων τῆς ζωῆς. Μᾶς μένουν κάποιες παρήγορες ἀναμνήσεις, ποῦ κάμμιὰ ὑστερὴ ὀρμὴ καὶ κάμμιὰ ἀγριότητα τοῦ ἀνθρώπινου ζώου σ' αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐπικρατήσεως δὲν ἤμπορεῖ νὰ σβύσῃ.

Δὲν ἤξεύρω πῶς ἐσκέπτετο τῆς ὥρες ἐκεῖνες ὁ σύντροφός μου. Θυμᾶμαι πῶς μοῦ μίλησε λίγο γιὰ ἓνα μουσικὸ ποῦ τὰ τραγούδια καὶ τὰ ἐλευθερὰ κινήματα τῶν Τσιγγάνων τοῦ εἶχαν ἐμπνεύσει τὴ ρωμαλεότερη, ζωτικώτερη μουσικὴ ποῦ μποροῦσε νὰ υπάρξῃ. Κάτι ἀνάλογο ἦταν στῆς ἀναμνήσεις μου ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἐκεῖνα ταξείδια. Βράχοι μεγάλοι, βράχοι σκο-

τεινοί, πετάγματα φοβισμένα ἀγριοπεριστεριῶν, τρομαγμένα πτηνὰ ἀγριμιῶν ὄλα τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τὴν ἀσυναίσθητη πρώτη ἐντυπωτικὴ ἐνατένισι ψηλὰ ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ μικροῦ κατάσπρου πλοίου. Δελφίνια ποῦ ἀναπηδοῦσαν μὲ χάρι, γλάρων πειναλέων καὶ ἐπιμόνων κοπάδια μὲ τῆς στριγγῆς των κρυγῆς, καὶ πάλιν ξαφνικὰ ἀπὸ τὸ βαθὺ ἀπύθμενο σφαράγδινο τῆς θάλασσας ὁ γαλαζιὸς σὰν μαγικὸς καθρέφτης τῆς ποῦ ἔδειχνε κάτω τὴν τρεμουλιαστὴ φαντασμαγορίαν τῶν μυστηριῶν, ἐπιφόβων ἐπιπέδων τῆς.

Σὲ λίγο ἤμαστε στὴν παραλία. Εἶδαμε τὸ χωριὸ ποῦ εἶχαμε ἐπισκεφθῆ τὸ πρῶτ καὶ ποῦ εἶχαμε παρακάμψει περνώντας τὰ πυκνοφυτευμένα βουνὰ. Ἐνα μονότονο κύλισμα τῶν νερῶν σὲ κατάξερη παραλία ἐκράτησε γιὰ πολὺ. Ἐπειτα φάνηκαν μικρὰ δάση ἀπὸ πεῦκα καὶ περιβόλια. Τὰ ἄνθη τῆς λεμονιάς ἐβαλσάμωναν τὸν ἀέρα. Φαιδρὰ ἔστεικαν τὰ δένδρα στοὺς μεγάλους κήπους δείχνοντας ὄλη τὴν ἀνοιξιάτικη χαρὰ τους γιὰ τὸ κάρπισμα ποῦ ἤρθη ἀπὸ τοὺς μυστικούς ἐρωτὰς των. Ἡ πόλις ἔφθανε ὡς ἐκεῖ μὲ τὴν κακόφωνη καὶ ἀπειροκαλὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τῆς. Σὲ ἀμάξια ποῦ ἔτρεχαν ἀφηνιασμένα ἐπερνοῦσαν σάτυροι ποῦ ὁ Βάκχος τοὺς εἶχε ἀγριέψει καὶ ἐμόλυναν μὲ τὴν σπαραχτικὴ ἀγριότητα τῶν τραγουδιῶν τους τὸν ἀέρα. Ἐξω ἀπὸ ἓνα μικρὸ χάνι κάτω ἀπὸ λεῦκες καὶ πλατάνια, ἀνάμεσα σὲ τρεχούμενα νερά, μὲ τὰ χαρούμενα σκιρτήματα τῶν σκύλων ποῦ πηδοῦσαν γύρω μας, μ' ἓνα ἀνήαχο, φλύαρο κελᾶδημα σπουργιτιῶν ἀπὸ πάνω μας ποῦ ἐχαιρετοῦσαν τὸ ἐπερχόμενο βράδυ, ἐκαθήσαμε νὰ ξεκουραστοῦμε. Εἶχαμε ἀκόμη μπροστὰ μας πολὺ δρόμο ἀνάμεσα στῆς σκιῆς τῆς νύχτας ποῦ ἔπεσαν πυκνῆς σὲ λίγο. Τὰ ἄστρα ἐβλέποντο στὰ ἤσυχα νερά τοῦ πορθμοῦ. Βαπόρια περνοῦν σ' ἓνα βραδὺ πέρασμη. Τὰ σκιερὰ τεῖχη δείχνουν μιά ὠραία τάξι γραμμῶν. Θυμίζου τὴν περιβλεπτο θέσι τους ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν μακρυνῶν ἀνθρωπίνων κατακτήσεων,

διηγοῦνται τώρα μιά ζωὴ ἀργὴ σὲ νεκροφάνεια.

Τὸ πρῶτ ἀπλωσε ἡ ἀνοιξίς ὄλα τῆς τὰ ἀγαθὰ σὲ μιά μακρυνὴ ἀπεριόριστη θεά. Βουνὰ πέρα, λόγγοι σιμά, ἀκρογιάλια, καθάρια νερά, ὄλα κάτω ἀπὸ ἀσυνέφιαστο οὐρανὸ, μᾶς τραβοῦν πάλι μὲ τὴν αἰώνια τὴ μαγικὴ τους δύναμι. Ὁ πόθος τοῦ δρόμου γίνεται ἓνα αἶσθημα, σὰν μιά ἀνώτερη, ἐπιτακτικὴ ἐκζήτησις στὸν κόσμον τῶν ιδεῶν καὶ στὸν κόσμον τῆς ψυχῆς. Ἀλήτης καὶ φυγὰς στὴ γαλήνη γιὰτὶ τάχα οἱ σοφώτεροι τῶν ἀνθρώπων φωνάζου, ὅτι αὐτὸ εἶνε ἡ δυστυχία; Γιατὶ τάχα ἡ τάξι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εἶνε ἡ ἀλάνθαστη; Ποίς νόμος ἔμεινε ἀναλλοίωτος; Ποιὰ συνθήκη ἀπέμεινε σεβαστὴ; Περισσότερον ἀπὸ τοὺς φυσικούς νόμους ποῦ ἐπαναλαμβάνουν τὰ ἀδιάφυστα κινήματά τους μὲ τὴν μωθηματικὴν ἀκρίβειαν, ποῖο ἀνθρώπινον οἰκοδόμημα ἐμπόρεσε νὰ μὴ διαψεύσῃ τὰς προσδοκίας τῶν ποιητῶν του; Ἄλλ' ἡ ἀλήθεια ποῦ εἶνε μπροστὰ μας μᾶς φεύγει καὶ ἡ ἀλήθεια λέγεται χιμαῖρα. Τὰ δυστυχισμένα μας, τὰ τραγικὰ ἔχνη εἶνε τὰ ὠραῖα ἔργα στὸν κόσμον τῶν ιδεῶν, ποῦ ἀπέμειναν, ἢ τὰ ὠραῖα μνημεῖα, ποῦ ἐφείσθη ἡ φθορὰ τοῦ χρόνου. Εἶνε τὸ μόνον ποῦ ἐπιτρέψαμε ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐαυτοὺς μας, κατώτεροι καὶ ἀντιφατικοὶ στὴ ζωὴ μας ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔργα. Εἶνε ἡ μεγάλη, ἡ δυσανάλογη σημασία ποῦ ἐδώσαμε εἰς τὴν ἀγάπη ζωῆς προωρισμένης νὰ μᾶς θλίβῃ περισσότερο. Γιατὶ λοιπὸν νὰ μὴ χαροῦμε στῆς τόσες τραγικῆς ἀντιθέσεις, τῆς λίγης τῆς ὥρας ποῦ εἶνε ἡ μόνες ἀληθινῆς καὶ γιὰτὶ τάχα ἡ προσπάθεια αὐτὴ εἶνε ὁ κόσμος τῆς οὐτοπίας, ἢ τὸ κυνήγι τῆς χιμαίρας ἐνῶ εἶνε ἡ μόνη ἀλήθεια;

Μπροστὰ μας τώρα ἀπλώνεται ἡ μεγάλη χώρα τῶν τραγικῶν ἀναμνήσεων. Περνοῦμε τὸν ἄδενδρο κάμπο τὸν καταστραμμένο ἀπὸ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς. Σὲ λίγο βλέπομε τὸν Παρνασσὸ ἀπὸ τὴν ἀκρόπολιν μιᾶς ἐνδόξου καὶ δυστυχῆς πόλεως.

Η "ΡΕΑ,, ΤΟΥ ΣΑΜΑΡΑ

Ενθυμούμεθα πρό ετών, ποῦ ἔτυχε νὰ ἰδωμεν τὸν κ. Σαμάραν, μᾶς ἔλεγε τὴν δυσφορίαν του διὰ τὸ δύσκολον τῆς ἐξευρέσεως σήμερον ἐνὸς καλοῦ λιμπρέττου. Αὐτὸ εἶνε τὸ παράπονον ὄλων τῶν συγχρόνων μουσουργῶν. Ὁ δὲ κ. Σαμάρας εἶχε τότε δίκαιον νὰ ἀνησυχῇ καὶ νὰ φοβῆται. Ἀλλ' ἀφ' ὅ,τι εἶδομεν εἰς τὴν «Ρέα» ἐσκέφθημεν πόσον ἡ ὑπόθεσις τοῦ μελοδράματος ἀδίκησε τὴν τέχνην του, μίαν τέχνην καταφανῶς ἐξελλισσομένην, ἐπιζητοῦσαν μὲ εἰλικρινεῖαν τὰς αὐστηρῶς καλλιτεχνικὰς ιδιότητας.

Ἐνας κατ' ἐξοχὴν δημιουργὸς ὅπως εἶνε ὁ μουσικὸς ποιῆς ἐμπνεύσει τοῦ δύναται νὰ προσαρμόσῃ ἐπὶ σκηνῶν καταφανοῦς ἀπιθανότητος, τὰς ὁποίας δὲν δύναται ὁ ἴδιος νὰ παραδεχθῇ ἀνθρωπίνως, αἰσθητικῶς, καλλιτεχνικῶς ἀληθεῖς; Ὑποθέτομεν, ὅτι διὰ τὸν κ. Σαμάραν τὸ λιμπρέττο του θὰ ὑπῆρξε πραγματικὴ βάσανος, διότι ἡ μουσικὴ του δεικνύει, ὅτι ἔχομεν καλλιτέχνην ἐπιζητοῦντα τὸ λογικὸν τῆς ἐκφράσεως, τὴν ἀπλότητα ταύτης καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ κ. Σαμάρας δὲν εἶνε ἀπὸ τοὺς φλυαροὺς εἰς εὐχερεῖς μελωδίας μουσικούς, οἱ ὅποιοι ἐνθουσιάζουν τὰ πλήθη. Σέβεται τὴν τέχνην. Θέλει νὰ εἶνε οὐσιαστικώτερος, ψυχικώτερος. Καὶ ἀπορεῖ κάνεις πῶς κατάρθρωσεν ὀλοκλήρους μουσικὰς σελίδας νὰ γράψῃ ἐπὶ ἀλληλουχίας σκηνικῆς δράσεως.

ἡ ὁποία δὲν ἀξίζει: αὐτὴν τὴν μουσικὴν.

Ὁ κ. Σαμάρας ὅσω καὶ ἂν εἶνε ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν νεοϊταλικὴν τεχντροπίαν. αἱ τάσεις του παρὰ τοὺς προφανεῖς τρόπους τῆς ἐνορχηστρώσεως τοὺς ἀνήκοντας δικαιωματικῶς εἰς τὸν Βάγνερ. εἶνε καθωρισμένα: ἀπὸ τὴν νέαν μουσικὴν κίνησιν τοῦ Παρισίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐχρησίμειυσεν ὡς ἐπίδρασις καὶ διδασκαλία κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἢ βαθυτέρα εἰς τὸ νόημα σύνθεσις τῆς κλασικῆς γερμανικῆς μουσικῆς.

Εἶνε τάσεις ἐξαιρέτως καλλιτεχνικαί, κάτι, τὸ ὁποῖον θέλει κάποτε νὰ ἐνθυμίσῃ τὴν ἀπλότητα ἐνὸς Μπάχ. Ὁ ἀπέριττος, ὁ αὐστηρὸς αὐτὸς ρυθμὸς φαίνεται πολὺ εἰς τὰ ἀφηγηματικὰ μέρη. ἐκδηλοῦται μὲ αἰσθημα εἰς τὴν μακρὰν διωδίαν τῆς γ' πράξεως. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσωμεν ἀμέσως ὅτι τὸ αἰσθημα αὐτὸ φανερώνεται εἰλικρινές, ὡραῖον καὶ εἰς τινὰς στιγμὰς ὑπέροχον.

Εἶνε ὁ ἴδιος ὁ κ. Σαμάρας, ὁ ὁποῖος μᾶς δίδει τὴν ψυχὴν του, εἶνε αὐτὸς αἰσθημα. Ζωή, ἔρωσ.

Τὸ ἔργον ἐπροκάλεσε γενικῶς εὐάρεστον ἐντύπωσιν. Ἡ ἐκτέλεσις του ὡς μουσικὴ διευθύνοντος τοῦ ἰδίου κ. Σαμάραν, ἦτο καλὴ. Ἀλλ' αἱ ὠδικοὶ δυνάμεις δὲν ἦσαν ὅλαι ἀπολύτως ἐπαρκεῖς.

ΓΕΡ. ΒΩΚΟΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

** Πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει θὰ ὑπάρχῃ αἰώνως. Ὅλα ὑπάρχον καὶ τίποτε δὲν εἶνε τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει. Ἀλλως ἔπρεπε νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ ἐγκέφαλός μας δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν μετὰ τοῦ σύμπαντος, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ περιλάβῃ.

** Ἐπρεπε ἴσως μάλιστα νὰ εἴπωμεν, ὅτι λειτουργεῖ ἀντιθέτως τούτου, τὸ ὁποῖον δὲν φαίνεται ποσῶς πιθανὸν ἀφοῦ δὲν εἶνε ἡ ἀπλὴ ἀντανάκλασις.

** Ὅ,τι φαίνεται, ὅτι χάνεται ἢ τὸ ὀλιγότερον ἐξαφανίζεται ἢ γίνεται διαδεκτὸν εἶνε τὰ σχήματα καὶ οἱ τρόποι ἐπὶ τοῖς

ὁποῖους διακρίνομεν τὴν ἄφθαρτον ὕλην.

** Ἀλλ' ἀγνοοῦμεν εἰς ποίας πραγματικότητας ἀνταποκρίνονται τὰ φαινόμενα ταῦτα.

** Εἶνε ὁ ἴστος τοῦ ἐπιδέσμου ὁ ὁποῖος ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μας δίδει εἰς τούτους ἐπὶ τὴν πίεσιν, ἥτις τοὺς τυφλῶνει, ὅλας τὰς εἰκόνας τῆς ζωῆς μας;

** Ὅταν ἡ ταινία αὐτὴ ἀφαιρεθῇ τι μένει; Εἰσερχόμεθα ἄρα γε εἰς τὴν πραγματικότητα, ἢ ὁποία ἐφίσταται ἀναμφισβήτητως πέραν αὐτῶν ἢ μᾶλλον τὰ φαινόμενα παύουν νὰ ὑπάρχουν; ...

ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ ΜΑΙΤΕΡΑΓΚ

ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΕΝΟΣ ΜΗΝΟΣ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

Ποῖος ἔκαμε τὴν ἀνοσιουργίαν νὰ τοποθετήσῃ τὸν Μάιον εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ὠραιότητος; Ποῖος προσέθεσε κἂν μεταξὺ τῶν μηνῶν — τῶν δώδεκα ἐργατῶν τῆς δημιουργίας — καὶ αὐτὸν τὸν δηωτὴν; Εἰσβάλλει, ὅπως καὶ φεύγει, ὠπλισμένος μὲ τὴν καταστροφὴν. Ὑπερβαίνει εἰς τὴν ἀγριότητα ὅλους τοὺς ληστὰς καὶ ὅλους τοὺς λεηλάτας, ὅσους εἶδε καὶ ὅσους θὰ ἰδῇ ἀκόμη ἡ Γῆ. Κανεῖς Ἀττίλας, ἢ Ἀλάριχος, Οὐννος, Τάρταρος, Σαρακηνὸς ἢ Τουρκομάνος δὲν εἶχε ποτὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὀλέθρου, τὸ ὁποῖον εἶχε αὐτὸς ὅταν, ἀρματωμένος μὲ βροντὰς, μὲ ὑέτους καὶ μὲ ἀνέμους ἐπιπίπτει εἰς τὴν ἀχμάζουσαν Χλωρίδα καὶ συντριβεῖ τοὺς βλαστοὺς τῆς καὶ δηῶνει τοὺς ἀγρούς τῆς καὶ λεηλατεῖ τοὺς ἀνθῶνας τῆς καὶ σπεῖρει στὴν διάβασίν του τὴν ἀκρίδα καὶ τὸν περονόσπορον.

Αὐτὴν τὴν ἀγριότητα τοῦ μεγάλου ἐπιδρομέως εἶχε καὶ ὁ τελευταῖος Μάιος, ὁ μὴν τοῦ ὁποῖου μᾶλλον ἢ ἀναχώρησις ἔπρεπε νὰ ἐορτάζεται καὶ ὄχι ἡ ἔλευσις. Ἡ Γεωργία, ἡ Ἀμπελοργία — ἡ Παραγωγή — ὑπέστησαν πάλην ὀδηγηρὰν, ὅπως καὶ πέρυσιν, καὶ ἴσως ὀδηγηροτέρα νῦν, τὴν πληγὴν τοῦ μανιακοῦ μαστιγοφόρου, ὅστις, ἀφοῦ ἐπανεφέρε τὸ γιόνι εἰς τὴν Πάρνηθα καὶ τὰ παλτὰ εἰς τὰ ἀνύποπτά μας σώματα, ἐγόρτασε τὴν ἀγριότητά του καταστρέψας τὴν σιτοπαραγωγὴν, καὶ βυρσοδομήσας τὴν ἀμπελοφυτεῖαν.

Μήπως ὑπάρχει κάποιον σάπιο καὶ στὴν Δημιουργίαν καὶ τὰ στοιχεῖα δὲν ὑποτάσσονται πλέον στοὺς αἰωνίους κανόνας, ἀλλ' ὅ,τι πλάττει ἡ Γῆ τὸ κατακόπτει ὁ ἀνεμὸς καὶ ὅ,τι γενεσιουργεῖ ὁ ἥλιος τοῦ Ἀπριλίου τὸ πνίγει μίαν καταιγὶς τοῦ Μάη;

«Δὲν εἶν' ὁ βίος Μάιος αἰώνιος...» εἶπεν ὀδυρόμενος ὁ ποιητὴς τοῦ καιροῦ τῆς ψευτιᾶς. Ἀλλ' εἶνε εὐτύχημα, ὅτι οὔτε ὁ βίος εἶνε αἰώνιος, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ὁμοιάζῃ ἐνὸς τέτοιου

Μαῖου, οὔτε οἱ ποιηταὶ τῶν θρηνοῦμένων Μαῖων εἶνε αἰωνόβιοι.

*

Μολαταῦτα, μέσα στὴν ἀπαισίαν συννεφίαν του, ἔλαμψαν ὀλίγα στιγμὰι ποιητικῆς ὠραιότητος καὶ ζωηρᾶς φαιδρότητος: ἦσαν αἱ ὠραὶ τῶν «Ἀνθεστηρίων» αὐτῆς τῆς ὠραίας ἀναγεννήσεως μιᾶς ἐκ τῶν ἀττικωτέρων ἐορτῶν τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος.

Χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν Κυριῶν τοῦ εὐγενοῦς συνδέσμου, ὅστις τὴν διωργάνωσε, τὸ πάρκον τοῦ Ζαππείου ἔγεινε δι' ὀλίγας ὥρας ἡ καρδιά τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν ὁποίαν συνεφορήθη ὅλη ἡ ἐπιστημότης, ὠραιότης καὶ ἡ εὐθυμία των. Ὁ Βασιλεὺς ἐκήρυξεν... ἰδιοχείρωσ τὸν ἀβρότερον ἐκ τῶν πολέμων, τὸν φαντασμαγορικὸν πόλεμον, τοῦ ὁποῖου τὰ μόνα θύματα ἦσαν τὰ πέταλα τῶν ῥόδων, τὸν πόλεμον, τὸν διεξαγόμενον μὲ εὐωδίας.

Ἀλλ' ὁ θριαμβευτὴς δὲν ὑπῆρξεν ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης: ὑπῆρξεν ἡ κυρία Σπῆμαν — διπλοθριαμβευτής: ἐκτὸς τοῦ Βασιλέως, τὸν ὁποῖον ἦτον φυσικὸν νὰ νικήσῃ γυναῖκα αὐτή, εἰς ἕναν ἀβροπόλεμον, ἐνίκησε συγχρόνως εἰς τὴν ἀνδρικὴν διοργανοτικότητα, ἀφοῦ εἰς τὴν ἰδικήν της ἀφείλεται ὅλη ἡ ὠραία ἐπιτυχία μιᾶς ἐορτῆς, ἡ ὁποία θὰ καθιερωθῇ μεταξὺ τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐορτῶν.

*

Ποῦ εὐρέθη ὁ ἀμύθητος ἐκεῖνος θησαυρὸς ῥοδοπετάλων, κατόπιν τῆς καταστροφῆς τοῦ προηγῆθη; Ζητήσατέ το αὐτὸ τὸ θαῦμα εἰς τὴν μαγικὴν δύναμιν τοῦ μυστηριώδους αὐτοῦ μηνός, ὁ ὁποῖος καταστρέφει καίαναν δημιουργεῖ μὲ εὐκολίαν γόητος.

Πραγματικῶς, ὑπάρχει, νομίζω, κάποιον κενὸν στὴν ἐπιστήμην: πιθανὸν στὴν Μετεωρολογίαν, ἀφοῦ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀναζητηθῆ τί συμβαίνει καὶ ὁ μὴν αὐτὸς σημειώνει πάντοτε τὴν διάβασίν του μὲ ἀλλόκοτα περιστατικά, μὲ

απαισίας παραδόσεις, με τραγικά συμβάντα. Ο λαός τὸν δεισιδαιμονεῖ καὶ ὁ λαὸς πάντοτε ἔχει δίκαιον εἰς τὰς πεποιθήσεις του. Ἴσως ἐπειδὴ βασίζονται εἰς τὴν παρατήρησιν, καὶ ἡ παρατήρησις εἶναι ἡ ἀπλουστερά ἀλλὰ καὶ ἡ θετικωτέρα ἐπιστήμη.

Μετρήσατε τὰς προχειροτέρας ἀπασιότητας τοῦ Μαΐου ποῦ παρήλθε :

Ἀπηγορεύοντο οἱ γάμοι. Ἐνέσκηψαν αἱ καταιγίδες. Ἐπέπεσεν ἡ ἀκρίς. Ἦοργισεν ὁ περὶ νόσπαρος. Τὰ φρενοκομεῖα ἐδέχθησαν τοὺς περισσοτέρους ἀσθενεῖς. Τὰ νεκροταφεῖα τοὺς ἀφθονωτέρους αὐτοχείρας. Ἡ πρόσδος τῆς Ἀεροπορίας ἔσχε δύο ἐπίσημα θύματα : τὸν Γάλλον Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ὅστις ἐφορευέθη καὶ τὸν Γάλλον Πρωθυπουργόν, ὅστις ἐτραυματίσθη σοβαρώτατα, ἀπὸ τὴν πτώσιν τοῦ ἀεροπλάνου. Ἡ θάλασσα ἔκαμε καὶ αὐτὴ τὸ τρομερὸν μέρος τῆς, συγκρούσασα ἢ βυθίσασα τόσα πλοῖα, ὅσα δὲν ἔβλαψε τὸν χειμῶνα.

Τόσαι συμφοραὶ εἰς ἓνα μῆνα, εἰς Κράτη εἰς Ἰδέας καὶ εἰς ἄτομα, ποῦ ἀραγε πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν ; Θὰ εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολίαν, μοιραῖον εἰς τὸν Μαῖον νὰ γοητεύη καὶ νὰ καταστρέφῃ, ὅπως εἶναι μοιραῖον εἰς μερικοὺς ἀνθρώπους νὰ προξενοῦν τόσον μεγαλείτερον κακόν, ὅσον εἶναι μεγαλείτερον τὸ θέλητρον τῶν. Ὑπάρχει καὶ γρουσουζικὴ μὴν ὅπως ὑπάρχει ἀνθρώπος ἐπαληθεύων τὸ κακοποιῶν αὐτὸ ἐπίθετον.

*

Ἐν τῷ μεταξῷ, μία ἐθνικὴ μας ἐργασία ἐξηκολούθησε νὰ ἀναπτύσσεται χωρὶς νὰ τὴν ἐπηρεάζουν αἱ περιπέτειαι τῶν ἀτόμων καὶ αἱ ἀναστατώσεις τῶν στοιχείων. Εἶναι ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ὁ ὁποῖος καὶ κατὰ τὸν μῆνα ποῦ ἀπῆλθεν ἐσυνέχισε τὸν κοπιώδη, ἀλλὰ, τιμητικὸν ἀνήφορον πρὸς τὴν ἀνύψωσιν.

Συντελεσθήκατε κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων αὐτῶν ἡμερῶν τῆς εὐκράτου ἐποχῆς ἐργασία τόση καὶ τοιαύτη ὅση ἀρκεῖ διὰ νὰ τιμῆσῃ καὶ τὸν ζῆλον τῶν εὐγενῶν Γάλλων διοργανωτῶν καὶ τὴν φιλοτιμίαν τῶν στρατιωτῶν μας. Ἡ στρατιωτικὴ κίνησις τοῦ λήξαντος μηνὸς συνεκέντρωσε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἔθνους ὀλοκλήρου, τὸ ὁποῖον, μετ' εὐλογον στοργὴν παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν κίνησιν αὐτὴν τοῦ στρατοῦ τοῦ πρὸς τὴν θετικωτέραν ἐξ ὄλων τῶν προόδων, ὅσας ἔλπιζε καὶ μετὰ βθεῖαν ἀγαλλίασιν βλέπει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ὅτι θὰ δικαιούται μετ' ὀλίγον νὰ ὑπερηφανεύεται μετὰ τὸν στρατὸν του.

Τὴν ποίησιν τῆς ἀνόδου εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ὑμηττοῦ ἐπηκολούθησαν δύο μεγάλοι ἀσκήσεις εἰς τὰς ὁποίας ὀλοκλήρως ἡ φρουρὰ τῶν Ἀθηνῶν ἔλαβε μέρος, ὑπὸ τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Ἐντοῦ. Τὰ συμπεράσματα τῆς κινήσεως αὐτῆς ὑπῆρξαν ἰκανο-

ποιητικώτατα διὰ τὴν ἀντίληψιν, τὴν ἀντοχὴν καὶ πρὸ πάντων τὴν θέλησιν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν μας νὰ διδαχθοῦν εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν ἐπιστήμην.

Ἄλλ' ἦτον δυνατόν νὰ μείνη ἄγονον εἰς τὴν στρατιωτικὴν ψυχὴν μας τὸ πῦρ μετὰ τὸ ὁποῖον ἦλθον νὰ τὴν διακαύσουν καὶ νὰ τὴν ἐξάγουν τὰ τέκνα μιᾶς Γαλλίας ;

Ε. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

Η ΠΟΙΗΣΙΣ

Ο «*Ανθισ*» ἑνος δρόμος». Στέφανου Δάφνης. Δὲν πιστεύω τίτλος νὰ ἐταίριασε ποτὲ τόσο καλὰ μετὰ τὸ περιεχόμενον ὅσον αὐτὸς, τῆς συλλογῆς τοῦ Στέφανου Δάφνης. Καὶ πραγματικῶς εἶναι παντοῦ ὁ ποιητικὸς τοῦ δρόμος, ἐμάτος ἀνθη ποῦ ὁ ποιητὴς ἐκαλλιέργησε μ' ὅλους τοὺς ἱεροὺς πόθους τῆς νεότητος, μ' ὅλα τὰ ἰδιώδη τοῦ ποιητοῦ, μ' ὅλη τὴν ὀρμότητα τῆς σκέψεως.

Στὴ σταδιοδρομίᾳ αὐτῇ βλέπουμε τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μ' ὅλα τὰ ὄραματα τῆς ψυχῆς του, μ' ὅλες τῆς ἀρμονίαις τῆς λύρας του. Ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ ποιήματα ἡ διαφορὰ εἶναι πολὺ μεγάλη. Ὁ ποιητὴς σὲ κάθε του βῆμα θαυμασια ἐκτυλίσσεται, εὐρύνεται καὶ ἀγκαλιάζει κατὰ τι περισσότερο, ποῦ γίνεται πλέον συγκεκριμένο, πλέον φωτεινὸ, πλέον ἀρμονικόν. Στὰ πρῶτα τοῦ ποιήματα ἀκούει κανεὶς κατὰ μελωδικόν, ἀκούει μόνο τὸ κελάδισμα τῶν πουλιῶν, μὰ στὰ τελευταῖα, μέσα στὴ μελωδίᾳ ἀκούονται ἡ ἀρμονίαι ἐκεῖνες ποῦ κλειοῦν τὸ λύγισμα καὶ τὸ τρεμουλιασμα ἐκεῖνο ποῦ ἀνῆκει στὰ μυστήρια τῆς τέχνης. Ἀπὸ τοὺς πρῶτους στίχους του φαίνεται πῶς ἀτενίζει τὸ φῶς, πῶς ἔχει φτερὰ νὰ πετάξῃ, πῶς ἔχει πολλὰ ὡς ἀνθρώπος νὰ πῆ, τὰ ὁποῖα θὰ υἱοθετήσῃ ἡ τέχνη σήμερα. Καὶ πραγματικῶς, ἄς μᾶς τὸ ἐπιτρέψῃ ἡ μετριοφροσύνη τοῦ ἀγαπητοῦ Στέφανου Δάφνης νὰ ποῦμε πῶς ἡ ἐξέλιξις του μᾶς καταπλήττει, πῶς ποιήματα σὰν τὸ *Τραγοῦδι τῆς Κακίας*, σὰν τὴν *Anima Dolens*, σὰν τὸ *Μεγάλο Ἦσκιον*, σὰ *Μία Νύχτα Καλοκαιρινή*, σὰν τῆς *Δώδεκα Ὁρῆς* (τὰ δώδεκα θαυμάσια σονέττα), γράφονται μία μόνη φορὰ καὶ πῶς ὁ ποιητὴς τῶν λαθαινει ὑπέροχῃ θέσιν στὴν ποίησίν μας ποῦ κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ τοῦ διαμφοισθητῆσῃ.

Στὰ εἰρημμένα ποιήματα καὶ σὲ μερικὰ ἄλλα, δὲν εἶναι πλέον ὁ ποιητὴς ποῦ προσέγει περισσότερο στὴν ἐξωτερικὴ μορφή παρά στὴν οὐσία. Τώρα οὐσία καὶ μορφή ἐνώνουνται μετὰ τόσην ἀρμονίαν, μετὰ τόσην τέχνην ποῦ πραγματικῶς μαγεύουν. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ἔχει ὁ Στέφανος Δάφνης ἀνεπτυγμένο στὸν ὑπερτάτο βαθμὸ τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα. Ἡ γλῶσσά του ἔχει ὅλους ἐκεῖνους τοὺς χρωματισμοὺς, ὅλη ἐκεῖνη τὴν ἀνθηρότητα τῆς ζωῆς. Δὲν ὑπάρχει λέξις ποῦ νὰ μὴ βγαίνει ἀπὸ τὴν ψυχὴν του, ποῦ νὰ μὴ ἀντιπροσωπεύῃ τῆς ὡραίας ἰδέας του, τὸ βάθος

τοῦ αἰσθηματός του. Ἐέρει νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν καὶ νὰ τὴν ἐκφράσῃ εἰλικρινά, ἀπλά, φωτεινὰ μέσα σὲ στίχους ἀριστοτεχνικούς, πλούσιους ἀπὸ ἀρμονία καὶ ἀπὸ ζωὴ.

Στῆς *Δώδεκα Ὁρῆς* βρίσκονται σονέττα, τὰ ὁποῖα εἶναι τέλεια. Τὸ *Κυπαρισσάκι* εἶναι ἀληθινὸ ἀριστούργημα γιὰ τὴν βαθειὰ του μελαγχολία, γιὰ τὴν φιλοσοφικὴν πνοὴν ποῦ τὸ διαπνέει, γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς ἀρμονίας, γιὰ τὸ βάδισμα ἐκεῖνο τοῦ ἐνδεκασυλλάβου, ποῦ μόνο τὸ βρίσκει κανεὶς στὰ μεγάλα σονέττα τῶν Ἰταλῶν.

Τὸ κυπαρίσσι δὲν εἶναι ἐδῶ πλέον τὸ σύμβολο τῶν ρωμαντικῶν. Ὁ ποιητὴς δὲ σὲ ὀδηγεῖ σὲ κανένα κοιμητήριον, μὰ ἀπλά, μαγευτικὰ ἀποτείνεται στὸν ἀδελφὸν του ποῦ εἶχε φυτέψῃ ἓνα κυπαρισσάκι στὴν αὐλή τους. Πόσον ὡραία εἶναι ἡ ἀντίθεσις ! Τὸ δέντρο ἀνεβαίνει καὶ ὁ ἀνθρώπος κατεβαίνει, τὸ ἓνα πηγαινεὶ νὰ συναντήσῃ τὸ φῶς καὶ ὁ ἄλλος νὰ βυθιστῆ στὸ σκότος. Κι' ὅμως αὐτός, ὡς θὰ ἐνόμιζε κανεὶς, δὲν εἶναι πεσσιμισμός. Μέσα στὸ βάθος τῆς μελαγχολίας κρύβεται κατὰ ποῦ παρηγορεῖ, ποῦ ἀνυψώνει, λὲς καὶ νὰ ἐβλέπαμε τὰ πρῶτα βήματα μιᾶς κατακτῆσεως ; καὶ τὸ θρίαμβο τῆς ψυχῆς στὸ κυπαρισσάκι ἐκεῖνο. *Με κλάδον εἰρήνης*, αὐτὸ τὸ σονέττο ἔχει κατὰ ποῦ μὲ μαγεύει, ἔχει κατὰ λυγίσματα, κατὰ τρεμουλιασματὰ πολὺ σπάνια στὴ τέχνη. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ σονέττα εἶναι πρῶτης τάξεως καὶ λυποῦμαι πῶς ὁ γῶρος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ πῶ περισσότερα. Τοῦτο μόνον λέγω ὅτι ὁ *Ανθισμένος Δρόμος* δὲν ἔχει μόνον ἀνθη, ἀλλὰ καὶ δάφνες ὅχι λίγες νὰ μᾶς δείξῃ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

** Ὁ κ. Ἰούλιος Κλαρετῆ, ταξειδεύσας εἰς Ρουὰν τὴν πατρίδα τοῦ Φλωμπέρ γράφει χαρακτηριστικώτατα ἀνέκδοτα περὶ τοῦ μεγάλου τούτου υυβιστοριογράφου.

** Ὁ Φλωμπέρ εἶχε σατυρίσει τοὺς συμπατριώτας του καὶ ἐπὶ πολὺ δὲν ἔμποροῦσαν νὰ τοῦ τὸ συγχωρήσουν ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ Ταρασκόνιοι εἰς τὸν Δωδέ.

** Ἐξῆ δὲ στενοχωρημένος, ὡς φαίνεται, εἰς μίαν του ἐπαυλιν εἰς τὸ Κροασσὲ εἰς τὰ πέρειξ τοῦ Ρουὰν.

** Μὲ τριαντάφυλλα καὶ αἰγοκλήματα ἦταν στολισμένο τὸ σπίτι αὐτό. Μπροστὰ του ἐξάπλωνετο ἡ πλέον ποιητικὴ θεὰ μετὰ τὸν ποταμόν.

** Καθὼς ὅμως βεβαίως ὁ Εὐγένιος Νοέλ, φίλος τοῦ Φλωμπέρ ὁ γράψας ποιητικώτατον ἔργον τὴν «*Ζωὴν τῶν λουλουδιῶν*» — ὁ συγγραφεὺς τῆς «*Κυρίας Μποβαρῦ*» — δὲν ἀγαποῦσε τὴν φύσιν.

** Ἐκλείνει τὰ παράθυρά του ἐρμητικῶς

πρὸς τὴν ὡραίαν θεάν, ἡ ὁποία ἀνοίγετο πρὸ τῆς ἐπαυλεώς του.

** Ἐξωργίζετο ἀπὸ τὸν κατὰ συνθήκην θαυμασμὸν τῶν ἀστῶν πρὸς τὴν φύσιν, ὡς ἔλεγε.

** Εἰς τὴν ἐπαυλιν του αὐτὴν συνθήκως ὁ Φλωμπέρ ἤρχετο ν' ἀναπαυθῆ ἀπὸ τὴν πολλὴν του ἐργασίαν. Ἀλλὰ καιρὸς πρὸς πραγματικὴν ἀνάπαυσιν δὲν ὑπῆρχε.

** Εἰς τὰς *Ἐπιστολάς στὴν ἀνηψιά μου* ὁ Φλωμπέρ φαίνεται διηγούμενος μετὰ πολλὴν λύπην τὰς οικονομικὰς του στενοχωρίας.

** Τὰ ἔργα του δὲν τοῦ ἀπέφεραν οὔτε τὸ εἰκοστὸν οὔτε τὸ ἑκατοστὸν τῶν ὄσων ἀπέφεραν εἰς τοὺς χειροτέρους μυθιστοριογράφους.

** Ἡ ὡραία ἐπαυλις τοῦ Φλωμπέρ δὲν ὑπάρχει πλέον. Κατεδαφίσθη.

** Ἀπὸ τὸ Ρουὰν ἐπίσης ἦτο ὁ μέγας δραματικὸς Κορνήλιος.

** Σώζεται ἐν μέρει τὸ ἀγροτικὸν οἰκογενεακὸν του σπῆτι ἐπισκευασθὲν ἐσχάτως ὑπὸ τῆς Νομαρχίας.

** Μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι φαίνεται μιὰ πέτρα. «*Σ'* αὐτὴν ἐδῶ τὴν πέτρα, εἶπε κάποιος χωρικὸς εἰς τὸν κ. Κλαρετῆ, ὁ Κορνήλιος ἐπατοῦσε γιὰ νὰ καθαλικεύῃ τὸ μουλάρει του. Δὲν ἦτο περίφημος καθαλάρης καὶ τοῦ ἐχρειάζετο αὐτὸ τὸ στήριγμα.

** Ἐκεῖ κοντὰ φαίνεται μιὰ ἄλλη πέτρα. *Σ'* αὐτὴν ἐκάθητο ὁ Κορνήλιος καὶ ἔγραφε τὰ ἔργα του.

** Στὸ ἀναμνηστικὸν αὐτὸ σπῆτι ποῦ εἶναι καὶ μουσεῖον πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς τὸν Κορνήλιον ἢ ἀναφερομένων εἰς αὐτὸν ὑπάρχουν καὶ μερικαὶ εἰκόνες.

** Μία τοῦ Μεσσοῖνιέ μετὰ κραγιόνι. Παριστάνει τὸν Κορνήλιον βαδίζοντα πεζῆ.

** Ἐπίσης χαλκογραφημένον ἀντίτυπον τοῦ Ζερὸμ «*Μία Συνεργασία*». Ὁ Μολιέρως καὶ ὁ Κορνήλιος συνθέτοντες τὴν «*Ψυχὴν*».

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

** Ἀπὸ τὴν Ἐκθεσιν τῆς Ρώμης ὅσον ἀφορᾷ εἰδικῶς τὸ ἐλληνικὸν καλλιτεχνικὸν τμήμα ἔφθασαν εἰδήσεις μαζῆ μετὰ τὸν ἐπιστρέψαντα ἐκεῖ πρόεδρόν του κ. Γ. Ἰακωβίδην.

** Φαίνεται, ὅτι ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῶν ἔργων τῆς νεοελληνικῆς τέχνης δὲν ὑπῆρξε τόσῳ ἀπογοητευτικῇ ὅσῳ ἠθέλησαν μερικοὶ νὰ παραστήσουν.

** Τὸ ἐλληνικὸν τμήμα ἦτο ἀσυγκρίτως ἀνώτερον τοῦ Βουλγαρικῶν καὶ τοῦ Ἑλβετικοῦ, ἔμποροῦσε δὲ νὰ εἶναι καλλίτερον, εἰάν ἐγκαίρως ἐλαμβάνετο πρόνοια νὰ σταλοῦν περισσότερα ἔργα, διότι ὑπῆρχε γῶρος.

** Αἰφνης ἓνας Ἰσπανὸς ζωγράφος εἶχε δι' ἑαυτὸν περισσότερον γῶρον ἀφ' ὅ,τι ὅλοι οἱ Ἕλληνες ζωγράφοι μαζῆ.

Ο ΚΟΣ Ν. ΚΑΡΑΒΙΑΣ
(Υπό Θαλείας Ν. Φλωρά - Καραβία)

** Δέν υπήρχε λοιπόν περιορισμός ως πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῶν ἔργων δι' ἓνα ἕκαστον Ἕλληνα καλλιτέχνην.

** Ἔργα φαίνεται, ὅτι δέν ἐπωλήθησαν οὔτε θὰ πωληθοῦν. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ τὸ ὑπέρογκον τῶν τιμῶν, τὰς ὁποίας τινὲς ἐκ τῶν συμμετασχόντων ἑλλήνων καλλιτεχνῶν ἐσημείωσαν εἰς τὰ ἔργα των.

** Ὁ γλύπτης καὶ συνεργάτης μας κ. Θωμᾶς Θωμόπουλος ἐτοιμάζει καὶ πάλιν ἰδίαν ἐκθεσιν τῶν ἔργων του εἰς τὸ Ζάππειον.

** Ἡ κορωνὴ τῶν ἔργων αὐτῶν θὰ εἶνε ἡ προτομὴ τοῦ Ἀμερικανοῦ ζωγράφου Σουόν.

** Καλὴν συλλογὴν ἔργων ζωγραφικῆς ἔχει ὁ κ. Θ. Βελλιανίτης.

** Ὁ ἐκ Βουκουρεστίου ἐπανελθὼν ζωγράφος κ. Ὁ. Φωκᾶς ἔφερε πολλὰ τοπία ἐμπνευσθέντα κατὰ τὴν εἰς Ρουμανίαν διαμονὴν του.

** Ἐκτὸς τοῦ κ. Γ. Ἰακωβίδου εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς Ρώμης μετέβη καὶ ὁ ζωγράφος κ. Παῦλος Ματθιόπουλος.

** Διὰ τὸ πορτραῖτο τοῦ Λύτρα τοῦ κ.

Ματθιοπούλου, τὰ ἰταλικά φύλλα ἔγραψαν εὐφύμως.

** Ἐπίσης καὶ διὰ τὰ ἔργα τοῦ συνεργάτου μας καλλιτέχνη κ. Λουκᾶ Γεραλή.

** Δημοσιεύομεν σήμερον δύο νέα ἔργα τῆς Κας Θαλείας Φλωρά - Καραβία, ἓνα πορτραῖτο τοῦ τόσω συμπαθοῦς ποιητοῦ καὶ διευθυντοῦ μιᾶς τῶν ἐξοχωτέρων ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ «Ἐφημερίδος» κ. Ν. Καραβία, καὶ συζύγου τῆς καλλιτέχνης, καθὼς καὶ ἓνα σκίτσο τῆς Κας Κυβέλης Θεοδωρίδου.

** Ἡ Κυρία Θάλεια Φλωρά - Καραβία μᾶς ἐτίμησε καὶ διὰ τῆς ἀποστολῆς ἄλλων ἔργων, τὰ ὁποία θὰ δημοσιεύσωμεν προσεγῶς.

** Εἰς τὰ ἔργα αὐτὰ εἶνε καταφανὴς ἀξιοσημείωτος ἐξελίξις πρὸς τὴν τελειότητα τῆς τέχνης, ἡ ὁποία δίδει εἰς τὴν Κυρίαν Φλωρά - Καραβία μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν καλλιτεχνίαν.

** Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σημειοῦμεν ἐπανορθοῦντες ἀνακρίθειαν ἐκ τῶν βιογραφικῶν πλη-

ροφοριῶν ὅπου ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν ὠραῖόν του χαρακτηρισμὸν περὶ τῆς Κυρίας Φλωρά - Καραβία ὁ συνεργάτης μας κ. Θωμᾶς Θωμόπουλος, ὅτι ἡ καλλιτέχνης ἐγεννήθη εἰς τὴν Σάτιστας τῆς Μακεδονίας καὶ ὄχι εἰς τὰς Σέρρας.

** Ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ τμήμα τῆς γλυπτικῆς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ὁ διορισθεὶς νέος καθηγητῆς κ. Γ. Μπονάκος εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀποθανόντος Ιαζάρου Σώχου.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

** Τὰ ὑπαίθρια θέατρα δίδουν πλέον τακτικῶς τὰς παραστάσεις των.

** Πρὸς τὸ παρὸν παίζονται ξένα ἔργα. Κάνενα πρωτότυπον ἑλληνικὸν δέν ἀνεφάνη ἀκόμη.

** Ἐκ τῶν ξένων τὸ «Après moi» τοῦ Μπερστάιν ἀριθμεῖ τὰς περισσοτέρας παραστάσεις εἰς τὸν θίασον τῆς Κας Κυβέλης Θεοδωρίδου καὶ φαίνεται, ὅτι θὰ παρασταθῇ πολλακίς κατὰ συνέχειαν παρὰ τὰς ἀντιθέτους καλλιτεχνικὰς προβλέψεις τοῦ κ. Ξενοπούλου.

** Ἔως τώρα ὁ σκηνικὸς μεταποιητῆς πολλῶν ἐξαιρετῶν διηγημάτων του ἐφοβεῖτο τοὺς ἑλληνας συναδέλφους του μὴ τυγὸν πηδήσει κινεῖς εἰς τὸν περίβολον τοῦ θεάτρου τούτου.

** Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ὁμοῦ τοῦ κ. Μπερστάιν ἐν Ἀθήναις, αἱ ἀνησυχίαι τοῦ συγγραφέως τοῦ «Πειρασμοῦ» προσέλαβον ἐκφραστικώτερον χαρακτῆρα μέσω χρονογραφημάτων πρὸς ἔντεγγον καταπολέμησιν τῶν συμφερόντων ἐπὶ τέλους τοῦ θεάτρου τούτου.

** Ἄλλ' ὁ κ. Θεοδωρίδης ἐννοήσας τὸ τέχνασμα ἀπαντᾷ πάντοτε μὲ Μπερστάιν.

** Ἐλπίζεται ἐν τούτοις ἐὰν ὑπάρξῃ ἔλλειμμα ἐκ τῆς τοιαύτης πολεμικῆς νὰ καλυφθῇ ἐκ τῆς δωρεᾶς τῆς «Φωτεινῆς Σάντρη» πρὸς τὴν Κας Κυβέλην Θεοδωρίδου.

** Δέν εἶνε κινεῖς ὅ,τι φαίνεται. Συνεπεῖα τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ κ. Καρκαβίτσα εἰς τὰς «Ἀθήνας» περὶ τοῦ κ. Ξενοπούλου, ὁ τελευταῖος οὗτος μᾶς ἀποκαλύπτει, ὅτι τόσω σπουδαῖον ἔργον εἶνε ἡ «Στέλλα Βιολάντη» ὥστε κατὰ τὴν παράστασιν τῆς ὁ κ. Κ. Παλαμᾶς ἐθεάθη θεητῶν εἰς τὸ βῆθος τοῦ θεωρείου του.

** Ἐὰν τὰ δάκρυα αὐτὰ δέν ἦσαν χροκοδείλια, εἶνε φανερὸν σημεῖον ὅτι ἡ σπουδαιότης ὑπόθεσις τοῦ ἔργου ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ὁποίας ἔχουν γραφῇ τοῦλάχιστον γίλια μελοδοάματα, εἶνε ἀκόμη ἀρκετὴν ἰσχυρὰ διὰ νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὰ τόσον ἀποκαλυπτικὰ αὐτὰ αἰσθήματα.

** Ἀναμένεται ἐναγωνίως τὸ προαγγελθὲν παρὰ τοῦ κ. Δ. Κοκκίνου θεατρικὸν ἔργον

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Μουσικὸς Σύλλογος «Ἀπόλλων». Τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου «Ἀπόλλωνος» περιφανὲς ἔργον

Η ΚΑ ΚΥΒΕΛΗ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ
(Σκίτσο τῆς Κας Θαλείας Φλωρά - Καραβία)

εἶνε τὸ Ὁδεῖον Λόττνερ, τὸ ὁποῖον ἔδωκε τὴν πραγματικὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀπολύτως καλλιτεχνικῆς μουσικῆς κινήσεως εἰς τὴν χώραν μὲ τὰ θαυμάσια ἔργα, τὰ ὁποία ἐξέτελεσε μέχρι τοῦδε. Ὁ Μουσικὸς Σύλλογος «Ἀπόλλων» ὑπόσχεται ἀκόμη πολλὰ διὰ τὸ Ὁδεῖον Λόττνερ χάρις εἰς τὸ νέον του διοικητικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ἐξέλεξαν. Τὸ νέον συμβούλιον ἀποτελεῖται ἀπὸ φιλομούσους καὶ δραστηρίους ἀνδρας τοὺς κ. κ. Κλεάνθη Ι. Ζάννον, Γ. Ν. Κοφινᾶν, Ἰωάν. Ἀθηνογέννην, Θεμ. Κανάρην, Πέτρον Σαρόγλου, Ἄρ. Δ. Σγορτσανίτην, Ἐπ. Χαρίλαον, Περικλῆν Μαζαράκη, Δ. Ι. Τσάτσον, Γεώργιον Ματθαίουπουλον, Γρ. Ρακτιβᾶν καὶ Β. Α. Μάτσαν.

Η ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ πεντηκονταετηρὴς τοῦ «Χρόνου». Μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας γαλλικὰς ἐφημερίδας, ἂν μὴ ἡ σπουδαιότερα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιστημότητα τῶν πληροφοριῶν τῆς, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων, ὁ παρισινὸς «Χρόνος» ἐώρασε τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς τῆς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἡ συντηρητικὴ αὐτὴ ἐφημερίς μεταβάλλει μορφήν, αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν σελίδων τῆς καὶ προσχωρεῖ εἰς

όλους τους δημοσιογραφικούς νεωτερισμούς. Ός προς τοῦτο κάμνει καὶ αὐτὴ ὅ,τι ἐπιβάλλουν αἱ περιστάσεις. Ἐὰν θέλῃ κανεὶς νὰ ζήσῃ πρέπει νὰ ἐξελίσσει. Ἡ ἀκίνησις εἶναι θάνατος. Ἀλλὰ μὲ ὄλους τῆς τοὺς νεωτερισμοὺς ἡ ἐφημερὶς αὕτη παρέμεινε πιστὴ εἰς τινὰς καλὰς δημοσιογραφικὰς παραδόσεις. Οὕτω διετήρησε τὴν ἀνωθυμίαν τῆς ἀρθογραφίας. Τὰ ἄρθρα τῆς πρώτης σελίδος δὲν φέρουν ὑπογραφήν. Ἡ ἐφημερὶς οὕτω κατανατᾷ ἕνα εἶδος ἠθικοῦ προσώπου καὶ ὅταν ὑποστηρίζῃ ὀρθὰς γνώμας δύναται νὰ ἐπιβάλῃ ταύτας ἀσφαλέστερον. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν δὲ τῆς ἀκριβείας τῶν ἐδημοσιωμένων ὁ «Χρόνος» παρέμεινε πάντοτε πιστὸς εἰς τὴν ἀλήθειαν ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶνε δυνατόν διὰ μίαν ἐφημερίδα. Ὑπόσχεται δὲ νὰ μὴ θυσιάσῃ αὐτὴν τὴν καλὴν ἀρχὴν εἰς τὴν νέαν του μορφήν.

Ἡ «Ἐφημερὶς». Μεταξὺ τῶν σοβαρωτέρων ὀργάνων τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου διεκδικεῖ μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις ἡ πρὸ ἐνὸς ἡδὴ περὶ τοῦ ἔτους ἐκδιδόμενη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω τίτλῳ ἐφημερὶς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διακεκριμένου συναδέλφου κ. Ν. Καραβία. Ἡ «Ἐφημερὶς» φύλλον καλῶς ἐκτυπούμενον, ἐκτάκτου ἐνημερότητος, μὴ φειδόμενον δαπανῶν διὰ πλήρεις τηλεγραφικὰς ἀνταποκρίσεις, τηρεῖ πάντοτε ἀνεξάρτητον γνώμην, τὴν ὀρθοτέραν ἐπὶ ὄλων τῶν ζητημάτων. Δι' αὐτὸ κατέκτησεν ἀμέσως τὴν ἀπειρον ἐκτίμησιν καὶ πεποιθήσιν ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Αἰγύπτου.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Ὁ Μποῆμ καὶ αἱ συνεντεύξεις του. Ἰς τὰς «Ἀθήνας» ὁ κ. Μῆτσος Χατζόπουλος (Μποῆμ) ἐδημοσίευσεν σειράν συνεντεύξεων μετὰ λογίων. Κυρίως δὲν εἶνε συνεντεύξεις αὐταί. Ὁ κ. Χατζόπουλος ἐπεδίωξε τὴν στιγμιαίαν ἔκφρασιν γνώμης ἰδίως περὶ προσώπων καὶ αἱ κρίσεις αὐταὶ ἐπροκάλεσαν ἀρκετὸν θόρυβον. Ἐὰν δὲν ἔχωμεν ἐξ αὐτῶν θετικόν τι καὶ σπουδαῖον συμπέρασμα περὶ τῶν σκέψεων ἐκάστου ὡς πρὸς τὰ ζητήματα, τὰ ὅποια ἠδύνατο ν' ἀπασπώσῃ τὸς φιλολογοῦντας, ὥστε νὰ σχηματίσωμεν γνώμην περὶ μιᾶς οἰασδῆπτε συντελουμένης ἐργασίας καὶ πνευματικῆς κατευθύνσεως ἔχομεν ὅμως τὸ θλιβερῶς χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τῆς ἀτομικῆς ἀνακηρύξεως ἐνὸς «ἐγώ», τὸ ὅποιον δὲν δικαιολογεῖ καμμία ἀνάλογος πρὸς τὰς ἀξιώσεις του ἐργασίας. Τὸ «ἐγώ» αὐτὸ ἐτονίσθη μὲ τὰς ἀγριωτέρας κραυγὰς ἰδίως ἀπὸ μερικῶν ἐκ τῶν νεωτέρων. Ἐνας ἐξ αὐτῶν εἶχε τὸν ἠρωϊσμὸν ν' ἀναγνωρίσῃ ποιητὴν μόνον τὸν ἑαυτὸν του καὶ κατ' ἐπιείκειαν καὶ ἕνα ἄλλον. Αὐριον ἀσφαλῶς θ' ἀπαρνηθῆ καὶ τοῦτον φθάνων τὴν ἀπομονωτικὴν δόξαν ἐνὸς

«παλαιῶν εἰδώλου» (εἶνε ἡ χαρακτηριστικὴ ἔκφρασις τῶν νεωτέρων) τὸ ὅποιον πρὸ πολλοῦ ἐγκατελείφθη παρὰ τῶν ἀγαθῶν μαθητῶν του, σπυδόντων μὲ ἴσα δικαιώματα νὰ ἀνακηρυχθοῦν διδάσκαλοι κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ διδασκάλου. Αἱ συνεντεύξεις αὐταὶ εἶχον καὶ τινὰς ἐξαιρέσεις ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι πρὸ παντὸς ἐσεβάσθησαν ἑαυτοὺς.

** Ἐν Ρουμανίᾳ κατορθώθη νὰ ἐπιτύχῃ λαϊκὴ εὐθυμὴ ἐκδοσις βιβλίων. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη δίδει καὶ μεταφράσεις ἔργων ξένων συγγραφέων. Οὕτω ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως μεταφράσιν διηγημάτων τοῦ κ. Ἀνδρέα Καραβίτσα.

** Ἐκ τῶν νέων ποιητῶν, οἱ ὅποιοι ἔδωκαν φιλολογικὴν συνέντευξιν εἰς τὰς «Ἀθήνας» ὁ κ. Σ. Σκίπησ ὑπῆρξεν ὁ μᾶλλον ἀδιάλλακτος. Ἀφοῦ ἠδυνήθη ταξειδεύων μὲ τὰς σκιάς τοῦ Δάντη, τοῦ Σέλλεῦ καὶ τοῦ Βύρωνος νὰ ἔγῃ αὐτὸς πρώτην θέσιν καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς συνοδοῦς του εἰς τὸ κατάστρωμα, ἦτο ἐπόμενον φθάνων εἰς τὰς Ἀθήνας νὰ μὴ ἀνεχθῆ καμμίαν σύγκρισιν μὲ τοὺς συγχρόνους νεαροὺς συναδέλφους του, ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ τοὺς γηραιότερους.

** Ὅπως γνωρίζομεν ἡ φιλοδοξία τοῦ κ. Σκίπησ ἦτο κυρίως νὰ ἐπισκιάσῃ τὸν διδάσκαλον κ. Παλαμᾶν διὰ τῆς πολυγραφίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν «Φλογέραν τοῦ Βασιληᾶ» θὰ ἦτο δύσκολον νὰ τὸ κατορθώσῃ.

** Ὁ ἀγαπητὸς μας καὶ διαπρεπὴς συνεργάτης κ. Ἀνδρέας Καραβίτσας κατήγγειλε μισονεῖσμὸν. Ἀλλ' ὁ κ. Νέης ἔμεινεν ἀτάραχος. Ἐπίσης καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν θέσιν μας.

** Ὁ κ. Καραβίτσας πιστεύει ἴσως ὅτι βρασιμὸς ἐλπίς τῆς παραδόσεως τῶν ἔργων μεγάλων συγγραφέων εἰς τὴν Ἀθανασίαν εἶνε ἡ νέα ποιητικὴ γενεά.

** Φεῦ! πλανᾷται ὁ θαυμαστὸς εἰς ὅλα αὐτὰ καλλιτέχνης. Τὰ ἄστρα τῶν διαφόρων ποιητικῶν πλειάδων ὅσα δὲν ὠχριάσουν εἰς τὸ «Νέον Κέντρον» φροντίζουν νὰ πάρουν θέσεις πρακτικὰς νεοελληνικῆς ἀργομισθίας.

** Κάνεις δὲν θὰ ἔγῃ τὸν ἠρωϊσμὸν νὰ ὑποστή τὰς ὑλικὰς θυσίας καὶ βασάνους τοῦ ἐπαγγέλματος ὅπως ὁ συγγραφεὺς τῆς «Λιγερῆς» καὶ τοῦ «Ζητιάνου».

** Ρῶμος Φιλύρας λέγεται ὁ ποιητὴς ὁ μὴ ἀναγνωρίζων ἄλλον κἀνενα ποιητὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλὴν τοῦ ἑαυτοῦ του.

** Ἐκ τῶν χρονογράφων ἀπεθέωσε τὸν κ. Παπαντωνίου τὸν μνημονεύσαντα τὴν ποιητικὴν συλλογὴν του, τῆς ὁποίας μερικὰ ποιήματα ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι εἶνε ὠραία. Αὐτὸ μαρτυρεῖ καὶ τὸ συρτάρι τοῦ «Καλλιτέχνου» ὅπου δημοσιευθέντων μερικῶν μόνον ἀδημοσίευστα τὰ ἀφιερωμένα εἰς τὸν κ. Σ. Μελά, τὸν κ. Θ. Θωμόπουλον καὶ τὸν κ. Θ. Συναδινόν.

** Ἀλλ' ὅταν κρίνῃ κανεὶς τοιαῦτα ἔργα πρέπει νὰ ἐπαινῆ ἢ ὅλα ἢ τίποτε. Οὕτω εἰς μέλλουσαν φιλολογικὴν συνέντευξιν ἐρωτώμενος ὁ κ. Φιλύρας περὶ χρονογράφων:

— Τί φρονεῖτε περὶ τοῦ χρονογραφίσματος; (τί λόγος!) — «Α! ἄ! θ' ἀπαντήσῃ οὔτε ὁ Παπαντωνίου εἶνε χρονογράφος. «Δὲν θὰ τὸν θαυμάζῃ πλέον αὐτὸν!» Μποῦμ!

** Ὅμοίως ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ, ὅτι δὲν θαυμάζει τὸν Χαντζάραν. Μποῦμ!

** Τόσα ἀνθρωποκτόνα πυρὰ δὲν ἔρριψεν ὁ κ. Φιλύρας οὔτε εἰς τὰ τελευταῖα Στρατιωτικὰ Γυμνάσια.

** Ἐν γένει τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν φιλολογικῶν συνεντεύξεων διὰ τοὺς νέους εἶνε, ὅτι ζητοῦν νὰ ρίψουν τὸ «παλαιὸν καθεστῶς».

** Βλέπετε μίαν ἐπανάστασιν δὲν παρέργεται χωρὶς ν' ἀφήσῃ καὶ γλωσσολογικὰ ἴχνη τῆς διαβάσεώς της. Τὸ «παλαιὸν καθεστῶς» οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ συνταγματάρχαι τῆς φιλολογίας εἶνε δι' ἕνα ἕκαστον νέον ποιητὴν ὁ ἀμέσως εἰς ὄριον ἡλικίας πρεσβύτερός του κατὰ ἕνα ἔτος.

** Πολὺς λόγος ἔγεινε καὶ περὶ χρονογραφίσματος εἰς τὰς συνεντεύξεις αὐτάς. Ὁ κ. Γρ. Ξενοπούλος ὁ ἀνθρωπος — χρονογράφημα τοῦ ἑαυτοῦ του κατώρθωσε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ νὰ γράψῃ δέκα χρονογραφήματα.

** Τὸ κοινὸν πληροφορεῖται οὕτω περὶ ὄλων τῶν θεατρικῶν του ὑποθέσεων. Ἦνε αὐτὸ ἕνα εὐφρῆς μέσον θεατρικῆς διαφημίσεως.

** Καὶ τὸ κοινὸν ἀκόμη ἐρωτᾷ: «Ἦνε κακὸς ὁ κ. Ξενοπούλος;» Ἀμέσως σπεύδει καὶ παρεμβαίνει ἕνας ἄλλος εἰς τὴν συζήτησιν. Ἡ διαφήμισις περιλαμβάνει οὕτω καὶ δεῦτερον πρόσωπον.

** Μετ' ὀλίγον καταφθάνει ὀρμητικὸς καὶ τρίτος τις καὶ ἐπιτίθεται καθ' ὄλων.

** Οὕτω τὸ χρονογράφημα γρησιμεύει πρωτίστως διὰ νὰ χρονογραφῆ τὸν γράφοντα αὐτό. Πρακτικωτέρα ἐφευρέσις δὲν ἤμποροῦσε νὰ γείνη.

** Ἀλλ' ἡ κριτικὴ; Ἦως σιωπᾷ ἀκόμη ἡ κυρία Καζαντζάκη; Αὐτὸ εἶνε μεγάλη συμφορά διὰ τὰ ἐλληνικὰ γράμματα. Ὁμίλησε ὅμως ὁ κ. Ἀριστος καὶ οὐαί εἰς τοὺς ἐπαινεθέντας παρ' αὐτοῦ!

** Ὁ κ. Παλαμᾶς δὲν δίδει πλέον τὸ «γρίσμα»

** Ἀς ἦτο δυνατόν ν' ἀκουσθῆ τῶρα ὁ κ. Κ. Πασαγιάννης διὰ νὰ ἐβλέπατε ποῖος θόρυβος καὶ ἐπὶ τοῦ σπουδαιότητος αὐτοῦ ζητήματος!

** Ὁμίλησε ὅμως καὶ ὁ κ. Παλαμᾶς. Δὲν διεκρίνε πλέον ταλέντα σημεῖον τῶν πικριῶν, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασε, γρίων διαρκῶς.

** Ὅταν ἔπαυσε νὰ γρίῃ ἐγκατελείφθη. Ἔτσι εἶνε διὰ τοὺς ἀξιοῦντας, ὅτι ἄγουν καὶ φέρουν τὰς ἐποχὰς

** Καὶ μία δήλωσις. Ἐγράφη παρὰ τοῦ κ. Χατζοπούλου ἐκ παρεξηγήσεως προφανῶς τῶν λεγόντων ὅτι ὁ «Καλλιτέχνης» πληρώνει τοὺς συνεργάτας του. Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθὲς πρὸς τὸ παρόν. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἔγῃ ἑκατομμύρια διὰ νὰ πληρωθῇ κατ' ἀξίαν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας.

** Ἦως ὅτου τὰ ἀποκτήσῃ θὰ προσπαθῆσῃ νὰ ὑπαρξῇ καὶ χωρὶς αὐτὰ ἀφίνων τὴν φιλικὴν φροντίδα εἰς τὸν κ. Ταγκόπουλον νὰ τὰ περισυλλέγῃ

** Ὅσον ἀφορᾷ τὸν κ. Δ. Κόκκινον, διάσημον ἀναγνωσματογράφον, ὁ «Καλλιτέχνης» ὑπόσχεται νὰ γράσῃ τὰς 25 δρ. ἡμερησίον κέρδος τοῦ διευθυντοῦ του, ἀρκεῖ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἕνα ἐκ τῶν ὠραίων φιλολογικῶν του ἔργων, τὰ ὅποια ἀνήγγειλε ὅτι γράφει καὶ δυνάμει τῶν ὁποίων ἐξέφερε αὐτὰς τὰς σοφὰς γνώμας περὶ σοσιαλισμοῦ καὶ φιλολογίας πυργώσας καὶ ἐν Ἀθήναις τὴν διπλὴν του φήμην.

ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Ἡ ΑΕΡΟΝΑΥΤΙΚΗ

Ἡ προτεραιότης εἰς τὰς ἐξευρέσεις τῶν ἀεροπλάνων. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀεροναυτικῆς, γράφει ὁ Γερμανὸς λογαγὸς κ. Χίλντεμπραντ, ἐπροχώρησε τοσοῦτον ταχέως, ὅσον εἰς οὐδεμίαν ἄλλην τεχνικὴν περιοχὴν. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας κλίνομεν νὰ λησμονώμεν τοὺς σκαπανεῖς εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλομεν κατὰ μέγα μέρος τὰς προόδους. Σκοπίμως λησμονοῦνται ὕπηρεσαι ἕνεκα τῆς προθυμίας τῶν διαφόρων χωρῶν ν' ἀμφισβητήσῃ πρὸς ἀλλήλας τὴν δόξαν, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ ἀεροναυτικῇ. Ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ Ὄθωνος Λίλιενταλ ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὀφείλεται εἰς τὸν λογαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Φέρμπερ, ὅστις ἀπέκτιψε ἀξίαν θέσιν ἐν τῇ ἀεροναυτικῇ. Δυστυχῶς ὁ ἀμερόληπτος οὗτος ἀνὴρ, ὅστις ἔδειξε τὸν σεβασμὸν του καταθέσας στέφανον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Λίλιενταλ κατὰ τὸ διεθνὲς ἐν Βερολίνῳ συνέδριον τοῦ 1904 ὑπέστη δυστύχημα κατὰ τινὰ πτήσιν τὸ 1909.

Ἐπίσης ἡ ἐφεύρεσις τοῦ ἀεροστάτου, ἥτις ἀπεδίδοτο εἰς τοὺς ἀδελφούς Μονγκολφιέρους ἐν Γαλλίᾳ ἀπεδείχθη νῦν, ὅτι ὀφείλεται εἰς τὸν ἰσοῦτήν Βαρβολομαῖον Λαουρέντζο (Laurenzo) ὅστις τὴν 8 Αὐγούστου 1709 ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἀνύψωσε ἀερόστατον διὰ θερμοῦ ἀέρος. Τώρα, ἔν καὶ εἶνε ἀποδεδειγμένον, ὅτι ὁ συμπατριώτης μας Ὄθων Λίλιενταλ ἔθεσε κατὰ πρότον τὴν βᾶσιν τῆς πτήσεως δι' ὀργάνων ἀνευ ἀεροπληρουμένων σωμάτων, ἐν Γαλλίᾳ ἀρχίζον νὰ τὸ λησμονοῦν. Οὕτω εὐρίσκει τις εἰς γαλλικὰ ἔργα, ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ὅτι ἡ πτήσις κατέστη δυνατὴ ὑπὸ

Γάλλων. Ἐν Γερμανία ὁμως ἕς μὴ λησμονηθῆ ὁποῖους κόπους κατέβαλε ὁ Τσέπελιν, πρὶν ἐμφανισθῆ εἰς τὸ κοινὸν μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀεροπλάνου. Ἐπίσης τὸ στρατιωτικὸν ἀεροπλάνον ὀφείλεται εἰς τὸν Μπάξεναχ καὶ αἱ βελτιώσεις του στηρίζονται εἰς τὰς δοκιμὰς, ἕς ἐπεγείρησε ὁ Σπέρλιγκ.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γερμανικῆς ἀεροναυτικῆς πρέπει ν' ἀρχίσωμεν ἀπ' ἐκείνους, οἵτινες ἐθεωροῦντο τρελλοί, διότι ἠσχολοῦντο μὲ αὐτὴν. Ἐν πρώτοις τοὺς κατὰ τὸ 1881 ἰδρύσαντας τὸ γερμανικὸν Σύνδεσμον ἀεροναυτικῆς καὶ ἐκδόντας εἴτα εἰδικὸν περιοδικόν. Οἱ φυσικοὶ καὶ μηχανικοὶ ἐθεώρουν τὴν πτήσιν ἀδύνατον τότε, μίᾳ δὲ τῶν ἐπισημωτέρων ἐφημερίδων ἐν Βερολίνῳ ἀπεκάλεσε τὸ περιοδικὸν ὡς «περίεργον τοῦ περιοδικοῦ τύπου» καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἐκίνουν τὴν κεφαλὴν. Ἐν τούτοις οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ἀεροναυτικὴν δὲν ἀπεγοητεύθησαν ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν τὰς ἐρευνας των.

Κατὰ πρῶτον ὅτε ἐξ Ἀμερικῆς ἔφθασαν αἱ εἰδήσεις διὰ τοὺς ἀδελφοὺς Orville καὶ Wilbur Wright ἔγινε κάποια κίνησις ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐκινδύνευε νὰ λησμονηθῆ κατόπιν, ὅτε ἔφθασε εἰς Παρίσιους ὁ βραζιλιανὸς Σάντος Δυμόν καὶ προέβη εἰς τὴν πρώτην δημοσίαν πτήσιν τὴν 23 Ὀκτωβρίου 1906.

Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἀρχεται ἡ περτωδὴς κίνησις ἐν τῷ κόσμῳ περὶ τὴν ἀεροναυτικὴν. Τῶν Γερμανῶν τὸ ἐνδιαφέρον ἐκινήθη ἀπὸ τὸν Γάλλον Τσίπφελ καὶ Wright τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1909. Ἐκτοτε ἔγιναν πολλαὶ πτήσεις εἰς διαφόρους πόλεις. Τὸν Σεπτέμβριον 1909 ἐπέταξε ὁ Γερμανὸς Ντόρνερ, ὕστερον ὁ Γκράντε.

Ἐπιστεῦετο ὅτι τὰ πτηνὰ πετοῦν, διότι θέτουν εἰς μικρὰ θυλάκια θερμὸν ἀέρα. Ὁ Γάλλος Μάρεϋ ἀπέδειξε, ὅτι ὅταν τὸ πτηνὸν ἵπταται δὲν ρίπτει τὸν ἀέρα πρὸς τὰ ὄπισθον εἰς ἕκαστον κτύπημα τῶν πτερῶν του πρὸς κάτω, ἀλλὰ ρίπτει αὐτὸν ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ τῶν πλαγίων ὑπὸ τὸ σῶμα.

Ὁ Γερμανὸς Ἀρθούρος Στένσελ κατεσκεύασε πτητικὴν μηχανὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πτήσεως τῶν πτηνῶν. Ἐπίσης τὸ 1900 ὁ Γάλλος Μπλεριό. Ἄλλ' ἡ διὰ πτερόγων πτήσεις δὲν ἔχει μέλλον ἔνεκα τῶν δυσχερειῶν τῆς κινήσεως τῶν πτερόγων.

Τὸ σπουδαιότατον ἀεροναυτικὸν γεγονός, ὅπερ ἐνεθουσίασε τὸν κόσμον, ἦτο ἡ διὰ ἀεροπλάνου διάβασις τῆς Μάγγης ὑπὸ τοῦ Γάλλου Μπλεριὸ τὴν 25 Ἰουλίου 1909 Ὁ Ἀγγλὸς Rolls τὴν 2 Ἰουνίου 1910 διῆλθε τὴν Μάγην ἐξ Ἀγγλίας εἰς Γαλλίαν. Ὁ Γάλλος Λεμπλάν ἐπέταξε διελθόν διὰ πολλῶν πόλεων τῆς Γαλλίας, ἀποδείξας ὅτι τὸ ἀεροπλάνον θὰ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν ζωὴν, τὸν πόλεμον καὶ τὴν συγκοινωνίαν.

Η ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ

Τὰ οικονομικά τῆς Ὑδρας ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἐξακολουθοῦν δημοσιευόμεναι αἱ πραγματεῖαι τῶν μαθητῶν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Δημοσιονομίας εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον κ. Α. Μ. Ἀνδρεάδου. Βλέπει κανεὶς εὐχαρίστως, ὅτι τὸ νεώτερον ἐπιστημονικὸν πνεῦμα δὲν εἶνε ξένον εἰς τινὰς πανεπιστημιακὰς μας σχολὰς καὶ ἂν τὸ ὅλον ἀκομὴ ὕστερεϊ. ὑπάρχει ἐλπίς ταχέως καὶ τὸ Ἀθηναϊκὸν Πανεπιστήμιον νὰ δύναται νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ τίτλου μιᾶς ἐπὶ τέλους πραγματικῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνῆς. Τὸν λόγον ἔχει σήμερον ὁ συνεργάτης μας κ. Θ. Κριεζῆς δημοσιεύσας ἐκτάκτου ἐνδιαφέροντος μελέτην περὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς νήσου Ὑδρας κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Ἴδου ἕνα κεφάλαιον :

«Οἱ Ὑδραῖοι ἐπιδοθέντες εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης ταχέως ἠυδοκίμησαν. Ὅτε ἤλθεν ὁ 19ος αἰὼν εὔρε τοὺς Ὑδραῖους κατόγους μεγάλων πλοίων καὶ μεγάλων κερδῶν. Ἡ ἐρημόνησος ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς εἶδομεν, συνηθροίσθησαν διάφοροι φυγάδες εἶχε καταστῆ σημαντικωτάτη εἰς τὸ Αἰγαίου πέλαγος, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς εἶχον φήμην ἀτρομήτων ναυτικῶν. Ἦσαν ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν εὐτυχεστέρων κατοίκων τῆς ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας. Καὶ ὁμως, παρ' ὄλην τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἦν εἶχον, παρ' ὄλην τὴν εὐημερίαν, οἱ Ὑδραῖοι ὑπῆρξαν ἐκ τῶν φοβερωτέρων διὰ τὴν Τουρκίαν Ἐπαναστατῶν κατὰ τὸ 1821. Διότι καὶ οὗτοι, ὅπως ὅλον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, δὲν ἐπανεστάτησαν διὰ λόγους οἰκονομικούς. Ἐκτὸς τῆς Ὑδρας καὶ αἱ Σπέτσαι καὶ τὰ Ψαρά καὶ ἡ Χίος, εἶχον πλοῦτη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πλείστα τῶν ἄλλων μερῶν τῶ 1821 δὲν ὑπῆρχε μεγάλη οἰκονομικὴ στενοχωρία. Ἐνεκα τούτου εἶνε πλέον ἡ βέβαιον, ὅτι, ἂν αἱ πλείστα τῶν ἐπαναστάσεων προεκλήθησαν ἐκ λόγων οἰκονομικῶν, ἡ Ἑλληνικὴ προεκλήθη ἐκ λόγων ἔθνηκων. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπανεστάτησαν, διότι τὰ θυλάκιά των ἦσαν κενὰ χρημάτων, ἀλλὰ διότι αἱ ψυχαὶ των ἦσαν πλήρεις αἰσθημάτων.

Πόσα ἦσαν τὰ πλοῖα τῆς Ὑδρας, ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις δὲν συμφωνοῦσιν οἱ ἱστορικοὶ. Ὁ Σ. Τρικούπης ἀναφέρει 92 (διὰ τὰς Σπέτσας 44 καὶ διὰ τὰ Ψαρά 40, ἐν ὅλῳ καὶ τῶν τριῶν νήσων 176 πλοῖα). Ἄλλ' ὁ Ὀρλάνδος διαμαρτύρεται ἐπικαλούμενος τὸν Ἀ. Σοῦτσον σύγχρονον τῆς Ἐπαναστάσεως, γράψαντα γαλλιστὶ ἱστορίαν αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει 65 πλοῖα τῆς Ὑδρας καὶ τὸν διανεμητικὸν πίνακα τῶν ἀποζημιώσεων τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν τῆς 10 Ἰουλίου 1856, ὁ ὁποῖος ἀναγράφει 59 Ὑδραϊκὰ πλοῖα αἱ Σπέτσαι ἰσχυρί-

ζεται ὁ Ὀρλάνδος, εἶχον 50 πλοῖα ἐκτὸς ἄλλων τινῶν μικροτέρων). Ὡς μεγαλείτερα ἐκ τῶν Ὑδραϊκῶν πλοίων μνημονεύει ὁ Σ. Τρικούπης τὸ τρικάρταρον τοῦ Τομπαζῆ μὲ 20 κανόνια τῶν 12 λιτρῶν, τὸ τρικάρταρον τοῦ Βαλεγοῦ μὲ 18 κανόνια τῶν 18 καὶ 15 λιτρῶν καὶ τὸ δικάταρον τοῦ Μιαούλη μὲ 18 κανόνια τῶν 12 λιτρῶν.*

Ἡ ἀρετὴ, ἥτις διακρίνει τὴν ἑλληνικὴν οὐλίαν, τοῦ νὰ θεωρῆ καθήκον ὁ πλούτων Ἕλληνα νὰ ἀφιερῶν ἡ μέρος ἢ καὶ ὅλα τὰ πλοῦτη του ὑπὲρ ἔθνηκων σκοπῶν παρέσχε σημαντικὰς ωφελείας εἰς τὸ ἔθνος. Μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων εὐεργετῶν τῆς νέας Ἑλλάδος εὐρίσκονται καὶ οἱ Ὑδραῖοι, ὡς εὐρίσκονται καὶ μεταξὺ τῶν πρώτων πολεμιστῶν αὐτῆς. Κατὰ τὰ πῶτα τῆς Ἐπαναστάσεως ἔτη ἐξώπιζον οἱ Ὑδραῖοι τὰ πλοῖα των ἰδίαις δαπάναις. Κατὰ τὸν ἐπίσημον πίνακα τῶν ἀποζημιώσεων τὸ ποσὸν τῶν δαπανηθέντων ὑπὸ τῶν Ὑδραίων ἀνέρχεται εἰς 10,000,000 δραχμῶν, (τῶν Σπετσιωτῶν 5,570,000, τῶν Ψαριανῶν 4,430,000 ἦτοι καὶ τῶν τριῶν νήσων 20,000,000). Μετὰ τὴν συναψιν τῶν δύο δανείων ἐν Ἀγγλίᾳ συνεισέφερε καὶ ἡ κεντρικὴ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος, πρέπει ὁμως νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, τὰ δάνεια ταῦτα, ἄτινα ἐπροκάλεσαν καὶ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ἐψύχραναν ἀρκετὰ καὶ τὴν προθυμίαν τῶν νησιωτῶν πρὸς ἐξοπλισμὸν τοῦ στόλου. Πλείστα ὑπάρχουσιν ἔγγραφα καὶ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος καὶ ἄλλων προυχόντων διαφόρων ἐπαρχιῶν, δι' ὧν ζητεῖται ἡ ἀποστολὴ πλοίων πρὸς βοήθειαν, εἰς τὰ ὅποια δὲ ἐξυμνοῦνται αἱ διὰ τὸ ἔθνος θυσίαι τῶν Ὑδραίων καὶ ἀναγνωρίζεται ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Γένους πρὸς αὐτοὺς, (τοιαῦτα ἔγγραφα εὐρίσκει τις εἰς τὰ «Ὑδραϊκὰ» ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ δήμου Ὑδρας 1844 καὶ εἰς τὴν «Ἐνδοξὸν Ὑδραν» ἐπίσης ὑπὸ τοῦ δήμου Ὑδρας 1905). Εἰς τὰ σωζόμενα ἔγγραφα βλέπει τις τὰς ὑποσχέσεις, αἵτινες ἐδίδοντο πρὸς τοὺς Ὑδραῖους, ὅτι θὰ ἀποζημιωθῶσι καὶ θὰ ἀνακουφισθῶσιν εὐθὺς ὡς θὰ ἀφικθῶσι τὰ χρήματα ἐκ Λονδίου. Ἄλλ' ἐκ μὲν τοῦ δανείου τοῦ 1824 ἔλαβον μόνον 47,000 δίστηλα (Ὑδρα, Σπέτσαι καὶ Ψαρά ὁμοῦ 94,000 δίστηλα), τῶν λοιπῶν ἐκ τῶν ἀφικθέντων χρημάτων σπαταληθέντων εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Τὸ δάνειον τοῦ 1825 ἐφαγῶθη κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου ὑπὸ τῶν ἐκδοσάντων αὐτὰ Ἀγγλῶν τραπεζιτῶν Ρικάρδων, ἕτερον μὲγα αὐτοῦ ποσὸν κατηναλώθη εἰς ναυπήγησιν ἀτμοπλοίων καὶ φρεγατῶν ἄνευ ἀποτελέσματος

* Εἰς 60 ἀνήρηχο ὁ ἀριθμὸς τῶν κεφαλαίουχων τῆς Ὑδρας, ὧν περὶ τοὺς 20 εἶχον ἀνω τῶν 100 χιλ. δίστηλων, καὶ 30 περίπου 50000 δίστηλα (Παπαρηγοπούλου, ἱστορία ἑλληνικοῦ ἔθνος, Ἐκδοσις δευτέρα 1887. Τόμος Ε'). Ὡς πλουσιώτεροι ἀναφέρονται οἱ Κοωντουριῶται, οἵτινες καὶ συνεισέφερον διὰ τὸν ἀγῶνα 2000000 δραχμῶν παλαιῶν.

(μόνον 1 φρεγάτα κατωρθώθη νὰ ναυπηγηθῆ καὶ ἔλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ «Ἑλλάς» καὶ τὸ ἀτμοκίνητον «Καρτερία»), ἐλάχιστον δὲ ποσὸν 232,558 λίραι Ἀγγλίας περιήλθον εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέροννησιν! Ἐλαβον ὁμως αἱ τρεῖς νῆσοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐξ ἐπαρχιῶν τινῶν μικρὰς βοήθειας. Οὕτω κατὰ τὸ ἔτος 1823 ἀπὸ ἔρανον τῆς Πελοποννήσου ἔλαβον 26,000 γρόσια. Ἀπὸ δασμοὺς Κορίνθου, ἐκ Καλαβρύτων, Βοστίτζης, Ναυπλίου 36,000 γρόσια. Ἀπὸ πωλήσεις ἐθνικῶν κτημάτων 46336 γρ. Ἀπὸ δάνεια ἀτομικὰ πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν δασμῶν 12,518 γρ. Κατὰ τὸ ὑπόμνημα δὲ τοῦ Ναυάρχου Νικοδήμου ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν τῶν νήσων μέχρι τοῦ 1824 εἶχε λάβει ἡ Ὑδρα 24,000 γρόσια (αἱ Σπέτσαι 16,000 γρ., τὰ Ψαρά 12,000 γρ.). Ὅτε δὲ ἐκυριεύθη ἡ Κορίνθος ἐδόθη εἰς τὰς τρεῖς νήσους ποσὸν 35,000 γροσίων καὶ ἀρκετὰ λάφυρα.

Ἄλλ' ὅσας θυσίας καὶ ἂν ὑφίσταντο οἱ Ὑδραῖοι χάριν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνος δὲν ἀπέκαμον ποτὲ καὶ ἦσαν πάντοτε πρόθυμοι, ὡσάκις ἀνάγκη ὑπῆρχε, νὰ συνεισφέρωσι. Καὶ βλέπομεν αὐτοὺς μετὰ ἐξαετῆ ἐξαντλητικὸν πόλεμον νὰ ἐνεργῶσι κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου συνεισφορὰν μεταξὺ τῶν ὑπὲρ τῶν πολιορκουμένων.* Εἰσέπραγθησαν τότε γρόσια 4,186 καὶ προσέτι ἕτερα τινὰ ἀντικείμενα, ἀποσταλέντα μὲ τὸ πλοῖον τοῦ Γεωργίου Σαχτούρη. Ἐπίσης δὲ μετὰ τὴν ἥρωικὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ἐνηργήθη ἀναγκαστικὴ εἰσφορὰ ὡς ἐξῆς : «Ἐκαστος κάτοικος οἰκίάρχης εἴτε αὐτόχθων εἴτε ξένος νὰ καταθέσῃ εἰς χρήματα 3 % εἰς τὴν χρηματικὴν καὶ πραγματικὴν κατάστασιν του ὀριζόμενος»**.

Ὁ κ. Θ. Κριεζῆς ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ἐνδιαφέρουσαν μελέτην περὶ τοῦ «Συστήματος τῶν ἀμέσων φόρων ἐν Σερβίᾳ καὶ Ἑλλάδι καὶ περὶ τῆς Οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ Εὐδούλου», τὴν τελευταίαν ταύτην πραγματείαν ἐπεξεργασθεὶς ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Μότσκη.

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Μία διάλεξις τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Φιλαδέλφειως. Ἐνώπιον ἐκλεκτοτάτου καὶ πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας λαβὼν τὸ πρῶτον τὸν λόγον ὁ ἀντιπρόεδρος ταύτης κ. Γ. Μιστριώτης, ἀνέγνωσε εἰσήγησιν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπισημοῦ ταύτης δημοσίας συνεδριάσεως, ἥτις ἐγένετο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας

* «Φίλος τοῦ Νόμου» ἐφημερίαι ἐν Ὑδρα, 9 Ἀπριλίου 1826, παράρτημα τοῦ 200 φύλλου.

** «Φίλος τοῦ Νόμου» 22 Ἀπριλίου 1826.

καί εις ἦν ἐκλήθησαν τὰ ἐκλεκτότατα μέλη τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ὁ κ. Μιστριώτης ἐξῆρε τὴν μεγίστην ἐθνικὴν σημασίαν τῆς ἀνασκαφῆς τῆς ἀρχαίας τῶν Ἀθηνῶν πόλεως ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς κατασκευῆς τῆς μεγάλης λεωφόρου τῆς ὑπὸ τοῦ νομομηχανικοῦ καὶ συμβούλου τῆς Ἐταιρείας κ. Ἀθ. Γεωργιάδου σχεδιασθείσης καὶ προταθείσης.

Καταστρέφον τὸν λόγον ὁ κ. Μιστριώτης ἔδωκε τὸν λόγον εἰς τὸν διαπρεπῆ ἀρχαιολόγον κ. Ἀλέξ. Φιλαδελφέα.

Ὁ κ. Φιλαδέλφειος ἀνεθῶν ἐπὶ τὸ βῆμα ἠὺχαρίστησεν ἐν πρώτοις τὸν Πρόεδρον καὶ τὸ Σέβ. Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐταιρείας, εἶτα δ' ἀνέπτυξε τὰ περὶ τῆς ἀνασκαφῆς τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, αἵτινες κατὰ τὴν πλείστον μένουσιν εἰσέτι τεθαμμένα, διότι ὀλόκληρος ὁ ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ πέραν τοῦ Θησαυροῦ γῶρος μέχρι τῆς Ἀγίας Τριάδος (ἀρχαίου Διπύλου) ἦτο τὸ πάλαι ὁ περιάλητος καὶ πολυῦμνητος Ἔσω Κεραμεικός, ὅστις περιλάμβανεν ἅτι ἐξοχὸν καὶ περικαλλῆς δημόσιον οἰκοδόμημα εἶχεν ἡ μεγάλη καὶ πανίσχυρος τὸ πάλαι τῶν Ἀθηνῶν πόλις. Ἐκεῖ ἦτο τὸ Μητρόφυον, ἐκεῖ τὸ Πομπείον, ἡ Βασιλεία Στωά, τὸ Πρωιανεῖον, ἡ θαυμαστὴ Θόλος, ὁ Δρόμος, ὁ κατάκοσμος ἐξ Ἑρμῶν καὶ ἄλλων ἐξόχων ἀγαλμάτων, ἡ Ποικίλη Στωά καὶ πληθὺς ἄλλων περιφανῶν μνημείων. Καὶ ἐν τούτοις ὀλόκληρος ὁ γῶρος οὗτος εἶνε ἤδη κατελιμμένον ἀπὸ σωρῶν σεσαθρωμένων καὶ ἐτοιμορρόπων οἰκίσκων καὶ ἀπὸ σκολιᾶς καὶ βυραρᾶς ὁδοῦς, ἄς μόλις δύναται τις νὰ διασχίσῃ!

Πρέπει λοιπὸν τὸ Ἑλλην. Κράτος νὰ ἔλθῃ ἐπίκουρον εἰς τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἔθνικόν ἔργον ὡς ἐπραξεν ἡ Ἰταλία ἥτις ἀπὸ τοῦ 1870 ἰδίως προέβη ἀντὶ ἀφειδοῦς δαπάνης εἰς τὴν ἐκσκαφὴν ὀλοκλήρου τῆς ἀρχαίας τῶν Ῥωμαίων Ἀγορᾶς, τοῦ περιφήμου Forum Romanum.

Ἡ δ' ἀνασκαφὴ αὕτη τῆς πόλεως τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν δύναται, προσέθηκεν ὁ κ. Φιλαδέλφειος, νὰ συνδυασθῇ θαυμασίως καὶ μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Νομομηχανικοῦ καὶ ἀρίστου ἀρχιτέκτονος κ. Γεωργιάδου ἀπὸ ἐτῶν σχεδιασθείσης, πέρυσιν δὲ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων διὰ νομοσχεδίου τοῦ κ. Εὐταξία ὑποβληθείσης ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Μαυρομηχάλη κατασκευῆς μεγάλης λεωφόρου, ἥτις ὑπὸ τὸ ὄνομα *Περικλέους καὶ Ἀσπασίας* ἀποτελοῦσα ἐπέκτασιν τῆς ὁδοῦ Κοραῆ καὶ δίγα τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν τέμνουσα, φθάνει κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Πλατεῖαν Μοναστηρίου (Ἀθηνᾶς) μεταβαπτίζομένης) καὶ ἐκεῖθεν κάμπτουσα κατευθύνεται πρὸς τὴν σχεδιασθείσαν ποτε, ἀλλὰ μήπω δυστυχῶς ἐκτελεσθείσαν Περιφερικὴν Λεωφόρον Ἀκροπόλεως.

Ἡ Λεωφόρος αὕτη πλατυτάτη (40 μ. μέτρι Μοναστηρίου καὶ 20 ἐκεῖθεν) καὶ μὲ φυτεῖαν

μετ' ἀνδριάντων κλπ. εἰς τὸ κέντρον καθ' ὅλον τὸ μήκος αὐτῆς (1170 μ.) θέλει μεταβάλλει τελείως τὴν ὄψιν τῆς σημερινῆς ἡμῶν πόλεως, διότι πρῶτην φοράν ὁ ἀθάνατος καὶ γραφικώτατος τῆς Ἀκροπόλεως βράχος καθίσταται ὁτιοῦν κτίσμα τῶν Ἀθηναίων, διότι ἡ εἰς αὐτὸν μετάβασις θὰ εἶνε εὐχερεστάτη, ἐντὸς 10 λεπτῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ἡ δ' ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου ἄποψις αὐτοῦ θὰ εἶναι τι θεῖον καὶ ἰδεώδες, ἰδίως περὶ δυσμᾶς ἡλίου, ὅποτε θὰ παρακτοῦται ὅλος ὁ ἱερός βράχος μετὰ τοῦ Παρθενῶνος, θεσπέσιον καὶ ἑπαγλὸν θέαμα, ὅπερ σήμερον μόνον ἐκ τοῦ Ζαπτείου ἀπολαύομεν. Μὴ δὲ νομίση τις ὅτι πρόκειται περὶ χιμαιρικῆς τινοῦ συλλήψεως καὶ περὶ ἀπραγματοποιήτου σχεδίου. Πᾶν τούναντίον! Τὰ πάντα ἔχουσι τελείως ἐξοινισθῆναι μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν, ὡς πείθεται τις μελετῶν τὸ Νομοσχέδιον.

Κατὰ τοῦτο ἡ δαπάνη δὲν θὰ ὑπερβῇ τὰ 3 εκατομμύρια, ἅτινα πολλαπλασιῶς θὰ καλυφθῶσι διὰ τῆς ὑπερτιμῆσεως τῶν οἰκοπέδων, ἅτινα σήμερον ὡς ἐκ τῶν ἀθλίων στενωπῶν, ὅπου εὐρίσκονται, ἐλαχίστην ἔχουσιν ἀξίαν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ὁδοῦ διὰ γραμμῆς τροχιδορμικῆς καὶ δι' ὑπόνομον κλπ. μέγιστα κέρδη θέλει προσπορίσει εἴτε εἰς τὸ Δημόσιον, εἴτε εἰς τὴν Ἐταιρείαν, ἐὰν ταυτῆς ἦθελεν ἀναλάβει τὸ ἔξοχον τοῦτο καὶ ἐθνικώτατον ἔργον.

Ἡδὴ μάλιστα διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἀειμνήστου Κοργιαλένιου διευκολύνεται κατὰ τι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἀπὸ Μοναστηρίου εἰς Ἀκρόπολιν τμήματος τῆς λεωφόρου, διότι διὰ τῆς θαυμασίας ταύτης δωρεᾶς πίπτει τὸ ἀπαίσιον ἐκεῖνο κτίριον, ἡ Βαστίλλη ἐκεῖνη τῶν νεωτέρων Ἀθηνῶν, ἥτις εἶνε ἀληθὲς στίγμα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Πολιτείαν, τίς οἶδε δὲ τίνας ἐκπλήξεις ἐπιφυλάσσει ἡμῖν ἡ ἀνασκαφὴ παντὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ μισαροῦ ἐκείνου κτιρίου καὶ τῶν ἄλλων παραπλησίον αὐτοῦ κατεγομμένου γώρου!

Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ἡ σπουδαία αὕτη διάλεξις, ἥτις εὐχόμεθα νὰ εὖρῃ ἡγῶ πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, διότι ἡ Ἑλλὰς δὲν στερεῖται γενναίων τέκνων, ὡς δὲ πᾶσαι αἱ εὐγενεῖς καὶ ἐθνικαὶ ἰδέαι εὖρον πάντοτε παρ' ἡμῖν τοὺς προθύμους καὶ γενναίους ἀρωγούς, οὕτω πεποιθήμεν ὅτι καὶ ἡ μεγαλοπρεπεστάτη καὶ δικαίως τὰ περιφανέστατα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ὀνόματα ἀδελφωμένα φέρουσι, τοῦ Περικλέους καὶ Ἀσπασίας, θὰ εὖρῃ τὸν νέον τῆς Ἀθέρωφ, Συγγρὸν ἢ Κοργιαλένιον καὶ μάλιστα ἀφοῦ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῆς δωρεᾶς καὶ νεκροῦ γρημάτος, ἀλλὰ περὶ ἀληθοῦς ἐπικερδεστάτης καὶ ἐθνικωτάτης ἐπιχειρήσεως.

ΦΙΛΑΘΗΝΑΙΟΣ

Διευθυντῆς τοῦ «Καλλιτέχνη»: ΓΕΡ. ΒΩΚΟΣ

Ἀθήναι, Τυπ. «Ἐστία» Μάισονεφ καὶ Κουφαδοῦρη 1446

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ Κ. Κ.

ΥΠΟΛΗΠΤΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

Παρακαλοῦνται οἱ τυχὸν καθυστεροῦντες τὸ ἀντίτιμον τοῦ ὕδατος τοῦ λήξαντος ἔτους 1909 ὅπως προσέλθωσιν ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν εἰς τὸ Δημοτικὸν Ταμεῖον καὶ καταβάλωσιν αὐτό. Ἐπίσης δὲ καθίσταται γνωστὸν ὅτι ἤρξι-σεν ἡ πληρωμὴ τοῦ ἀντιτίμου διὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος 1910, παρακαλοῦνται δὲ οἱ κ. κ. ὑδροληῖπται ὅπως προσέλθωσιν καὶ καταβάλωσιν αὐτό.

Ἐν Ἀθήναις 1910.

(Ἐκ τοῦ ὑδραυλικοῦ τμήματος τοῦ Δήμου Ἀθηνῶν).

ΔΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

Τόκοι καταθέσεων πρὸς 4 1/4 %

εἰς πρώτην ζήτησιν

ΔΡΑΓΩΝΑΣ

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΚΑΠΕΛΛΑ

ΑΘΗΝΑΙ - ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

Ἡ ΚΑΘΕ ΜΙΑ ΚΥΡΙΑ ΗΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΗ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕ ΤΑ ΧΗΜΙΚΑ ΦΥΣΙΓΓΙΑ ΑΡΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΧΗΜΙΚΟΥ ΚΟΣΜΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Α. ΣΑΚΑΛΗ

ΑΘΗΝΑΙ. — ΟΔΟΣ ΑΛΚΑΜΕΝΟΥΣ 36. — ΑΘΗΝΑΙ

Διαλύετε τὸ περιεχόμενον ἐκάστου φυσιγγίου εἰς 1/2—3/4 λίτρας καθαροῦ οἰνοπνεύματος, προσθέτετε 1/2 λίτραν ὕδατος καὶ ἔχετε τὴν κολώνιαν σας, τὸ ἀντιπιτυριώδες σας καὶ παντὸς εἶδους ἀρώματα violette, reseda, muguet, Akakia, rose κτλ.

Μὲ 2 μόνον δρα. ἔχετε μίαν ὀκτὴν κολώνιαν. Δι' ὅλα τὰ εἶδη τιμαὶ ἀνεπίδεκτοι συναγωγῆς. Πληροφορίαι καὶ τιμοκατάλογοι διὰ τὴν χονδρικὴν πώλησιν παρὰ τῷ κ. Α. Σακαλῇ.

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΑΝΑΡΓΥΡΟΙ

ΟΦΘΑΛΜΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ
ΣΠΗΛΙΟΥ Ι. ΧΑΡΑΜΗ

ΥΠΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΑΣΧΟΝΤΩΝ

διὰ θεραπείας καὶ ἐγχειρίσεις ὄλων τῶν ὀφθαλμικῶν νοσημάτων.

ΑΘΗΝΑΙ. ΟΔΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ 20

Η "ΑΝΑΤΟΛΗ,"

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΖΩΗΣ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἐταιρικὸν Κεφ. Δρ. 2.000.000

Ἡσφ. Κεφάλ. Δρ. 20.000.000

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑ ΓΕΡ. ΒΩΚΟΥ

Η ΚΑΤΟΧΗ, δράμα εις πράξεις πέντε . . . . . δρ. 1.—
ΤΟ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ, δράμα εις πράξεις τρεις . . . . . > 0,75
Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ, δράμα εις πράξεις τρεις . . . . . > 0,75

Ἐξεδόθησαν μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς φιλοκαλίας ὑπὸ τοῦ βιβλιοπώλου Η. Ν. Δικαίου, Ἀθῆναι, ὁδὸς Βουλῆς, καὶ ἀποστέλλονται ὁπουδήποτε ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν.

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΛΥΠΤΗΣ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΖΑΠΕΙΟΝ ΜΕΓΑΡΟΝ

Μνημεῖα ἐπιτάφια. — Ἀνδριάντες καὶ προτομαί. — Γλυπτικὰ ἔργα διακοσμῆσεως ἐκκλησιῶν. — Διάφορα γλυπτικὰ καὶ ζωγραφικὰ ἔργα πρὸς πώλησιν. — Παραγγελίαι διὰ πᾶσαν καλλιτεχνικὴν ἐργασίαν.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Γαλλικῆς, Γερμανικῆς καὶ Ἰταλικῆς

διὰ νεωτάτης μεθόδου με ἀπιστεῦτως εὐθη-
 νὰς τιμὰς παρὰ εὐδοκίμου διδασκαλίσεως
 καὶ εἰς ἐλάχιστον χρόνον.

ΑΘΗΝΑΙ

ΟΔΟΣ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ 9

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ε. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 10, ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ ΠΑΡΑ ΤΗ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

“Ολοι οἱ καλλιτέχναι, ὅλοι οἱ συγγραφεῖς, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ θεάτρου φωτογραφοῦνται κατὰ προτίμησιν εἰς τὸ φωτογραφεῖόν μας, διότι εἶνε ἀληθινὸν καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριον.

Μηχανήματα τέλεια, ταχύτης περὶ τὴν ἐκτέλεσιν, τιμαὶ ἀνεπίδεκτοι παντὸς συναγωνισμοῦ.

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
 ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΦΩΤΙΣΜΟΥ

Μεταχειρίζεσθε τὸν

ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΑΣ ΦΩΤΙΣΜΟΝ

δι' οἶνοπνεύματος ἐκ σταφίδος εἶναι

Ο ΔΙΑΥΓΕΣΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΤΕΡΟΣ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
 ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ**

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΑΜΙΑΝΤΩΝ

ΖΗΤΗΤΕ ΠΑΝΤΟΤΕ ΤΑ ΠΑΡΑ

ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΗΓΓΥΗΜΕΝΑ ΑΜΙΑΝΤΑ

“ΒΟΤΡΥΣ”

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΝΤΟΚΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

Καταθέσεις εις τραπεζικὰ γραμμάτια.

Ἡροποποιηθείσης τῆς κλίμακος τῶν τόκων τῶν εις τραπεζικὰ γραμμάτια νέων ἐντόκων καταθέσεων ἐν ὄψει ἢ ἐπὶ προθεσίμῃ, δηλοποιεῖται, ὅτι ἀπὸ 15 Ἀπριλίου 1909 ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος δέχεται παρὰ τε τῆ Κεντρικῆ Καταστάματι καὶ τοῖς Ὑποκαταστάμασιν αὐτοῖς καταθέσεις εις τραπεζικὰ γραμμάτια ἀποδοτέας ἐν ὄψει ἢ ἐν ὀρισμένη προθεσίμῃ ἐπὶ τόκῳ :

1 1/2 τοῖς 1/10 κατ' ἔτος διὰ τὰς ἐν ὄψει ἀποδοτέας καταθέσεις μέχρι ποσοῦ δρ. 10,000, πέρα τοῦ ποσοῦ τούτου τοῦ τόκου ὀριζομένου εἰς 1 τοῖς 1/10 κατ' ἔτος μέχρι 50,00 δραχμῶν· πέρα δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς 1/2 τοῖς 1/10. Αἱ καταθέσεις αὗται γίνονται δεκταὶ καὶ εἰς ἀνοικτὸν λογαριασμὸν παραδιδόμενον τῷ καταθέτη βιβλιαρίου λογαριασμοῦ καὶ βιβλιαρίου ἐπιταγῶν. — 2 τοῖς 1/10 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ *ἑξ μῆνας* τοῦλάχιστον. — 2 1/2 τοῖς 1/10 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ *ἑν ἔτος* τοῦλάχιστον. — 3 τοῖς 1/10 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ *δύο ἔτη* τοῦλάχιστον. — 3 1/2 τοῖς 1/10 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ *τέσσαρα ἔτη* τοῦλάχιστον. — 4 τοῖς 1/10 κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ *πέντε ἔτη* τοῦλάχιστον ὡς καὶ διὰ τὰς πέρα τῶν πέντε ἐτῶν ἢ τὰς διαρκεῖς.

Καταθέσεις εις χρυσόν.

Δέχεται ἔτι ἐντόκους καταθέσεις εις χρυσόν, ἤτοι εις φράγκα καὶ λίρας Ἀγγλίας, ἀποδοτέας ἐν ὀρισμένη προθεσίμῃ ἢ διαρκεῖς ἐπὶ τόκῳ :

1 1/2	τοῖς 1/10	κατ' ἔτος	διὰ καταθέσεις	6 μηνῶν	τοῦλάχιστον
2	>	1/10	>	1	ἔτους
2 1/2	>	1/10	>	2	ἐτῶν
3	>	1/10	>	4	ἐτῶν
4	>	1/10	>	5	ἐτῶν

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι.

Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρῶνονται παρὰ τῆ Κεντρικῆ καταστάματι καὶ τῆ αἰτήσῃ τοῦ καταθέτου παρὰ τοῖς Ὑποκαταστάμασι τῆς Τραπεζῆς εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατάθεσις.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ

Β. ΚΟΝΤΟΜΑΝΩΛΗ

ΑΘΗΝΑΙ

Ἵδὸς Ἰπποκράτους 3.

Ἵ κ. Κοντομανώλης εἶνε ὁ βιβλιοδέτης τοῦ «Καλλιτέχνου». Αὐτὸ νομίζομεν, ὅτι εἶνε ἡ καλλιτέρα σύστασις διὰ νὰ πεισθῶν οἱ ἀναγνώσται μας περὶ τῆς ἀπολύτως καλλιτεχνικῆς του ἐργασίας.

Ἐπὶ πλέον προσθέτομεν συστάσεις διὰ τὴν ἐκτακτὸν ταχύτητα περὶ τὴν παράδοσιν τῶν παραγγελιῶν καὶ διὰ τὰς ἀπιστεῦτως εὐθηνὰς τιμὰς του.

ΤΟ “ΦΛΟΓΙΣΜΕΝΟ ΡΑΣΟ,”

ΤΟΥ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ

ΕΞΕΔΟΣΗ

Παραγγελίαι στέλλονται εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ «Καλλιτέχνου».

Ο ΤΟΜΟΣ ΔΡ. 2

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

ΙΩ. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ. — Ὀδὸς Σταδίου 44. — ΑΘΗΝΑΙ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1885

ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΣΕΙΡΑ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐστίας» ἐκ 19 χρυσοδέτων τόμων.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΟΣ ὑπὸ Π. Καρολίδου.

ΕΡΓΑ *Χ. Ἀγγίνου, Α. Βαλαωρίτου, Δ. Βικέλα, Γερ. Βώκου, Α. Καρκαβίτσα, Α. Κουρτίδου, (πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις), Γρ. Σενοπούλου, Σ. Παγανέλη, Κ. Παλαμά, Ἰω. Πολέμη, Ἄλ. Ραγκαβῆ, Κλ. Ραγκαβῆ, Γ. Σουρῆ, Ι. Ψυχάρη.*

ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ

ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛῃ,

ΤΑ "ΝΕΑ ΓΕΩΠΟΝΙΚΑ,"

ΤΟΥ Σ. ΧΑΣΙΩΤΟΥ

ἦτοι Γεωργικῶν Περιοδικῶν ὄργανον Ἐνώσεως Ἑλλήνων
Γεωπόνων, ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα.

Συνδρομὴ	Ἐσωτερικοῦ	Δρ. 5
»	Ἐξωτερικοῦ	Φρ. 6

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΤΟΥ 1911 ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΑΙΤΟΥΝΤΙ

ΔΩΡΕΑΝ